

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**DÜZENLİ SPOR YAPMANIN İSLAHEVLERİNDEKİ
ÇOCUK VE GENÇLERİN SOSYAL UYUM VE İLETİŞİM
BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Doktora Tezi

Levent BAYRAM

**Samsun
Ağustos-2013**

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**DÜZENLİ SPOR YAPMANIN İSLAHEVLERİNDEKİ
ÇOCUK VE GENÇLERİN SOSYAL UYUM VE İLETİŞİM
BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Doktora Tezi

Levent BAYRAM

Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

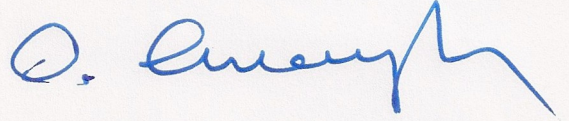
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin SARDOĞAN

**Samsun
Ağustos-2013**

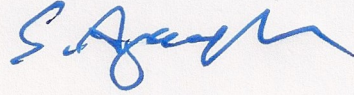
T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Levent BAYRAM tarafından Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin SARDOĞAN danışmanlığında hazırlanan “Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk ve Gençlerin Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından 05 /08 /2013 tarihinde yapılan sınav ile Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında DOKTORA Tezi olarak kabul edilmiştir.

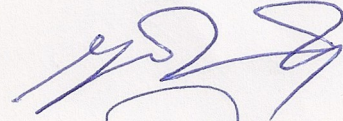
Başkan : Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

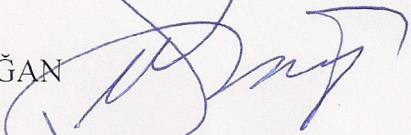
Üye : Prof. Dr. Seydi Ahmet AĞAOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

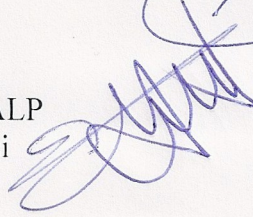
Üye : Doç. Dr. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin SARDOĞAN
Canik Başarı Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ONAY:

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

/ /

Prof. Dr. Süleyman KAPLAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Gerçekleştirilebilmesi için kurumlar arası iletişime ve işbirliğine ihtiyaç duyulmuş olan araştırmalar, bu kurumlarda çalışan kişilerin ortak çalışması sayılırlar. Büyük fedakarlık ve özveriyle çalışan ve içeriğiyle ilk kez yapılmış bu tezin sonuçlandırılabilmesi için desteklerini esirgememiş bu insanların emeklerine karşılık değersiz bir teşekkürü kendilerine borç bilirim.

Doktora tezimin gerek planlama, gerek hazırlık, gerekse de oluşturma aşamalarında engin bilgi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatmış, çalışmamın mimarlarından danışmanlarım Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin SARDOĞAN'a; doğrusunu bilmediğimde ya da kararsız kaldığım zamanlarda görüşlerine ve yönlendirmelerine sürekli başvurduğum Prof. Dr. Seydi Ahmet AĞAOĞLU, Doç. Dr. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL, hocalarım, sevgili arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Özgür BOSTANCI'ya, Yrd. Doç. Dr. Menderes KABADAYI'ya, Yrd. Doç. Dr. Tülin ATAN'a ve Arş. Gör. Hamza KÜÇÜK'e; çalışmamın istatistik aşamasında beni sırtlanan sevgili Doç. Dr. Soner ÇANKAYA hocama, bütün tatillerinde benimle birlikte ıslahevinde çalışan Gaziantep ilinden beden eğitimi öğretmenleri Mehmet Akif SÜT'e ve İhsan SÜT'e, İngilizce desteği için Aydan ERMİŞ'e, her türlü yönlendirme ve sorumlu yaklaşımı için Adalet Bakanlığı Eğitimevleri Müdürü Habil KANOĞLU'ya, her zamanki ilgili, sorumlu ve kolaylaştırıcı tutumlarından, ayrıca engin misafirperverliklerinden dolayı Elazığ Cumhuriyet Başsavcısı Musa ÇATALDAĞ, Cezaevlerinden Sorumlu Elazığ Cumhuriyet Savcısı Cemalettin ŞİMŞEK'e, Elazığ Çocuk İslahevi'nde görevli Müdür Selim SOLMAZ'a, İkinci Müdür Metin KARATAŞ'a, Sosyal Hizmet Uzmanları Suat KENÇ ve Remzi GÖLEN'E, Sayman Ali KURT'a, bitip tükenmez enerji ve hizmet duygusuyla işlerini sabırla ve yapan Sorumlu İnfaz Koruma Baş Memuru Celal ÖNER ve onun şahsında tüm infaz koruma memurlarına, ayrıca görevli bütün personele, çalışmamın ortaya çıkış noktasında ufkumu genişleten ve beni yüreklendiren Cezaevlerinden Sorumlu Samsun Cumhuriyet Savcısı Aydoğan SANSAK'a, manevi desteklerini her zaman hissettiren sevgili Bayram LEVENT ve Av. Fevzi Cem ŞENOCAK'a, en çok da ben ve saydığım herkesin diğer elemanları olduğumuz bu çalışmamın, asıl yapıtaşı olan hükümlü çocuklara şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

DÜZENLİ SPOR YAPMANIN ISLAHEVLERİNDEKİ ÇOCUK VE GENÇLERİN SOSYAL UYUM VE İLETİŞİM BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Amaç: Bu çalışmada suça karıştığı mahkemelerce sabit olmuş çocuk ve gençlerin ıslahevi ortamında alacakları üç aylık spor eğitiminin ve düzenli sportif aktivitenin, onların sosyal uyum düzeyleri ve iletişim yetenekleri üzerinde ne derece etkili olacağı sorusuna cevap aranmaktadır.

Materyal ve Metot: Araştırmanın evrenini 2011 ve 2012 yıllarında Elazığ Çocuk İslahevi'nde tutuklu bulunan 90 çocuk ve genç oluşturmaktadır. Araştırma; deneysel bir araştırma olan, deney ve kontrol grubundan oluşan ön test, eğitim uygulaması ve son test uygulamalarını içeren kontrollü bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak 1-“Kişisel Bilgi Formu”, 2- “Hacettepe Kişilik Envanteri” (HKE), 3- “İletişim Becerileri Envanteri” uygulandı. Çalışmanın uygulaması, Elazığ Çocuk Eğitim Evi (İslahevi)'nde yapıldı. Sonuçlar SPSS (20.0.0.1-2011) istatistik paket programında, eş-yapma testi (paired sample t-test) ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışma sonunda denek grubundaki çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Beceri puanlarında anlamlı şekilde artış olmuştur ($p<0,01$). 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda ıslahevindeki çocuk ve gençler arasında sosyal uyum ve iletişim beceri düzeylerine bakıldığında, yaş, eğitim durumu, anne baba eğitim durumu, kardeş sayısı, aile gelir durumu, bakımlarından farklılıklar görülmüştür. Spor geçmişi bakımından çocuklar arasında sosyal uyumdaki farklılık aynı bulunurken ($p<0,01$), iletişim becerisi bakımından bulunan farklılık çocuklar arasında benzer değildir ($p<0,01$), ($p<0,05$).

Sonuç: Hükümlü çocuk ve gençlerin spor yapma alışkanlığı kazanmaları, onların sosyal uyum ve iletişim becerilerinin gelişimi için etkin bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor, çocukların yeniden topluma kazandırılmaları, hayatlarını toplumla uyumlu şekilde sürdürebilmeleri için yürütülen rehabilitasyon sürecine dahil edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: İslahevi, Çocuk ve Suç, Genç, Spor, Sosyal Uyum, İletişim Becerisi

Levent BAYRAM - Doktora Tezi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun - Temmuz 2013

ABSTRACT

THE EFFECTS OF DOING REGULAR SPORTS ON THE SOCIAL ADAPTATION AND COMMUNICATION SKILLS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS IN REFORMATORIES

Purpose: This study searches for an answer to the question of how effective a three-month long sports training and regular sportive activity within reformatory environment will be on the social adaptation levels and communication skills of children and teens who have been convicted of a crime.

Material and Method: The universe of the study consists of 90 children and adolescents who were imprisoned in Elazığ Reformatory during the years 2011 and 2012. The research is an experimental research and it consists of an experimental and a control group, pre-test, educational practice and post-test. The data were collected through 1- “Demographic Characteristics Test”, 2- “Hacettepe Personality Inventory”, 3- “Communication Skills Inventory”. The research was conducted in Elazığ Reformatory. The results were evaluated through SPSS (20.0.0.1-2011) statistical packaged software with paired sample t-test.

Results: At the end of the research, a significant increase was found in the Social Adaptation and Communicative Skills of the children in the experimental group ($p < 0.01$). At the end of three month long regular sport activity, when the levels of social adaptation and communication skills of children and adolescents were examined; differences were found in terms of age, education status, parents’ education status, number of siblings, and income status of the family. In terms of sports history, the difference in social adaptation between the children was found to be similar ($p < 0.01$), while the difference in communication skills was not similar ($p < 0.01$), ($p < 0.05$).

Conclusion: Helping the convict children and adolescents to adopt a habit of doing sports is an effective tool in the development of their social adaptation and communication skills. Sports should be included in the rehabilitation process which is conducted to reintegrate these children to society and to help them maintain their lives in harmony with the society.

Keywords: Reformatory, Children and Crime, Adolescents, Sports, Social Adaptation, Communication Skills

Levent BAYRAM – Doctoral Thesis

Ondokuz Mayıs University – Samsun - July 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
1. GİRİŞ	1
1.1.Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Çocuk Kavramı	7
2.2. Uyum	7
2.3. Sosyal Uyum	9
2.3.1. Sosyal Uyum ve Becerileri Etkileyen Faktörler	13
2.3.2 Ergenlik Dönemi ve Sosyal Uyum İlişkisi	17
2.3.3. Antisosyal Eğilimler	19
2.4. İletişim	20
2.5. İletişim Becerisi	22
2.6. Spor Kavramı	24
2.6.1. Sporun Sosyal Uyum Boyutu	25
2.6.2. Sporun İletişim Becerisi Boyutu	28
2.6.3. Çocuk ve Spor	30
2.7. Suç Kavramı	31
2.7.1. Çocuk ve Suç	32
2.7.2. Türk Ceza Kanununda Çocuk Kavramı	33
2.7.3. Karşılaştırmalı Hukukta Çocuk Yaş Grupları	34
2.7.4. Eğitim Ortamları	35
2.7.5. Tretman	36
3. MATERYAL METOT	38
3.1. Veri Toplama Araçları	38
3.1.1. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)	38
3.1.2. İletişim Becerileri Envanteri	42
3.2. Spor Aktivitesi	43

3.3. Verilerin Analizi	43
4. BULGULAR	44
5. TARTIŞMA	136
5.1. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyetinin Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Sosyal Uyum Düzeyine İlişkin Tartışması	136
5.2. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyetinin Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların İletişim Becerisi Düzeyine İlişkin Tartışması.....	138
5.3. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Etkisi Yönünden Tartışması.....	139
5.4. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Yaş Etkisi Yönünden Tartışması.....	141
5.5. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması.....	143
5.6. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması.....	144
5.7. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne-Baba Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması.....	145
5.8. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Anne-Baba Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması.....	148
5.9. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması	149

5.10. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması	151
5.11. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyinin Etkisi Yönünden Tartışması	152
5.12. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyinin Etkisi Yönünden Tartışması	153
5.13. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Spor Yapma Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması	155
5.14. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Spor Yapma Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması	156
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	157
KAYNAKLAR	161
EKLER	172
Ek 1. Etik Kurul Onayı	172
Ek 2. Hasta Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	173
Ek 3. Bakanlık Onayı	176
Ek 4. Demografik Özellikler Formu	177
Ek 5. İletişim Becerileri Envanteri	178
Ek 6. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)	181
ÖZGEÇMİŞ	185

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın yapılmasını gerektiren problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar sunulmuştur.

1.1. Problem

İnsanların üzerinde anlaştıkları konulardan biri de, çocukların toplumun geleceği olduğu gerçeğidir (Peker, 1994). İnsan sosyal bir varlıktır ve ait olduğu sosyal çevrenin şartları ile gelişim sürecine dahil olur. Aile, okul, çevre, maddi ve manevi kurallar bu gelişim sürecini etkileyen parametrelerdir.

Bireyin sosyal bir varlık olarak toplumdaki yerini alması, kendisinden beklenen davranışları gösterebilmesi, onun doğumdan başlayarak psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal yaşamın gereklilikleri öğretilerek yetiştirilmesine bağlıdır. Sosyal gelişim; erken çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde bireyin kendisinden beklenen davranışları göstermesi beğenilmeyen davranışları kontrol etmeyi öğrenmesi ve en düşük düzeye indirebilmesi, toplumda yasaklanan davranışlardan kendisini uzak tutması, kabul gören davranışlarını alışkanlık haline getirmesi, bunları yaparken de zaman ve zemini doğru kullanarak sosyal ihtiyaçlarını karşılamasıyla gerçekleşir.

İnsan, kendine kural koyan, normlar ölçütler yaratan, tek canlıdır. Kurallar koyar, soydaşlarıyla ortak davranış biçimleri oluşturur, ortak simgeler, değerler yaratır. Onları adet, töre, gelenek, ahlak din, hukuk vb. kurumlar olarak kuşaktan kuşağa aktarır sürekliliklerini sağlar (Yavuzer, 2011). Toplumun bireylerini kendi normlarına uygun hareket etmelerini sağlama hususunda geliştirdiği bir takım dinamikleri, aksamaz şekilde doğumdan itibaren bireylerin üzerinde etkisini ve zorlayıcılığını gösterir. Bireyin savunma silahlarının en başlıcalarından biri olan egosu, mümkün olan her durumda bireye bir bağımsızlık ve üstünlük duygusu yaşatma eğilimindedir. Birey ya egosunu baskılayıp, toplumun uyumlu bir ferdi olacaktır ya da kuralları kendine göre yorumlayacak, yasaları çiğnediğinde bile kendini haklı görecektir, toplumun kendisini zorladığı davranış kalıplarını reddetme suretiyle, özgür olma isteğiyle çelişen topluma ayak bağı olacaktır.

Çocukluk ve ergenlik dönemi, hızlı gelişim süreci içerir. Özellikle de ergenlikte oluşan hızlı biyolojik ve psikolojik değişikliklerin etkisi ile çalkantılı bir dönem geçiren genç insanlar yaptıkları eylemlerin anlamlarını ve sonuçlarını kavrayamayabilirler. Bundan dolayı kanun ve Çocuk Hakları Bildirgesine göre on sekiz yaşına kadar olan her birey çocuk olarak değerlendirilmekte ve işledikleri suç teşkil eden fiiller de bu duruma göre değerlendirilmektedir.

Çocuk suçluluğunun engellenmesi veya kontrol altına alınmasında öne çıkan kurumlardan biri hiç kuşkusuz suç işleyen bireyin cezalandırılmasını sağlayan ve kurumsal bir işlevselliğe sahip olması yönüyle dikkat çeken ıslahevidir. Benzer biçimde, suçluların kapatılma yoluyla cezalandırılmalarını tanımlayan hapsedme cezası da, bireyleri suç işlemekten caydırmada en geniş ve etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Hapsedmenin, bireyleri yeniden suç işlemekten caydırmak ve suç işleme eğilimine sahip olan bireylerin yeniden suç işlemelerini engellemek gibi bazı temel işlevleri vardır. Ancak, cezaevinden tahliye olan bazı suçluların de yeniden suçla iç içe bir hayata döndükleri, sıklıkla suç işledikleri de bilinen bir gerçektir.

Eğitim insanın kalıtsal güçlerinin geliştirilip istenilen özelliklerle yoğunlaşmış bir kimliğe kavuşması için kullanılacak en önemli araçtır. İnsanlara bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde eğitim; toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, mevcut değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğu taşır (Varış, 1998).

Son dönem çağdaş eğitimcilerinden “experimental” okulun kurucusu J. Dewey’e göre ise eğitim sözcüğünün temel anlamı, “sevketme”, “yönelme” ve “yükseltme”dir. Eğitim sürecinin sonucunu göz önüne alacak olursak eğitimden, biçim verici ve oluşturucu bir faaliyet olarak, yani toplumsal faaliyetin normal biçimine göre biçim verme faaliyeti olarak söz edilebilir (Dewey, 1996).

Geleceğin teminatı çocukların suçla tanışması bir yana, yeniden suç ortamına dönmemesi için ıslahevi koşullarındaki kişisel eğitim sürecinin hassasiyetle ele alınması, planlanması ve uygulanması gereklidir. Buldukları yaşın psikolojik ve

ruhsal gelişim özellikleri dikkate alınarak oluşturulacak bir eğitim planıyla hem kendilerini topluma ait ve onun bir parçası olarak görmeye başlayacak, hem de çevreleriyle olan iletişimlerinde başarılı olmak suretiyle toplumun davranış normlarını kabullenme yolunda önemli adımlar atacaklardır.

Tüm dünyada eğitimin temel amacının, eğitilen ferde içinde yaşadığı toplumun değerlerinin aktarılması, uzun vadede onu toplumun yetkin, dengeli ve üretken bir üyesi haline getirmek, dolayısıyla da toplumsal entegrasyonu temin etmek ve sürdürmek olduğu açıktır (Hoffman, 1992).

Çağdaş ve sosyo-ekonomik yapılarını düzenlemiş toplumların ortak özelliklerinden bir tanesi de sağladıkları uygar yaşam normlarını elde etmede, eğitim olgusunu etkin biçimde kullanıyor olmalarıdır. İyi eğitim almış bireylerden oluşmuş bir toplumun, zamanın gelişen ve değişen koşulları karşısında gereksinimlerini karşılayabilmesi olasılığı daha yüksektir.

Günümüzde insanların fiziksel, duygusal ve toplumsal bakımdan gelişimi grup çalışmasının kolaylaştırılması, karşılıklı dayanışmanın sağlanması ve toplum üyeliğinin kazanılmasının en kolay yollarından biri spor olgusudur. Spor sayesinde, insanlar kişisel ve sosyal bir kimlik hissi ve grup üyeliği duygusu kazanırlar ve bu da bireyin sosyalleşmesine neden olur.

Spora katılım karakteri şekillendirir, takım sporları işbirliği yapmayı öğretir, beden eğitimindeki serbestlik ve gönüllülük, öğrenci – öğretici ilişkilerini geliştirerek sporcunun sosyalleşme sürecini kolaylaştırır, antrenman ve yarışma koşullarının sistematik olarak güçleşmesi heyecan ve cesaret duygularını arttırır. Düzenli olarak egzersize katılmanın fiziksel ve psikolojik sağlığı olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Kendine güvenin artması, olumlu kişilik düşüncesi, kendini kabul, anksiyete ve depresyon ve strese azalma, sporun kişi üzerindeki olumlu etkileridir (Singer, 1972).

Gelişmiş batı ülkelerinde çocuk suçluluğu ve spor üzerine önemli çalışma konuları arasında yer almaktadır. Suçlu çocukların ıslah edilmesinde sporun katkısı, cezaevinin caydırıcılığına ve sporun etkisi, sportif rehabilitasyon faaliyetleri, ıslah ve

koşulları ile yeniden suçluluk v.b. konular üzerine odaklanan araştırmalara ilişkin zengin bir literatürün varlığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Ülkemizde ise sporun sosyalleştirici ve bütünleştirici etkisinin suçlu çocukların rehabilitasyonu odağında kullanılmasını konu alan çalışma eksikliği olduğu da bir gerçektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada suça karıştığı mahkemelerce sabit olmuş çocuk ve gençlerin ıslahevi ortamında alacakları üç aylık spor eğitiminin ve düzenli sportif aktivitelerinin, onların sosyal uyum düzeyleri ve iletişim yetenekleri üzerinde ne derece etkili olacağı sorusuna cevap aranmaktadır. Çocukların ve ailelerinin öğrenim düzeylerine, yaşadıkları yere ve sporla ilgili geçmiş yaşantılarına göre sosyal uyum ve iletişim becerisi düzeylerini incelemek ve düzenli yapılan spor aktivitelerinin onların sosyal uyum ve iletişim becerisi durumlarında bir değişim meydana getirmek suretiyle etki edip etmediğini araştırmaktır. Bu amaçla bu araştırma aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır:

Üç aylık düzenli spor aktivitesinin ıslahevlerindeki çocuk ve gençlerin;

1. Sosyal uyum düzeylerine etkisi var mıdır?
2. İletişim becerisi düzeylerine üzerine etkisi var mıdır?
3. Sosyal uyum düzeylerinde yaşları bakımından fark var mıdır?
4. İletişim becerisi düzeylerinde yaşları bakımından fark var mıdır?
5. Sosyal uyum düzeylerinde eğitim durumları bakımından fark var mıdır?
6. İletişim becerisi düzeylerinde eğitim durumları bakımından fark var mıdır?
7. Sosyal Uyum düzeylerinde anne baba eğitim durumları bakımından fark var mıdır?
8. İletişim Becerisi düzeylerinde anne baba eğitim durumu bakımından fark var mıdır?
9. Sosyal Uyum düzeylerinde kardeş sayısı bakımından fark var mıdır?
10. İletişim Becerisi düzeylerinde kardeş sayısı bakımından fark var mıdır?
11. Sosyal uyum düzeylerinde aile gelir durumları bakımından fark var mıdır?
12. İletişim Becerisi düzeylerinde aile gelir durumları bakımından fark var mıdır?
13. Sosyal Uyumlarında spor yapma durumları bakımından fark var mıdır?
14. İletişim Becerilerinde spor yapma durumları bakımından fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumda erken yaşta suçla tanışmış, “suçlu çocuk” olarak resmi durum kazanmış çocukların ait oldukları sosyal çevrenin elverdiği sosyal uyum düzeyi ve türü, iletişimsel başarı düzeyi, onların suçla iştirak etmelerinde etkili olabilmektedir. Sosyal yönden gelişimleri kesintiye uğramış ya da ideal düzeye ulaşmamış, aynı zamanda aile içinde ve sosyal çevrelerinde benimsenen iletişim modeli, şiddeti ve önemsenmemeyi çağrıştıran çocuk ve gençler, kendilerini ifade etmeyi ve kendi varlığını ispatlamayı, antisosyal davranışlara yönelme yolunu seçerek gerçekleştirmeye çalışabilmektedirler.

Bireyin sosyalleşmemiş olduğunun göstergelerinden bazılarını örnek olarak; içinde bulunduğu bazı olumsuz koşullardan dolayı aile ve çevresini suçlayıp kendini yalnızlaştırması, duygularını ifade güçlüğü çekmesi, uzlaşmaz yapısı, sorunların çözümünü şiddette araması, kendisini toplumsal kuralların bir muhatabı gibi görmemesi gibi durumlar sayılabilir. Bu sayılan ve daha sayılabilecek birçok antisosyal kişilik özellikleri günümüzde ülkemiz gençliğinin davranışlarında bariz şekilde gözlemlenebilmektedir. Hal böyle olunca çocuk ve gençler gerek bireysel, gerekse de gruplar halinde kanunlarca suç olarak tanımlanmış ve kesinlikle cezai müeyyideyi gerektirecek eylem ve davranışları gerçekleştirebilmektedirler.

Her ne kadar devlet ve toplumun çeşitli kesimleri tarafından çocuk ve gençlerin daha sosyal bir kimlik kazanmaları, suça olan eğilimlerinden uzaklaşmaları için birtakım çalışmalar ve sosyal projeler yürütülüyor olsa da suça karışmış, çocuk mahkemelerince mahkum edilmiş, islahahlerinde ve cezaevlerinin çocuk koşullarında ya da denetimli serbestlikle gözetim altında tutulan çocuk ve genç sayısının fazlalığı da gözlerden kaçmamaktadır.

Sporsal etkinlikler bireylere yaşama dair elle tutulur kazanımlar sağlamaktadır. Hayatın her döneminde etkisini devam ettirecek çok önemli içsel ve dışsal özellikleri, sporu yaşantısına katmış bireylerde görmek her zaman mümkün olmaktadır. Yardımlaşma, paylaşım, kabullenme, cesaret, özgüven, iletişim, kucaklaşma, dostluk, kendini bir topluluğa ait olarak görme, o topluluktaki önemini fark etme gibi kavramlar spor olgusunun bireye kazandırdığı niteliklerden bazılarıdır. Spor faaliyetleri aynı zamanda aşama aşama biraz daha kişinin kendisini kontrol etme, dikkatini istediği doğrultuda yoğunlaştırabilme, anında kritik kararlar verebilme, kıvrak bir düşünce

yapısı geliştirebilme, öfke kontrolü sağlayabilme gibi becerileri geliştirmesiyle de toplumsal iletişimde ve eğitimde en etkili yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

İsrahevinde bulunan çocuk ve gençler içinde buldukları gelişim dönemi itibarıyla oldukça enerjik, hareketli, benmerkezci, iletişim konusunda kısır, sosyalleşmesini kendi iç dinamikleriyle sağlayamayan bir yapı arz etmektedirler.

Çocuk suçluluğunun engellenmesi, suçlu çocukların rehabilite edilmesi, toplumun devamının ve geleceğinin en önemli ayaklarından biridir. Spor aracılığıyla ıslahevi koşullarındaki çocukların sosyalleşmesi ve kendini toplumun bir ferdi olarak görmesi bakımından önemli mesafeler alınacağı kuvvetle muhtemeldir. İslahevi yöneticilerinin ve çalışanlarının, sosyal hizmet uzmanlarının, rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanlarının bu amaçlar doğrultusundaki faaliyetleri planlarken, bu faaliyetlerin iyileştirici ve geliştirici etkilerinin farkında olmaları tartışılmaz bir gerekliliktir.

Çocuk suçluların devlet gözetimi altında tutuldukları çocuk ıslahevlerinde onların gelecek yaşamlarında suçtan uzak yaşama iradesini gösterebilecekleri beceriler ve kavrayışlarla donatılması ihtiyacı su götürmez bir gerçek olarak karşımızdadır. Bu doğrultuda çocuklara yaptırılacak aktivitelerin, belirtilen amaçlara hizmet ettiklerinin deneysel yöntemlerle, nesnel olarak ortaya koyulması, çocukların ıslahevlerinde geçirdikleri zamanın, onların topluma kazandırılabilmesi için en verimli şekilde değerlendirilmesine olanak tanıyacaktır. Bu çerçevede sporun sosyalleştirici ve iletişimi geliştirici etkisinin çocuk suçlular üzerindeki düzeyinin belirlenmesi, yetkililerin, yöneticilerin ve ıslahevlerinde bu çocukların rehabilitasyonu konusunda çalışanların, iyileştirici faaliyetleri planlama aşamasında yeni ve farklı birtakım bakış açıları edinmelerine ve etkili bir takım stratejiler geliştirmelerine olanak yardımcı olması bakımından önem arz etmektedir. Araştırma ışığında ulaşılan sonuçlar doğrultusunda yönetmeliklerde birtakım değişiklikler yapılması yoluyla ıslahevlerindeki çocukların spora katılımları düzenli ve sistematik hale getirilebilecektir.

Ayrıca bu çalışma ile ilgili literatür incelenirken ıslahevindeki çocuklara spor faaliyetleri yaptırılarak, onların sosyal gelişim ve iletişim becerilerini inceleyen ülkemizde yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle de özgün bir çalışma olacağı ve bilime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk Kavramı

İnsan yaşamı, doğumundan ölümüne kadar farklı evreleri içermektedir. Bunlardan belki de en önemlisi çocukluk evresidir. Çünkü; fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişmenin büyük ölçüde gerçekleştiği bir dönemdir. Söz konusu döneme bu denli önem verilmesinin temel nedeni bir anlamda olgunlaşma çağı olması ve söz konusu dönemin yansıtmış olduğu özelliklerdir. Yetişkinliğe geçiş sürecini ifade eden bu dönemin temel özelliği hassaslıktır (Axis 2000). Bu önem birey açısından fiziki, duygusal ve zihinsel olarak daha kırılgan ve tehlikelere daha açık bir konumu içermektedir (Akt. Fidan, 2004).

Yasal tanımlamalarda mevcut olan yaş sınırlamaları zamana ve ülkelere göre değişiklik göstermektedir. İngiltere'de bu sınırlar 10-17'dir. Çoğu Amerikan eyaletlerinde azami yaş 18 iken asgari yaş 7'ye kadar düşebilirken, Kanada'da 12-18'dir (Binder, 1987). Bizim ülkemizde ise 11-18'dir. Ergenlik döneminin bitip ilk yetişkinlik döneminin başlangıcı gelişim psikologlarına göre artık 25 yaşına kadar uzanmaktadır. Yasal açıdan yetişkin olarak kabul edilen 18 yaşındaki gençler aslında henüz fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan olgunlaşmamış, gelişimlerini tamamlamamış kişilerdir. Yasal yaş sınırını saptarken ergenlik çağının özelliklerini, gelişim gereksinimlerini ve bu döneme özgü sorunları dikkate almak gerekmektedir (Kaner, 1991).

2.2. Uyum

Şüphesiz insanlar, yaşadığı toplumda davranışlarıyla kendini ifade eder ve bu davranışları sayesinde toplumun diğer fertlerinden ayrılırlar ve birey olarak toplum içerisinde var olurlar. Tüm bireyler bir grup içinde doğar ve toplumsal niteliklerini bu gruplarda kazanırlar. Bir toplumun yaşam biçimiyle, o toplumda yaşamak için gereken bilgilerle değerler, gruplar aracılığıyla bireye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesiyle birey, belirli bir toplumun üyesi olma özelliği kazanır. İnsanların fiziksel çevrelerine uyum çabalarının neticesinde tarihsel bir gelişme ile birlikte ortaya çıkmış örgütlere “toplum” denir (Yetim, 2000).

İnsan, yapısı gereği toplum içinde yaşama, bir gruba ait olma ihtiyacı ve çabası içindedir. Toplumun bir üyesi olma durumundaki bir birey kendi sosyal ve duygusal ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasında sürekli olarak bir çatışma durumundadır. Bu çatışma hali sürekli olarak içsel psikolojik süreçlerle çevresel etkiler arasında gelgitlere sahne olur. İçinde bulunduğu bu durumla etkin şekilde başa çıkabilmesi için, bireyin kendisiyle toplum arasında bir uzlaşma sağlaması gerekir.

Bu çerçeveden bakıldığında uyum sürecini, bireyin toplumla ve çevresiyle ilişkilerinde bir denge kurma süreci şeklinde tanımlayabiliriz. Literatüre bakıldığında uyum konusunda uzmanlar tarafından ortaya koyulmuş çeşitli tanımlarla karşılaşmaktayız.

Napoli ve arkadaşlarına (1996) göre uyum, insanın kendisinden, başkalarından kaynaklanan veya çevresindeki talepler karşısında verdiği reaksiyona uyum denmektedir. Başka bir tanımda ise Toy (2006), uyumu yaşam boyunca devamlı bir değişme ve gelişme içerisinde olan bireyin kendisinde meydana gelen biyolojik, zihinsel, sosyal ve duygusal değişiklikleri kabullenerek, buna uygun davranış ve tutumlar göstermesi ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesi olarak ifade etmektedir. Eğitim terimleri sözlüğünde ise uyum kavramı; kişinin kendi gereksinme ve yeteneklerine uygun biçimde bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden içinde bulunduğu çevrenin isteklerini karşılama eylemi olarak tanımlanmıştır (Oğuzkan, 2003).

Dirim (2003) uyumu, bireyin çevreden gelen uyarılara uygun tepkiler göstermesi, yeni durumlara, çevresine uygun, dengeli tutum ve davranışlar geliştirmesi şeklinde tanımlamıştır.

Birçok farklı psikolojik yaklaşımın değişik biçimlerde tanımladığı ve görece bir niteliğe sahip olan uyum kavramı, genel mahiyetiyle "bireyin hem kendisi, hem de çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesi" şeklinde tanımlanabilir (Özgüven 1992).

Kendi duygularının farkına varmış, olumsuz duygulanımları ile sağlıklı bir şekilde başa çıkabilen, psikolojik olarak olgun, kendilik farkındalığı yüksek bireyler,

psikolojik açıdan sağlıklı bireylerdir. Bu bireylerin gerek sosyal uyumları, gerekse yakın ilişkileri olumlu bir çerçevede işlerlik gösterir (Çelik, 2006).

Durak'ın (2006) aktardığına göre; Gençtan (1993) uyumu, “Davranışları bir yandan benlik yapısının bütünlüğünü koruyacak, diğer yandan çevresel koşullarla baş edebilecek bir biçimde düzenlemek” olarak tanımlamıştır.

Sosyal uyma davranışı “özdeşleşme” süreci sonunda da ortaya çıkabilir. Burada birey, birisinin ya da grubun fikrine, ona benzeyebilmek için uyar. Özdeşleşme sonucu uyma davranışının temelinde uyulanın cazibesi, değeri vardır. Uyulanın, uyanın gözündeki değeri devam ettikçe uyma davranışı da devam eder, bu değer kaybolursa, uyma davranışı da ortadan kalkacaktır (Kağıtçıbaşı, 2006).

Anne-babanın çocuğunu yetiştirirken, çocuklar açısından son derece büyük sağlıksız gelişmelere yol açabilecek bir diğer ruhsal sorun ise, özsever yani narsist anne ve/veya babadır. Özsever insan eşini, çocuklarını, çalışma yaşamındaki yardımcılarını kendi varlığının bir uzantısı olarak görür. Dolayısıyla, bu insanlar onun tüm ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür (Geçtan, 2007). İsteklerinin karşılıksız yerine getirilmesini bekler. Bu doğrultuda ana-babanın çocuklarını kendi narsist eğilimlerine doyum sağlayacak uzantılar olarak algılamaları ise çocukların gelişimlerini ve uyum düzeylerini ciddi bir biçimde aksatır.

Uyum kavramı hakkında ortaya koyulan tanımlardan yola çıkıldığında, bireyin hayatı boyunca geliştirmeye devam ettiği içsel bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki bu içsel yaklaşım, bireyi toplum tarafından kabul edilebilir biri halinde tutmalı, bunu yaparken de birey kendini toplumla uyuşturmak adına, kendinden ödün verdiği gibi bir düşünceye kapılmamalıdır.

2.3. Sosyal Uyum

İnsanın sosyal bir varlık olmasından yola çıkacak olursak, onun yaşadığı sürece kendi varlığını başka insanlara kabul ettirme dürtüsü ve çabası içinde olmasını açıklamayı başarabiliriz. Sosyal olmak, yaşamı boyunca insanın ihtiyaç duyacağı birkaç boyutlu kazanımların anahtarıdır. Bu kazanımların başlıcaları; fizyolojik hayatını devam

ettirebilmesi için ihtiyaçlarını sağlaması, toplumda kabul görme ve değer bulma gibi duygusal yönden vazgeçilmez hislerin doyurulması, çevresiyle kurduğu sosyal bağlar sayesinde giderek daha çok kendi kendine yeten ve ebeveynlerinden bağımsız ve zgr bir birey olabilmesi ve bu sayede kendindeki gizil gleri ve potansiyeli ortaya çıkarabilmesi, yağadığı toplumun sosyal kültür ve yağantısını içselleştirerek de bir topluluğa ait olma, onun içinde önemli bir yeri doldurma gibi olgulardır.

Kişinin, kişilik genel uyumu kişinin kendisiyle olan uyumunu ifade eden kişisel uyum ve çevresiyle uyumunu ifade eden sosyal uyumundan oluşmaktadır. Kişisel uyum, bireyin davranışlarında kendine güven durumunu, kendi kararlarını verebilme becerisini, davranışlarında kararlılığını, hatalarını kabullenebilmesini ifade etmektedir. Sosyal uyum ise bireyin ailesiyle ve çevresindeki diğer insanlarla ilişki kurabilme ve sürdürebilme becerisini ifade etmektedir (zgven, 1992).

Bir insanın yaşamı sosyal bir grupla başlar ve sosyal grup içinde sona erer. Birey kendi gereksinimlerini karşılamak ve yaşamını devam ettirebilmek için başkalarının yardımına, desteğine ve işbirliğine gereksinim duyar. Bireyler tek başına yaşayamaz ve soyunu devam ettiremez. O halde her birey her zaman ve her yerde bir veya daha fazla sosyal grupla dolaylı ya da dolaysız ilişki halindedir (Kızılıelik ve Erjem, 1996). İnsanın çevresindekilere her zaman uyum göstermesi mümkün değildir ve çevresindeki insanlardan frkli düşünmesi ve frkli davranması doğaldır. Gerektiğinde fikirlerini savunurken veya inandığı yolda davranırken ister istemez çevresindeki insanlara ters düşebilir. Toplum değerlerine kr krne uyma yerine, ona ters düşmeden, kendi değerlerini koruyarak yaşama, bir ruh sağlığı belirtisi, sosyal uyum kavramı işareti olarak alınabilir. Kişinin kendi psikolojik bütünlüğünü parçalamadan ve kendi ihtiyaçlarını saf dışı etmeden, toplumun beklentilerine ters düşmeden yaşayabilmesi önemlidir (Kılıççı, 2006).

İnsan hayatının belki de en büyük başarısı sağlam ve dengeli bir sosyal uyuma kavuşmasıdır (Yavuzer 1980).

Bireyin sosyal gelişmesi, “kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı, duyarlılık geliştirmesi, grubunda ya da kültüründe, başkalarıyla geçinmesi, onlar gibi davranmasıdır”. Belli bu zamanda belli bir sosyal ve

kültürel ortamda doğan insan, sosyalleşme süreci içerisinde çevresine ve topluma uyum çabası gösterir. Bu uyum çabası önce aile, sonra okul, daha sonra meslek ortamı içinde devam eder (Öztürk, 1998).

Yavuzer (2011)'e göre mükemmel bir sosyal uyumun varlığından söz etmek mümkün değildir. Çünkü her birey sahip olduğu özellikler doğrultusunda bu uyum sürecini yaşamaktadır. Ancak iyi bir sosyal uyum için bir takım ölçütlerden bahsedilebilir. Bunlar:

- 1- Farklı gruplara uyum gösterme: Farklı gruplara uygun bir biçimde davranan, onlarla ilişki kuran, arkadaş gruplarına olduğu kadar yetişkinlere de uyum gösteren birey, sosyal açıdan uyumlu bir kişi olarak kabul edilir.
- 2- Sosyal tutumlar: Toplumca istenen tutum ve tavırları diğer insanlara yönelten, sosyal yaşama bu tavırlarla katılan kişiler, sosyal bakımdan uyumlu sayılırlar.
- 3- Kişisel doyum: Toplumsal ortamda aldığı rolle, kurduğu ilişkiden yeterince doyum sağlayan kişi, sosyal bakımdan uyumlu sayılır.

Çocuğun kişisel, sosyal uyumu, benlik saygısını kazanması ve kariyer gelişimi için onu olduğu gibi kabul etmenin yanı sıra, ilgi-yetenek alanları ile değer yargılarını analiz etmek, okul ve arkadaş ortamını izlemek ve onun psiko-sosyal gereksinimlerini gözetmek gerekir (Demircioğlu, 2008).

Çamlıyer (1997), duygusal ve sosyal gelişmedeki verimlilik artışının getireceği kazanımları şöyle sıralamıştır.

- a - Akran grup etkileşimi ve bireysel özellikleri geliştirilir.
- b - Başkalarıyla iyi iletişim ve diyalog kurma yeteneği geliştirilir.
- c - Kişilik özellikleri ve yaratıcılık geliştirilir.
- d - Benlik imajı ile ilgili değerleri geliştirilir.
- e- Gerilime girme veya gerilimle daha kolay başa çıkma tutum ve davranışları kazandırılır.

Bakırcıoğlu (2002) uyum ve davranış bozukluklarını oluşturan pek çok neden sıralamıştır. Bunlar arasında ağırlığın, aile çevresi ile ilgili olanlardan olduğu görülmektedir. Bu nedenlerin belli başlıları şunlardır:

- 1- Aile içi ilişkileri ve etkileşiminin bozuk oluşu.
- 2- Anne babanın ilgisizliği ya da aşırı ilgisi.
3. Anne babanın boşanmış olması ya da ailenin parçalanmışlığı.
4. Annenin, babanın alkol, uyuşturucu maddeler kullanması.
5. Çocuğa baskıcı, tutarsız, karasız bir disiplin uygulanması.
6. Çocuğun yersiz, yanlış ve aşırı cezalandırılması.
7. Çocuklarla ilişkilerde karasız, insiyatifsiz davranılması.
8. Anne babanın işsiz, ekonomik sıkıntı içinde olması.
9. Çocuğun okul başarısının düşük lüğü.
10. Kötü arkadaşlarla birliktelik.
11. Çocuktaki beklenti zayıflığı ya da yokluğu.
12. Aşırı toplumsal baskı, özgürlüklerin kısıtlanması.

Çağdaş ve Seçer (2002) yapmış oldukları çalışmada; sosyal uyumda gecikme pek çok davranış problemi, içe-dönük, çekingen güvensiz kişilik gibi olumsuz kişilik özelliklerine neden olabildiği sonucuna varmıştır.

Palut (2003)'e göre çocukları sosyal ortamlarda sergiledikleri tavır ve davranışlara göre 4 gruba ayırmak mümkündür:

- Popüler Çocuklar: Bu tür çocuklar, akranlarına göre daha zeki ve yetenekli ve duygusal yönden olgun özelliklere sahiptirler. Ayrıca bu çocukların fiziksel olarak daha hoş görünüme sahip oldukları tespit edilmiştir.
- Dışlanan Çocuklar: Saldırgan ve etraflarına zarar veren davranışlar sergilemektedirler.
- Akranlarıyla ilişkileri gergindir ya da onlardan tamamen kaçarlar.
- İhmal Edilmiş Çocuklar: Sosyal olayların ve grupların içinde çok az bulunurlar. Kendi başlarına olmaktan zevk duyarlar.
- Sorun Yaratan Çocuklar: Sosyal becerilere sahip, zeki ve grup üyeleri üzerinde etkili olmalarına rağmen, kuralları bozucu ve saldırgan davranışlar sergilerler.

2.3.1. Sosyal Uyum ve Becerileri Etkileyen Faktörler

Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi bazı faktörlerden etkilenmektedir. Bunlardan en temel olanlar aşağıda verilmiştir.

Anne-Baba Çocuk Etkileşimi

Anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının onların uyumunu etkilediğini ortaya koyan birçok araştırma vardır. Onur (2000)'a göre; ailenin çocuğa karşı demokratik bir yaklaşım içinde olması onun özellikle sosyal uyumunu olumlu yönde etkiler. Ailenin eğitim seviyesinin düşük olması, aile içi ilişkilerin istenilen nitelikte olmaması, çocuğun eğitiminde eksik ve yanlış uygulamalara neden olabilmektedir. Çocuğun davranışlarını kişilik özellikleri ve yetiştiği aile içindeki yaşadığı deneyimler etkilemektedir. Zira çocuk, yapısı itibariyle davranışlardan etkilenmekte olup bu davranışları taklit etmeye çalışmaktadır.

Aile çocuğun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlar. Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur. Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış ve ahlak biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder. Çocuk yaşam ortamına uyum sağlamaya çalışırken karşılaştığı problem ve sorulara çözüm getirir. Uyum için gerekli olan davranışlarla ilgili sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur (Yavuzer, 2005).

Çocuk ilk sosyal davranışları, aile bireyleri ile etkileşimi sonucunda kazanır. Ailede anne babanın ve diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirler. Aile, çocuğa güven duygusu aşılar, çocuğun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar. Aile, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme kurumu olarak dikkat çeker.

Güçlü aile birliği ve etkin ana-babalık güç durumlarına karşı hassas çocukların uyum sağlamalarını destekler. Güvenli, tutarlı, sevgiye dayalı aile-çocuk ilişkisi çeşitli risk ortamlarında, örneğin düşük sosyal ekonomik seviyeden kaynaklanan riskli ortamlarda onarıcı, koruyucu bir süreçtir (Raver, 1997).

Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkileri duygusal anlamda çelişkili olarak tanımlanabilir. Zira kardeşler zaman zaman çatıştıkları gibi içten ve sıcak ilişkiler içinde de olabilirler. Yoğun pozitif ve negatif duygusal ilişkiler, kardeşliği çarpıcı hale getirir. Kardeşler büyüdükçe negatif ve pozitif etkileşimlerin yoğunluğu ve sıklığı azalır. Kardeşler özellikle ilk çocuklukta, çocukların yaşamında önemli ve tutarlı sosyalleşme araçlarıdır (Deckard ve ark. 2002).

Kardeşler sayesinde edinilen sosyal uyum becerileri, yine kardeşlerin birbiriyle hayat boyu devam eden etkileşimi sayesinde sürekli olarak bir korunma ve gelişme halinde olabileceği gibi uyum sorunu yaşayan kardeşin diğerini etkilemesi sonucu duraklama ya da gecikmeye de uğrayabilir.

Akranlar ve Arkadaşlık İlişkileri

Hartup (2000) yaptığı çalışmada; çocuğun sosyal yönden uyumu için arkadaş edinmesi ve arkadaş gruplarına girmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Arkadaşlık, çocuklara beceri, öğrenme ve gelişim için ortam ve koşulları sağlar, duygusal ve bilişsel yönden destekler, sorumluluk almayı, kendi haklarını korumayı, başkalarının hak ve sorumluluklarına saygı duymayı öğrenmesine yardımcı olur. Böylelikle çocuk toplumsal yaşamın yöntem ve kurallarını benimser. Akran grupları, çocukların güven duygularını geliştirir, çekingenliği azaltır, sosyal uyumunu kolaylaştırır. Arkadaşları olan çocuklar olmayanlara göre, sosyal olarak daha yeterlidir. Çocuklar, olgunluk ve yetenek düzeyleri, kendilerine benzer olan yaşlılarıyla arkadaş olur. Arkadaşlarını destekleyici olarak algılayan çocukların daha popüler, daha sosyal oldukları ve daha az davranış problemine rastlandığı görülür.

Çetin ve arkadaşları (2003) ise yapmış oldukları çalışmada akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocukların psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda yaşamlarının sonraki döneminde rahatsızlık yaşama eğiliminde oldukları sonucuna varmışlardır. Bunlar arasında okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suça eğilim sayılabilir. Buradan düşük sosyal becerilerin çocuklukta yaşanan zorluklar ve ileri yaşlarda yaşanabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Okul ve Öğretmenler

Öğretmenler çocukların olumlu benlik kavramı geliştirebilmeleri için; olumlu beklentilerin, arkadaşlığın ve kabul görmenin etkin olduğu öğrenme ortamının yaratılmasında, çocuğa karşılaştığı öğrenme güçlüklerini aşmada yardımcı olunarak öğrenmenin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu durum, çocukta sevilen, değer verilen ve öğrenebilen bir insan olduğu düşüncesini yani olumlu benlik kavramını güçlendirir. Olumlu benlik kavramı geliştiren çocuk, ilgi ve yetenekleri konusunda tutarlıdır. Yeteneklerini üst düzeyde gerçekleştirir, sorumluluk taşır.

Öğretmenler, anne babadan sonra çocukla en çok ilişkisi olan yetişkinlerdir. Öğretmen tarafından anlaşılma ve tanınma gereksinimi, sadece bir yetişkin tarafından değerlendirilme isteği değil, tanınarak ve anlaşılacak kendini tanıma ve anlama isteğidir (Gül, 2003). Sosyal-duygusal gelişim üzerine yapılan araştırmalarda, bütün sonuçlar okul öncesi öğretmenin verdiği eğitimin kalitesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Melhuish ve Lambidi, 1996).

Kitle İletişim Araçları

Elkin (1995)'e göre kitle iletişim araçları çocukla doğrudan bireysel bir etkileşim içinde olmakla birlikte, toplumsallaştırıcı etkileri kendine özgüdür. Kitle iletişim araçları günden güne düzenlenir, çocuğu cezalandırmaz, ödüllendirmez, sevmez. Ancak onun hislerine, eylemlerine cevap verir. Çocuk kitle iletişim araçlarında gördüğü, duyduğu durumları kendi ilgi alanına geçirir ve onların bir bölümü doğrudan onun yaşam biçimini, varlığını etkiler. Çocuğun yaşamına giren bu kurallar ve durumlar dolaylı ya da doğrudan, koşulların da etkisiyle toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkı sağlar.

Yeryüzündeki milyonlarca insanın eğitimi düşünüldüğünde, televizyon aynı zamanda tartışmasız bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklara sosyal bazı davranışları, paylaşmayı, uzlaşmayı öğreten pek çok eğitici program bulunmaktadır. Uzmanlar çocuklara televizyon seyrettirmemek değil, onları doğru ve uygun programları seyretmeleri için yönlendirmek olduğunda birleşmektedirler. Çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir etkiye sahip olan

televizyonun denetimli olarak seyrettirilmesinin olumlu, gelişi güzel seyrettirilmesinin ise olumsuz etkileri vardır. Özellikle anne-baba televizyon seyretme konusunda çocuğa iyi bir model olmalıdır. Anne-baba sürekli televizyon izleme yerine, çocukla ilgilenir, ona sevgisini gösterirse, çocukla aralarındaki bağı güçlenmesini sağlayacaktır.

İnternet de karşılıklı etkileşime olanak tanımaktadır. Bu sanal dünyadaki ilişkilerle, gerçek ilişkiler arasındaki fark, çocuklar tarafından tam olarak ayrımlaştırılamamaktadır. Fiziksel kimliklerini ortaya koymaksızın, sohbet odalarında dolaşmanın tehlikesi, ileri yıllarda gerçek sosyal hayattan çekilme davranışları ile kendini gösterebilecektir. Gerçekte çok içe dönük biri internetle kendine güven duygusunu destekleyecek arkadaşlar edinebilir. Uzun süre internette chat yapan çocukların gerçek hayatta arkadaş edinme sıkıntısı çektiği yapılan araştırmalarla saptanmıştır. Bir araştırmada WEB gezintilerinde, çocukların kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda cevap en çok “yalnız” olmuştur. Bu yalnız çocuklar, giderek toplumda iletişim kurmakta zorlanmakta, topluma karşı olumsuz duygu ve düşünceler beslemeye başlamaktadır.

Ülkemizde de genç nüfusun fazlalığı, internetin yaygınlaşma hızının yüksekliği ve işsizlik gibi sosyoekonomik nedenlerden dolayı klinisyenlerin bu problemle daha sık karşılaşmaya başlayacağını düşünmekteyiz. Özellikle okul çağında sık görüldüğü için öğrencilerin oldukça ruhsal ve bedensel gelişimlerini, sosyal ilişkilerini kötü yönde etkileyerek akademik başarılarını da düşüren aşırı şekilde internet/bilgisayar kullanımı bireyin hem akademik hem de kişisel gelişimini negatif yönde etkilemekte, kişiyi bağımlı hale getirmektedir (Cengizhan, 2003).

Sosyo-Ekonomik Düzey

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynler, çocuk yetiştirmede daha çok fiziksel ceza ve katı disiplin yöntemleri uygulamaktadır. Çocuk yetiştirmede fiziksel cezalar, reddetme, sevgi yetersizliği ve tutarsız cezalandırma yöntemleri ise çocukta saldırgan davranışların gelişmesine neden olabilmektedir (Berk, 1991).

Gelişim psikologları, yoksulluğun ve ilgisizliğin çocukların sağlıklı sosyal uyumunu tehdit ettiğini ifade etmektedir. Özellikle dikkati yönlendirme stratejileri,

düşük gelirli aileler arasında çocukların sosyal uyumu açısından önemlidir. Anne-babaların çocuklarıyla hassas etkileşimi, sosyal-ekonomik düzeyin risklerini azaltan en önemli faktördür (Raver, 1997).

Çocuğun Geliştirdiği Özellikler

Zembat ve Unutkan (2001)'a göre çocuklar, bireysel yaşantıları sırasında hem dayanışma, işbirliği gibi olumlu sosyal davranışları hem de saldırganlık davranışını kazanırlar. Olumlu ilişkiler kurabilmek için çocukların saldırganlık eğilimlerini engellemeleri, uygun zamanlarda ve toplumun onaylayacağı biçimde kendilerini ifade etmeyi öğrenmeleri gerekir. Öğrenme ve modeli örnek almanın, olumlu sosyal davranışların gelişmesinde olduğu kadar, saldırganlık üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Saldırganlık, kendini koruma ihtiyacından kaynaklanmayıp, çevreye ya da kişiye yönelik açık saldırı biçiminde ise, çocuğun sosyal uyumunu bozarak, akranları ve çevresindekilerle sosyal ilişkiler kuramamasına neden olur.

2.3.2 Ergenlik Dönemi ve Sosyal Uyum İlişkisi

Ergen sözcüğü batı literatüründeki “adolescent” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince büyüme, olgunlaşmak anlamında kullanılan “adolescere” kökünden gelmekte olan bu fiil, yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir (Yavuzer, 2005).

Sosyalleşme, bireyin toplumun bir üyesi haline gelmesidir, yani ailesinin, akraba ve komşuluk düzeyinin yaşadığı şehir ya da köyün ve ulusun bir parçası olduğunu öğrenmesidir. Büyümekte olan çocuk, çevresindekilerle iletişim sonucu onların davranışlarına benzer davranışlar geliştirecektir. Böylece tek tek bireyler yerine toplumun parçaları olan, birbirlerinden farklılıkları olduğu gibi birbirlerine büyük benzerlikler de gösteren toplumsal bireyler oluşmaktadır (Kağıtçıbaşı 1988).

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olan ergenlik döneminde ne çocuk ne de yetişkin olarak kabul edilmeyen genç, bu durumda bazı karmasalar, çelişkiler ve uyum güçlükleri yaşayabilir. Çocukluk ve erken adolesanlık döneminde çok büyük etkiye sahip olan aile, ergenlikle birlikte ergenin değişmeye başlayan değerleri, bağımsızlık

isteği ve idealleri nedeniyle etkisini kaybetmekte, aile ve gençler arasında bazı çatışma ve uyum problemleri görülebilmektedir (Noller & Callan, 1991).

Ergenlikte en zor gelişim görevlerinden birisi sosyal uyum ile ilgilidir. Bu uyum aile, arkadaşlar, okul çevresi ve diğer insanlarla birlikte olmaktadır. Sosyalleşme sürecinde, ergen, yetişkin modeline ulaşmak için birçok duruma uyum göstermektedir. Bunlar, yeni arkadaş grupları, değişen sosyal davranışlar, yeni sosyal gruplar, sosyal kabulde ya da reddedilmede yeni değerler gibi durumlardır. Ergenler bu gibi değişen durumlara uyum sağlamak zorundadırlar (Hurlock 1980).

Genç için sosyal uyumun sağlanması ve ilk temellerin atılması aile ortamında başlar. Aile gence sosyal kabul için gerekli ortamı çocukluğundan itibaren hazırlar. Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren bir model oluşturur. Anne-baba-çocuk ilişkisi temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluklarına yol açan birçok vakada, yeterli ve uygun olmayan ilk anne-baba-çocuk ilişkilerinin neden olduğu saptanmıştır. (Yavuzer, 2005).

Bireyin içinde yaşadığı toplumun onu artık bir çocuk gibi görmeyi bıraktığı, fakat henüz yetişkin statüsünü, rolünü ve işlevini tümüyle vermediği yaşam dönemi olarak tanımlanan ergenlikte, birey toplumda saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinim duymaktadır. Sosyal uyum geniş ölçüde bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır. Ergenlik yılları bir anlamda, sosyal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelenebilir. Sosyal uyum zamanla kazanılmakta, ergenlik döneminde bazı deneyimler ile gelişmektedir (Yavuzer 1987).

Yapılan birçok çalışmada, ergenlik yılları boyunca sosyalleşmenin önemi açıkça vurgulanmıştır. Bu dönemde, sosyal uyum üzerinde öncelikle ailenin, sonrada arkadaş grubu ve okulun önemi belirtilmiştir. İlk sosyal uyumlarını geliştirirken, desteklenen, onay gören, kendilerine deneyim fırsatı tanınan bireyler daha pozitif bir sosyal gelişim göstermektedirler (Dusek 1987, Baykara 1989, Eshleman 1991, Noller and Callen 1991).

Sosyal uyum, temelleri her ne kadar aile çatısı altında atılsa da çocukların yaşlılarıyla etkileşime geçmeleri bakımından en önemli kazanım evresini okul ortamında sürdüren bir beceridir. Bu da okul sürecine, çocukların uyumlu birer birey olmaları yolunda oldukça önemli bir yer kazandırmaktadır.

Uğurtaş (1984) okul ortamında öğretmenlerin öğrencilerde karşılaşılabileceği sosyal uyum sorunlarından bazılarını şu şekilde sıralamıştır: Fazla çekingen olma, kendine güven beslememe, yalnız kalmayı yeğleme, başkaları tarafından açıkça istenmeme, her iki cinsten arkadaş bulamama, karşıt cinsten kaçma, okul törenlerine veya benzeri törenlere gelmeme, nostalji, sürekli güvensizlik ve anksiyete tutumları, oyunlara katılmama, teneffüste yalnız kalma, vb.

Ergen bu dönemde, psikolojik anlamda bağımsızlığını kazanabilme, cinsel çatışmaları çözebilme, duygusal olgunluk kazanabilme, çevre ile ilgili uyumlu ilişkiler içine girebilme gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır (Ekşi 1990).

2.3.3. Antisosyal Eğilimler

Antisosyal kişilik bozukluğu gösteren insanların çocukluk ve gençlik çağında yaralama, cinsel saldırı, alkol ve madde bağımlılığı gibi saldırgan davranışlar ve şiddeti içeren eylemlere sıklıkla rastlanır.

Öğüt (2001)'in aktardığına göre, Fisher (1999) fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda depresyon, anormal korkular, geri çekilme, öğrenme problemleri ya da okul performansının düşmesi, okuldan kaçma, kabadayılık, zorbalık, kavgaya eğilim, temel becerilerde zorluk ya da temel becerileri sürdürme sorunları, düşüncesizlik, düşünmeden hareket etme, davranışsal ve duygusal problemler, inkar ya da olayın yeniden anlatılması takıntısı gibi travma sonrası stres belirtileri gözlenebileceğini belirtmektedir. Bu durum da sonuçları itibarıyla bireyin sosyal uyumunu engelleyici veya uyumsuzluğunu tetikleyici bir etken olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Genel olarak aşırı dayak atan, dengesiz, düzensiz, ilgisiz davranan, alkol ya da madde bağımlısı olan, suç işleyen anne-babaların ve parçalanmış ailelerin çocuklarında antisosyal kişilik bozukluğu riskinin arttığı belirlenmiştir (Köknel, 1996).

2.4. İletişim

İletişime yönelik birçok tanım yapılmıştır. Eğitim terimleri sözlüğünde iletişim; bir düşüncenin, bir duygunun yüz anlatımı, el, kol ve baş hareketleri, konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak, bir kimseden başka bir kimseye iletimi olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 2003). Andersen iletişimi, anlama olarak görmüş, "bizim başkalarını, başkalarının da bizi anlamalarına yarayan bir süreç", olarak tanımlamıştır (Ergin, 2005). Başka bir deyişle iletişim, kaynak (mesajı veren) ve hedef (mesajı alan) arasında davranış değişikliği oluşturmak amacıyla bilgi, fikir, tutum, duygu ve becerilerin anlamlarının paylaşılması için gerekli etkileşim sürecidir (Oğuzkan, 2003). Dökmen (2004) iletişimi "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" olarak tanımlanmıştır.

İletişim insanın çevreye uyum sağlayabilmesi için gerekli olan en önemli öğelerden birisidir. İletişim yolu ile insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma, onları paylaşma ve değerlendirme olanağı bulurlar. Başkalarını etkileme, onlardan etkilenme, yararlanma, yararlı olma ve bir başarı gösterme iletişim sayesinde gerçekleşmektedir" (Çalışkan, 2003).

İletişim, insanlar arası etkileşimin temel yapısını oluşturur. Günlük yaşantıların temeli insan ilişkilerine dayanır ve insanoğlu iletişim sayesinde ilişkilerini düzenler. İnsanı insan yapan belki de en önemli özellik, iletişim yeteneği ve bunun sonucunda ortaya çıkan kültürel birikimdir. Doğduğunda diğer canlılara oranla çok zayıf olan insanoğlunun doğaya ve diğer canlı türlerine olan üstünlüğünün kaynağının da bu kültürel birikim ve iletişim yeteneği olduğu söylenebilir. İletişim sayesinde başkalarının duygularını, düşüncelerini, yaşantılarını keşfeder, paylaşır, etkiler ve etkilenir. İnsan, doğuştan iletişime ilişkin bir donanımla dünyaya gelse de iletişim örüntüleri, iletişim becerileri bir anda insanın karşısına çıkmaz. Birey çevre ile etkileşime girerek iletişim kurmayı öğrenir (Deniz, 2003).

Bireyin sosyal kabulü olan davranışlar sergilemesi ve etkili iletişim kurabilmesi için birtakım beceriler edinmesi gereklidir. Sosyal beceriler olarak adlandırılan bu beceriler sayesinde insanlar buldukları topluma uyum sağlar (Erinç 2008).

İletişimin sağlıklı olabilmesi için bireylerin benimseyip kullanmaları gereken bazı ilişki ilkeleri vardır (Şahin, 1997):

1. Her bireyin kendine has özellikleri ile değerli olduğuna inanılması ve ona iletişim sürecinde koşulsuz olumlu ilgi gösterilmesidir.
2. Karşısındaki bireyin koşulsuz kabul edilmesidir.
3. Her bireyin kendi problemini kendisinin çözebilme gücüne inanılmasıdır.
4. Maske takmadan kendini olduğu gibi gösterebilmesidir (saydamlık).
5. Duygu, düşünce ve davranışlarının tutarlı olmasıdır (bağdaşım).
6. Kendisini karşısındaki kişinin yerine koyup onun sorunlarına onun gibi bakabilmesi ve onun hissettiklerini yaşayabilmesidir (empati).
7. Tüm bu sözü geçen ilkelerin herhangi bir iletişim durumunda bir arada olmasıdır.

Kişiler ve gruplar arasında söz, mimik, jest, yazı, görüntü, resim, ses ve benzeri yollarla bilgi, düşünce, duygu ve inanç alış verişini sağlayarak etkileşim süreci olarak ifade edilen iletişim; temelde mesajı oluşturup alıcıya gönderen kaynak konumundaki kişiyle başlar. Alıcının; mesajı, bilgiyi, duyguyu ve haberi alıp değerlendirmesi, algılaması ve yorumlaması ile devam eder. Alıcıdan gelebilecek her türlü ses, gürültü ve görüntü, iletişim süreci içinde yer alır” (Cüceloğlu, 2013).

Her ne kadar her birey doğduğu andan itibaren iletişim kurmaya başlasa da her zaman bu iletişimin etkili olduğu söylenemez. Karşılıklı mesaj alışverişinde ortaya çıkan hatalar; duygu, düşünce ya da bilgilerin doğru iletilmemesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, iletişim eylemi süreç içindeki öğelere gereken önem verilmeden yapıldığında, insanların birbirlerini anlamalarında büyük aksaklıklara yol açmaktadır. Bu durum, bireylerin kendilerini amaçladıkları gibi ifade edememeleri ya da karşısındaki kişiyi doğru anlamamaları ile sonuçlanmaktadır (Demirci 2002).

Sosyal beceriler, bireylerin toplum tarafından verilen görevleri yerine getirebilmeleri için, sergilenmesi gereken belirli davranışlardır. Fakat bazı gençler bu davranışları kazanmada problemlerle karşılaşmaktadır. Bu gençlerde yetersiz sosyal beceriler yüzünden, kendi yaşatları ile aralarındaki etkileşim için yeterli fırsatlar oluşmamaktadır. Bu sebeple, hem sosyal beceri yetersizliği olan gençler hem de diğer arkadaşları arasında iletişim problemleri oluşmaktadır. Jones (1981), insanın sosyal

çevresindeki memnuniyetini arttırmasının iletişimi iyi kurmasıyla gerçekleşebileceği söylenebilir. Bunun aksine bireyin çevresiyle kuracağı iletişimde başarısızlığa uğraması, kendini ifade edememesi ya da yanlış ifade etmesi gibi durumlarda da bireyin zamanla yalnızlık duygusuna itilebileceği ve mutsuz olmasına neden olabileceğini söylemektedir.

Baumrind'e göre; ailenin eğitim düzeyi her dönemde çocuğun, fiziksel, zihinsel, cinsel, sosyal ve devinimsel gelişimini geniş ölçüde etkilemektedir. Bu arada, özellikle anne-babanın kişisel ilişkilerinin nitelik ve içerik açısından uygun bir düzeyde bulunması, aile içi iletişiminin en önemli değişkenidir. Sorunlu davranışların belirlenmesi ve düzeltilmesinde, benzer davranışlar gösteren anne- babalar, bu şekilde bir yandan çocuklarına uygun bir davranış modeli oluştururlar, bir yandan da ailenin bütünlüğünü ve uyumunu koruyarak geliştirirler. Huzursuz ve gergin bir aile ortamının ya da parçalanmış bir ailenin ise, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği açıktır. Mutsuz ve çekişmeli aile ortamında, çocukların, genellikle içe dönük, edilgen ve bağımlı kişilik özellikleri gösterdikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda özgüven ve özsaygı durumlarını yeterince kazanamayan bu çocukların, sosyal ilişkilerinde uyumsuz ve başarı güdülerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Cunningham, 1993).

2.5. İletişim Becerisi

İletişim becerisi sosyal iletişim, kişilerarası iletişim ve sosyal etkileşim demektir (Canary ve Brian, 1987). İletişim becerisi, kişiden, karşı karşıya kaldığı olayla ilgili, olası bakış açılarını ve tanımlamaları araştırmayı, soruşturmayı ve bütünlendirmeyi içerir. Bu beceriyi kazanmış birisi, kendisine yöneltilen bir uyarı, eleştiri veya şikâyet karşısında, tek açı yerine çok açıdan anlam verme yeteneğine sahip olabilecektir (Özer, 2006). İletişim becerileri öğretilen ve öğrenilebilen fakat bu konuyla ilgili egzersizler yapılmadığında unutulabilen becerilerdir (Aspegren, 1999). İletişim becerilerinin sezgi yolu ile gerçekleştiğini düşünenlerinin yanında, iletişim becerilerinin çoğu öğelerinin (sözel, sese dayalı, dokunsal, bedensel vb.) öğrenilebilir olduğunu savunanlar da bulunmaktadır (Egan, 1994). İletişimin sağlanabilmesi için iletilen mesajların algılanması gerekmektedir. Bu sebeple, algılamının iletişim sürecinde en önemli unsur olduğu söylenebilir. İnsanlar arası tüm ilişkilerin oluşmasında rol oynayan ve iletişimin anlam ve yorumlamasını değiştiren, insanların algılama düzenleridir

(Özgit, 1991). “İletişim becerileri, pek çok beceri için temel oluşturmakta ve sözel olan ve sözel olmayan mesajlara duyarlılık, etkili olarak dinleme ve etkili olarak tepki verme biçiminde özetlenebilmektedir” (Korkut, 2011). “İletişim becerisi olarak tanımlanan süreç, her şeyden önce dinleme becerisi ile başlar. Bir konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıma ve takdir etme gibi davranışlarla sürer gider” (Bacanlı, 2008). İyi bir iletişim yeteneği olan birey, iletişim kurduğu kişinin sözel ve sözel olmayan davranışlarını ve iç dünyası hakkındaki ipuçlarını anında görür ve değerlendirmeye çalışır (Cüceloğlu, 2013).

İnsanların arasındaki ilişkilerin korunması ve geliştirilmesi, iletişim becerileriyle sağlanır (Özgüven, 2001). Kişilerarası etkileşimin temelini oluşturan iletişimin her insanın yaşamında önemli bir yeri vardır. Çünkü insanlar duygu ve düşüncelerini iletişim yoluyla paylaşarak mutlu olma ve çevrelerindeki bireylerin mutluluklarına katkıda bulunma olanağı elde ederler. İnsan ve insana yardımcı esas alan meslek sahiplerinin başarıları da onların iletişim becerilerine bağlıdır (Ersanlı ve Balcı, 1998). Herkesten bu tür becerilere sahip olması beklenmese de diğer bireylerle daha sık ilişkide bulunabilecek kişilerin ya da yoğun insan ilişkilerinin bulunduğu meslek gruplarında çalışanların, insan ilişkilerini pozitif yönde etkileyecek becerilere sahip olması önemlidir.

İyi bir iletişim yeteneğine sahip bir birey, iletişim içinde olduğu kişinin davranışlarını anında anlamaktadır (Cüceloğlu, 1995). Etkili iletişim becerileri, insan ilişkilerini kolaylaştırıcı rol oynar. İletişimin sağlıklı olması anlamlı ve doyurucu olmasını, yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmelerini sağlarken, iletişimin sağlıklı olmaması ise anlaşılama, kendi gereksinimlerini karşılayamama ve beraberinde yalnızlık hissini getirmektedir (Korkut, 1996). Etkili iletişim için gereken beceriler, karşılıklı konuşmada yanıt verme ve verilen yanıtta konuşmacının duygu ve düşüncelerini yansıtmaya, yönlendirici olmayan açık sorular sorma, sözel olmayan ipuçlarının kodlarını çözme, mesajlara doğru yanıtlar verme, dinlemeye istekli olma, göz teması kurma, anlamaya yoğunlaşma, doğru geribildirim verme, “ben” mesajlarıyla yanıt verme, kendini açma, empatik anlayış sergileme, eleştirilere olumlu yanıt verme, girişken davranışlar sergileme, çatışmaları yöneterek problemleri uygun şekillerde çözme ve koşulsuz kabuldür (Ceyhan, 2006; akt. Gölönü ve Karcı, 2010).

2.6. Spor Kavramı

Spor kelimesi etimolojik köken olarak disport(dis ve porture) kelimelerinden türemiş olup işten uzak durmak anlamına gelir. Zamanla içinde yarışma, korunma ve üstün başarı elde etme çabası olan her türlü vücut faaliyetlerini belirten ve günümüzün yaygın terimi olan "spor" türemiştir (Ersoy, 1986).

Oyun, oyalanma, işten uzaklaşma aracı olarak tarih sahnesine çıkan spor, günümüzde ise ekonomi, politika, eğitim, boş zaman, uluslararası ilişkiler, propaganda, reklam, ırkçılık, şiddet, turizm, çevre, örgütler, kitleler, gençlik, kadın, engelliler, meslekleşme, iş bölümü gibi kavramlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilen kısaca birey, toplum ve uluslararası yelpazede çok yönlü ve önemli etkileri olan sosyal bir kurum haline gelmiştir (Yetim, 2005).

Spor, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumu kolaylaştırmak, kişiler, toplumlar ve uluslararası dayanışma, kaynaşma, barışı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu özelliklerinden dolayı çağımızda spor çok yönlü, çok faydalı, çok amaçlı ve çok çeşitli boyutlar kazanmış ve evrenselleşmiştir (Türkel, 2010).

Spor tek başına veya toplu olarak yapılan, kendine özgü kuralları olan genelinde bir yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yetilerin gelişimini sağlayan eğitici ve eğlendirici uğraştır. Spor, ferdin doğal çevresini beşeri çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, ferdî veya toplu olarak boş zaman faaliyeti kapsamı içinde veya tam zaman olacak şekilde meslekleştirerek yaptığı sosyalleştirici, topluluğu bütünleştirici ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (Kılıçgil, 1985).

Spor gençlere ulaşabilmenin en kolay ve en etkili yollarından bir tanesidir; çünkü sportif çalışmalar, gençlere, enerjilerini, onların sağlığına katkıda bulunacak

şekilde kullanma olanağı yaratırken kurallara uymayı, birlik, dayanışma, işbirliği ve paylaşma ilkelerini yerleştirerek bireyin topluma uyumunu sağlar. Böylece gençler, bir yandan başarı için sabır, özveri ve disiplin içinde çalışmanın gerekliliğini diğer yandan yenilgiyi kabullenmeyi ve kendinden daha iyi olanı takdir edebilmeyi öğrenir. Eşit şartlar içinde aynı kurallarla kendini tanıma ve tanıtmaya deneyimini yaşar. Ayrıca kendine güven, cesaret, macera ve arkadaşlık duygularını tatmin edebileceği güvenilir bir ortamda vakit geçirmiş olur (Öztürk, 1998).

2.6.1. Sporun Sosyal Uyum Boyutu

“Spor, bireyin tabii çevresini beşeri çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, bireysel veya toplu olarak boş zaman faaliyetleri kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziki geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur” (Erkal, 1982).

Spor zihinsel veya bedensel bir harekettir. Bu hareket çoğunlukla sosyal veya toplumsaldır. Sporun kişiye sağladığı bireysel katkıları bile sonunda kişinin daha sosyal ve toplum içinde aktif, katkı sağlayan bir birey olmasına sebep olmaktadır (Doğu, 2006).

Fiziksel faaliyetler kapsamı içinde yer alan kurallar, taktikler, spor programlarındaki çeşitli aktiviteler ve bunlara ait metotların öğrenilmesi, ayrıca sağlıklı yaşama, fiziksel uygunluk ve bunların yaşantıdaki önemi gibi hususların öğrenilmesi ile de zihinsel gelişime katkı sağlanır. Zihinsel gelişim, bilgi kavrama ve saklama ile ilgilidir. Bunlar aracılığıyla çocukların yorum yapabilme değerlendirme, karar verme ve düşünme yetenekleri gelişir. Sporun sosyal gelişim ile ilgili amaçları hem birey hem de toplum açısından önem taşır. Spor faaliyetleri aracılığıyla bireylerin sosyal bir çevre kazanmaları ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri mümkün olmaktadır (İmamoğlu, 1992).

Sporun sosyal gelişime etkileri şöyle özetlenebilir:

- Kişilik gelişimi üzerinde yapıcı etkisi vardır.

- Sportif etkinlikler sırasında çocuklar ve gençler birlikte çalışmaya yönlendirilirler.
- Arkadaşlık duygularının gelişmesine katkıda bulunur.
- Birlikte çalışma becerisi kazandırır.
- Sosyal sorumluluklar kazandırır.
- Liderlik özellikleri kazandırır.
- İyi bir yarışmacı, başkalarıyla iş birliği yapabilme ve iyi bir izleyici olabilme yeteneklerini kazandırır.
- Saldırgan davranışlar, faydalı işlere yönelebilir.
- Kendine ve başkalarına saygı, sevgi ve güven ile başkalarını kabul etme duyguları gelişir.
- Kısacası, spor aktiviteleri sırasında çocukların ve gençlerin birbirleriyle olan sürekli ilişkileri, kişisel ve sosyal uyum bakımından onlar için bir laboratuvar çalışması olarak nitelendirilebilir (Tamer, 1988).

Çaha (1999)'ya göre spor;

- Toplum üyeliğini kazanması ve bireyin sosyal çevrelere katılımını ateşleyen bir sosyal etkinlik olmasından dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli rol oynar.
- Toplumun çalışan kesimlerinin bir yandan emek verimliliğini artırır, diğer yandan beden ve ruh sağlığını korur ve spor yoluyla boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirilmesini sağlar.
- Özellikle, özürsüz insanların topluma kazandırılmasında önemli bir görev üstlenir.
- Toplumun bireye yüklediği gerginlik, sıkıntı ve gerilimleri atmasına ve ruhsal sükûnete kavuşmasına yardımcı olur. Sportif faaliyetin içinde aktif olarak yer alan birey, bedenindeki teriyle birlikte ruhundaki sıkıntılarını da dışarı atmakta ve kafasındaki kaygılardan kurtulmaktadır. Spor, her şeyden önce bireyi teskin edici bir etkinliğe sahiptir.
- Bireyin kendi dar dünyasından kurtularak diğer inanç ve düşüncede olan insanlarla karşılaşmasını, onlarla diyalog kurmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlar. Bu yönüyle sporun dostluğu pekiştirdiği ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir.

- İzleyici kitleler arasında da önemli sohbet, muhabbet ve dolayısıyla yakınlaşmaya katkıda bulunur. Spor özellikle kitle toplumu niteliği taşıyan modern toplumlarda bireylerin birlikteliğini sağlayan, böylece "aidiyet" ihtiyacına cevap veren bir özelliğe sahiptir.
- Bireyi sosyal hayat alanına çekerek insanın ruhundaki "başarma" ihtiyacına karşılık verir.
- Bireyin ruhundaki savaştı, kavgacı enerjiyi, barışçı, dostane bir zemine çekerek "çatışmayı", "karşılama"ya" dönüştürür. Spor bu yönüyle bireye, oyun içindeki rekabet ve yarışma ortamında "üstün gelme", dolayısıyla "başarma" zevkini tattırır ve onu hayata daha fazla bağlar.
- Oyun formatıyla da aslında hayati bir eğlenceye dönüştürmekte ve muayyen bir zamana ayarlayarak geçici hale getirir. Hayat bir eğlence, bir esinti, bir oyun yani bir spora dönüştüğü zaman, insanların anlamsız şeyler için asık ve kasvetli suratları tebessüm ve sevecenliğe bürünür. Spor, hayatın oyun temeline çekilmesinde önemli bir etkinliğe sahiptir.
- Spor, insanın sınırsız ihtiraslarını köreltir ve teskin edici bir ruh dünyası geliştirir.
- Sporun eğlendirici bir sosyal etkinlik olmasının yanında, modern toplumlarda ekonomik bir sektör olarak büyük gelişme sağladığı görülmektedir.

Spor sosyal insanların yetiştirilmesinde eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Spor yoluyla sosyalleşmek, insanlar arasında menfaatsiz bir yakınlığın doğması ile insancıl kaynaşmayı gerçekleştirebilir (Keten, 1974).

Spor faaliyetlerinin tümü, bireyin bedenlen sağlam, ruhen sağlıklı olmasını, dengeli ve ahenkli bir hayat sürdürmesini, toplum kurallarına riayet eden, insan haklarına saygılı, kötü alışkanlıklardan arındırılmış, yardımsever, zeki, çevik, çalışkan, ahlaklı, sağlam, güçlü, sosyal bir insan, iyi bir vatandaş olmasını sağlamaktır (Yetim, 2005).

“Ayrıca kişiler spor yoluyla bir takıma veya bir gruba dâhil olarak yalnızlık duygusundan kurtulur. Bir spor takımını destekleyerek o takımın başarı veya başarısızlıklarıyla bütünleşir ve takımın başarısını kendine yansıtır. Yalnızken coşkunsuzluk göstermezken, grup halindeyken gösterilir. Bunun için psikiyatristler spor

alanlarına bir tür hastane olarak bakmaktadırlar. Bastırılmış duyguların dışarıya atılmasına, yani bireylerin deşarj olmasına yol açan spor alanları, psikiyatristlerce tedavi yerleri olarak görülmektedir” (Türkel, 2010).

Günümüzde spor çoğu insan için yaşam felsefesinde yaşam kalitesini artıran ve günlük spor aktiviteleri içinde yer alması gereken doğal bir olgu olarak bakılmaktadır. Bireyleri spor yapmaya iten sebepler sadece hareket ve bedensel alanla sınırlı değildir. Başkalarıyla ilişki kurma isteği, yalnız kalma korkusu, sosyal bir varlık olma ihtiyacı da en az sportif ve sağlıklı olma isteği kadar etkilidir. Spor sadece fizikî ve psikolojik olarak ferdin eğitiminde kullanılmaz bununla birlikte bireylerde işbirliği ve sorumluluk sahibi olma, bireyin kendi kendine disipline olmasına yardımcı olmaktadır. Sosyalleşmeyi bireyin içinde yaşadığı toplumun değer yargılarına uygun davranış geliştirme süreci olarak ele aldığımızda, sporda bireyin şekillenmesinde vazgeçilmeyecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sporun eğitim alanında kullanılması öğrencilerin gelişim özellikleri açısından son derece önemli noktadır. Spor faaliyetleri ile uğraşan öğrencilerde kişiliğin gelişmesi ve şekillenmesinde çok etkili olmaktadır. Grup oyunları ile bireyler (öğrenciler) mensup olduğu grubun çıkarlarını kendi çıkarlarından önde tutmak zorundadır. Bunun sonucu bireyde mensubiyet ve fedakârlık duyguları gelişir. Birey sporun içinde haklarını koruma, başkalarına saygı, atılganlık, işbirliği ve paylaşma, kurallara uyma, doğru yanlış ayrımını yapabilme gibi özellikleri artarak gelişmektedir. Psikolojik açıdan spor yapan bireylerde spor haz alma ve mutlu etme duygusu yaşatmaktadır (Şahan, 2007).

Sporun önemli işlevlerinden birisi de bir gruba ait olma duygusunu ortaya çıkarması ve bu duyguyu geliştirmesidir. Herhangi bir gruba aidiyet duygusu sosyal bir varlık olan insanın sosyalleşme sürecinde önemli değerlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Aileye, takıma, millete ait olma, kişinin toplumda üstlendiği rolün belirlenmesinde, belirli bir statü kazanmasında önemli bir olgu olarak görülmektedir. (Şahan, 2007).

2.6.2. Sporun İletişim Becerisi Boyutu

Sportif aktivitelerle sağlanabilecek bedensel farkındalık, kişinin beden dilini bilinçli olarak kullanmasında da etkili olabilir. Küçük yaşlardan itibaren egzersiz yapma

alışkanlığı edinmek, etkili iletişimde önemli olan ve dikkate alınması gereken sözsüz mesajlardandır (Korkut, 2011). Çünkü spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere göre iletişim kurma eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenmektedir (Özerkan, 2005). İletişim sürecinde, bedensel temasla da birçok iletişim bilgisi alıcıya aktarılmakta ve anlamlandırılmaktadır (Akoğuz, 2002). Spor yapılırken en belirgin etken fiziksel temastır. Sırtını okşama, güzel bir hareketten sonra tokalaşma, faule maruz kalan bir oyuncunun rakibin yardımıyla yerden kalkması, faul yaptığı için rakibinden özür dilemeyi onun sırtına dokunarak belli etmesi ve benzeri fiziksel temaslar olumlu takdirler alabildiği gibi her türlü tepkiyi karşısındaki kişiye fiziksel saldırılarla gösteren birinin de olumsuz takdir alması olağandır (Kılıcıgil ve ark, 2009).

Her tür meslekte çalışan bireylerin iletişim becerilerine sahip olması, insan ilişkilerindeki iletişim sürecini daha sağlıklı kılacaktır. Fakat insan ilişkilerinin yoğun olduğu meslek gruplarında bu becerilerin bilinmesi gerekliliği kaçınılmazdır. Beden eğitimi ve spor organizasyonlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenleri, antrenörler ve spor yöneticilerinin bu becerilere sahip olması bu bakımdan önemlidir. Ayrıca doğasında hareket etmek ve bu yolla iletişim kurmak olan insanın, hareket etme yetisinin iyi beden eğitimi programları ve spor organizasyonlarıyla şekillendirilmesi kişilerarası ilişkilerin sağlıklı ve sürekli olmasını sağlayabilir.

Bütün bu açıklamalardan yola çıkarak hareket, oyun ve sporun, bireyin insan ilişkilerini kolaylaştırıcı iletişim becerileri edinmesinde etkili olduğu söylenebilir. Çünkü beden eğitimi, spor etkinlikleri ve oyunlar yoluyla kazanılan psikolojik ve sosyal alandaki davranış değişiklikleri bireyin genel yaşantısına transfer olur mu konusunda yapılan araştırmalar, bedensel aktiviteler yoluyla fiziksel ve psiko-sosyal alanlarda kazanılan davranışların günlük yaşamda gerekli ve ilgili benzer durumlara transfer olduğunu göstermiştir (Çamlıyer,1997).

Oğuz (2012)'a göre çocuklar spor yoluyla Yeni arkadaşlıklar kurarak sosyalleşirler, iletişim becerilerini geliştirirler.

Sözsüz iletilerden biri olan dokunsal temaslar da iletişimde bir mesaj niteliği taşımakta ve alıcı tarafından anlamlandırılmaktadır (Akoğuz, 2002). Antrenman ya da yarışma sahalarında sporcuların takım arkadaşları, antrenörleri ve hatta rakipleriyle,

antrenörlerin sporcularıyla dokunma yoluyla mesaj alış verişinde buldukları sıklıkla gözlemlenebilmektedir. Bu durumun dokunsal temaslarla mesaj yollama ve mesajdaki anlamı çözme becerisini pekiştirdiği düşünülebilir. Ayrıca sözsüz iletişimin diğer bir ögesi olan beden duruşu, boy, kilo, ten ve sağlıkla ilgili görünüm gibi fiziksel özelliklerin mesaj alış verişindeki önemi literatürde vurgulanmaktadır (Korkut, 2011).

2.6.3. Çocuk ve Spor

Çocuklarla gerçekleştirilen spor, pedagojik sorumlulukla yapılan beden eğitimi spor çalışmaları, çocuk antrenmanları ve yarışmaları onların bedensel, sosyal, zihinsel ve ruhsal gelişimleri üzerinde olumlu etkiler yaratır yeni ufuklar açar (Muratlı, 1997).

Spor yapma isteğinin arttırılması, çocukların daha çok beceri kazanması, psikomotor özelliklerin geliştirilmesi ve çok yönlü hareket eğitiminin sağlanabilmesi için sürekli ve planlı bir eğitim gerekli görülmektedir. Ancak ülkemizdeki eğitim sistemi ve çevre koşulları, çocuklarımıza sürekli ve planlı bir hareket eğitimi verilebilmesini olanaksız kılmaktadır. Bu amaçla birçok özel ve resmi kuruluş, olanakları çerçevesinde branşa yönelik özellikle futbol ve yüzme branşlarında yaz okulları açmaktadır. Bu okullar sayesinde çocuklar hem eğlenmenin hem de spor yapmanın keyfini çıkartabilirler (Haslofça ve ark., 2003). Kısa süreli de olsa bu tür düzenli programların çocukların spor yapma alışkanlığını kazanmasına, psikomotor gelişimine yardımcı olacağı düşünülmekte, sporun yardımlaşma, disiplin, takım ruhu kazanma gibi faydalar kazandıracığı kabul edilmektedir.

Spor, sadece gelişmekte olan çocuklar için yalnızca sağlık ve gelişme için değil, aynı zamanda kişilik gelişimleriyle, mental sağlıkları açısından da önemlidir. Spor yapan çocuklar, kişisel deneyimlerini, yaratıcılıklarını geliştirir ve sorumluluk duygusunu kazanırlar. Yardımlaşma ve işbirliği yapma, arkadaşlarına ve oyun kurallarına saygı gösterme gibi sosyal davranışları da kazanarak olumlu bir benlik gelişimi sağlarlar (Mengütay, 1997).

Çocukları ve gençleri sportmence yarışmaya teşvik etmek ve onların ruh ve beden sağlığını en üst düzeye çıkarmak için gelecek nesillere yatırım yapılmalıdır. Tüm anne babalarla, eğitimciler ve sporseverler bu çabaları desteklemelidirler (Erkan, 1996).

Organize edilmiş spora katılımın sosyalleşme konusunda önemli olduğu, spor yapmanın karakter oluşumu, manevi değerlerin gelişimi ve iyi vatandaşlık özelliklerinin oluşumuna katkıda bulunduğu günümüzde yaygın olarak kabul görmektedir.

Gençlerin spora katılımını etkileyen faktörler; olanak sağlanması, aile ile olan ilişkiler, arkadaşlarıyla olan ilişkiler, medyanın rolü ve bölgesel koşullar olarak sıralanabilir. Gençlik sporlarının organizasyonunda gençlerin ilgileri, cinsiyetleri, sosyoekonomik durumları ve coğrafi koşullar göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer gençler iyi organize edilmiş sportif aktivitelerde yer alırlarsa kontrolleri daha kolay sağlanır (Öztürk, 1998).

Oyun ve spor çalışmaları çocukların hayatındaki gelişme sürecinde önemli rol oynar. Çocuklar hareketleri öğrenmek için çok isteklidirler ve bunları denedikçe sevinç duyarlar. Fiziksel kontrollerini sağladıkça da kendilerini başarılı bularak güven duyarlar. Oynamak ve becerilerini geliştirmek için dışarıdan sebeplere ihtiyaçları yoktur. Çünkü bunun için gereken motivasyon çocukta vardır. Bu yüzden çocuklara spor uygulamaları düzenlenirken fiziksel becerilerini öğrenebilecekleri uygun ortamlar yaratılmalı, kesinlikle üst düzeyde sportif performans için zorlanmamalıdır. Amaç, başarısızlık duygusunu yaratmak değil başarılı olma duygusunu yaşatmak olmalıdır. Aksi takdirde sosyal gelişmeleri gecikebilir (Öztürk, 1998).

Sonuç olarak spor, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve böylece çağdaş toplumların yaratılmasında önemli bir araçtır. Özellikle, çocuklar ve gençlerin bedenlen ve ruhen sağlıklı, sosyal yönden gelişmiş birer kişilik kazanmalarını, diğer taraftan, yapıcı, yaratıcı, üretken, kişilikli, centilmen, sağduyulu, hoşgörülü, ahlaklı, düzgün davranışlı, kendine güvenli, beşeri münasebetleri düzgün örnek bir insan olarak yetişmesinde büyük katkılar sağlar (Yetim, 2005).

2.7. Suç Kavramı

Toplum bilimlerine göre “suç” toplumsal, kültürel koşulların ve bireyin içinde yaşadığı çevrenin kötü etkilerinin bir sonucu olup (Tüzün,1995), kişiyi toplum halinde yasayan öteki bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın ürünüdür. Ceza hukukunun tanımına göre “suç” yasanın cezalandırdığı harekettir (Yavuzer, 2011). Dolayısıyla

insanoğlunun gruplar halinde yasamasından bu yana var olagelen bir sorundur (Uluğtekin, 1991). Bireylerin bütün ihtiyaçlarını karşıladığı yer olan toplum, çoğu zaman bireyin suç islemesinde etkin bir rol oynar. Suça yönelten birçok öge ile iç içe kalmak zorunda olan bireyler, sosyal süreç içinde öğrenerek veya başka bireyleri örnek alarak birer potansiyel suçlu konumuna gelebilir (Erkan, 2002).

2.7.1. Çocuk ve Suç

Çocuğun suç ile ilişkisini kurmaya çalışan literatürler, çocuğun suça itilmesini birden fazla nedenle açıklamaya çalışmıştır. Bunlar sosyal, psikolojik, fizyolojik, kültürel, ekonomik ve zihinsel boyutlardan ele alınmıştır (Baykara, 2005). Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek terim ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak kullanılmakta, bu tanım hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümü kapsamaktadır (Dönmezer, 1994).

Bunun için suçlu çocuğun, suçlu yetişkinlerden ayrı olarak değerlendirilmesi ve onları yeniden eğiterek Topluma kazandırmak gereklidir. Çünkü çocuklar tarafından işlenen suçlar gerek türleri gerekse nedenleri açısından yetişkinlerden farklıdır. Bu dönemdeki suçluluk kavramını, klasik ceza hukuku kitaplarındaki “kanunların gösterdiği suç, bu suçu isleyen kişi de suçludur” şeklindeki tanımlamalarla açıklamak oldukça güçtür. Zira çocuk suçluluğu derinlemesine incelendiğinde sorunun salt hukuksal bir problem olmadığı görülecektir. Hukuksal boyutun yanında psiko-pedagojik ve sosyal bir olgu olduğu açıkça görülür. Bu dönemde işlenen suçu, yetişkin dönemde işlenen suçtan ayıran en büyük özellik, kişiliğin oluşma aşamasını içeriyor olmasıdır. Yeterince olgunlaşmamanın sonucu olarak çocuk belirgin bir dengesizlik içindedir. Çocuğun, gerek kendi kişisel durumundan gelen etkenler gerekse çevresel etkenler onun bu uyumsuz davranışı göstermesinde önemli etmenler olarak gözükmektedir. Çocuk suçluluğunda bu etmenler bir biriyle çok yakın ilişki içinde olup, suç bu etmenlerin olumsuz etkisinin bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır (Aykaç, 1993).

Yavuzer (1996)’e göre ailenin sosyo-ekonomik koşulları, aile yaşamını olumsuz etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de olumsuz etkileyebilmektedir. Yoksulluk nedeniyle olumsuz koşullar altında kalan çocuklar sürekli kaygı içinde kalmakta, bu

duygu da çocuğun kendini güvensiz hissetmesine neden olabilmektedir. Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında sosyo-ekonomik açıdan büyük farklar olması çocukta olumsuz benlik algısına yol açabilmekte ve daha üst sınıfa ait olma çabası da çocuğu suça yöneltebilmektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen veriler, çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği yaşam düzeyi arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Çeşitli yollarla ortaya çıkan ekonomik zorlukların suçluluğu teşvik etmede rol oynadığı savunulmaktadır. Yoksulluk suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olabilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzey çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da suça elverişli ortamı hazırlayabilmektedir.

Türkiye’de Türk Ceza Kanuna göre ceza ehliyeti yaşı 12 olarak tespit edilmiş olup, eylemi gerçekleştirdiği esnada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı ve bunlara yönelik olarak ceza kovuşturmasının yapılamayacağı hükmünü koymuştur (Bahar, 2007).

Çocuk ne doğuştan kötü nede iyi olan bir varlıktır. O da her canlı varlık gibi değişen, çevresi ile etkileşen ve gelişen bir bireydir. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen eğitim ve yaşantılarıdır (Adasal, 1977). Bu da çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmaktan öte psikolojik ve sosyolojik olduğunu gösterir.

Doktrinde çocuğun suçluluğa yönelmesinin nedenleri konusu genel olarak üç başlık altında ele alınmaktadır (Archard, 2006).

- Çocuğun yapısı, özellikleri ve yeteneklerine ilişkin etmenler,
- Çocuk üzerindeki çevresel etkenler, özellikle içinde yetişip büyüdüğü en yakın çevre olan aileden başlayarak etkilenmesi,
- Çocuğun sosyal çevresi ve yaşam koşulları.

Çocuk suçluluğunda bu etmenler bir biriyle çok yakın ilişki içinde olup, suç bu etmenlerin olumsuz etkisinin bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır (Van Ness, 2001).

2.7.2. Türk Ceza Kanununda Çocuk Kavramı

“Çocuk “ tanımı, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda (TCK) yapılmamış, “evlat”, “çocuk” ve “sabi” terimleri kullanılmıştır (Türk Ceza Kanunu).

a) Fiili İşlediği Zaman 11 Yaşını Bitirmemiş Olanlar

Fiili işlediği zamanda on bir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılmaz ve ceza verilemez. Bu yaştaki bir küçük suç işlediğinde ilgili Cumhuriyet Savcılığınca işe el konularak Adli Soruşturma yapılacak fakat kamu davası açılmayacaktır. (Akıncı ve Atakan, 1968). Böylece, 11 yaşından küçüklerin kusur yeterliliğine sahip olmadığı, aksinin ispatına izin verilmeyen bir karine olarak belirtilmiştir. Söz konusu çocuklar hakkında belli koşulların varlığı halinde tedbir kararı alınacaktır (Sevük, 1998).

b) Fiili İşlediği Zaman 11 Yaşını Bitirmiş Fakat 15 Yaşını Doldurmamış Olanlar

TCK Madde 54'ün belirttiği ikinci dönem çocuklar, eğer işledikleri suçun farik mümeyyizi iseler, haklarında verilen cezalar indirim tabi tutulacak ve cezaları çocuklara özgü bir yerde çektirilecektir. 47 Bu yaş grubundaki çocuklar, eğer işledikleri suçun farik ve mümeyyiz değilse, bunlar hakkında ceza yerine tedbir kararı alınır (Sevük, 1998).

c) Fiili İşlediği Zaman 15 Yaşını Bitirmiş Olup da 18 Yaşını Doldurmamış Olanlar

TCK Madde 55'e göre, fiili işlediği zaman 15 yaşını bitirmiş olup da 18 yaşını doldurmamış olan üçüncü dönem çocukların, ceza sorumluluğu vardır. Ancak söz konusu çocuklar, madde de öngörülen oranlarda ceza indiriminden yararlanırlar (Sevük, 1998).

2.7.3. Karşılaştırmalı Hukukta Çocuk Yaş Grupları

Yaş sınırları her üye ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve hukuksal sistemlerine dayalı olarak farklılık göstermektedir. Bu durumda 7 yaşından 18 yaşına ya da daha fazlaya kadar olan sınırlar içinde bir çocuk tanımı oluşmaktadır. Çok değişik hukuk kuralları içerisinde bu farklılığın kaçınılmaz olduğu görülecektir. Amerika Birleşik Devletlerinde 1999 yılı itibariyle 10 Eyalette 17 yaşındakiler erişkin, 3 eyalette 16 ve 17 yaşındakiler erişkin olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte tüm bilimsel yayınlarda "Juvenile" kavramı ile 18 yaşından küçük olanlar kastedilmektedir (Atasoy ve Ziyalar, 2001).

‘İngiltere’de cezai sorumluluk yaşı 10 olup, 10-13 yaş arasındakiler çocuk, 14-17 yaş arasındakiler genç bireyler olarak tanımlanmaktadır. 1991 yılı içerisinde Ceza Adalet Yasasında yapılan değişiklik ile Çocuk Mahkemelerinin adı Genç Mahkemeleri olarak değiştirilmiş olup söz konusu çocuklarla da ilgilenmektedir. Yeni kanuna göre 18 yaşından küçük suçlu bireyler iki grupta ele alınmaktadır; birinci grup olarak 10-13 yaş dilimi, ikinci grup 14-17 yaş dilimini içermektedir (Sevük, 1998).

Alman Ceza Adalet Sisteminde 14’den 18 yaşına kadar olan gençler ile 18’den 21’e kadar olan gençlerin yaş derecelerini düzenlemiştir. 21 yaşından itibaren genel ceza hukuku geçerli olmakta 14 yaşından küçüklerin cezai ehliyeti yoktur (Sevük, 1998).

İsveç Hukukunda ise cezai sorumluluk 15 yaşında başlamaktadır. İsveç Kanununda çocuk suçluluğu kavramı 15-17 ve 18-20 yaş göstermektedir. Tam olarak cezai sorumluluğa 21 yaşına gelinceye kadar ulaşamamaktadır (Swenson 1995).

Çin’de 13 ile 25 yaş arasındaki bireyler çocuk olarak tanımlanmaktadır. Çin’de çocuk olarak yargılanan bireyler çoğu ülke ile kıyaslandığında yetişkin mahkemelerinde yargılandığı görülmektedir (Sevük, 1998).

2.7.4. Eğitim Ortamları

Suçlu çocuk ve gençlerin eğitimleri için iki yaklaşım vardır. Bunlardan birisi suçluların toplum içindeki bakımını sağlayan gözetimli serbestlik, diğeri de kurumsal bakımı içeren ıslahevleri ve cezaevleridir. Suçu işlediği zaman on bir yaşını bitirmiş olup ta on beş yaşını bitirmeyen ve cezanın çektirilmesine başlandığı anda on sekiz yaşını doldurmayan küçüklerin cezaları ıslah evlerinde çektirilir (www.tbmm.gov.tr).

Gözetimli serbestlikte çocuğu yaşadığı çevreden ayırmadan, tüm toplum olanaklarına açık bir şekilde, toplumsal kurallara ve yasalara uyma alışkanlığı kazandırmak amacıyla rehberlik yapılmaktadır (Uluğtekin, 1985). Bu rehberliği yapacak olan gözetim delegeleri belli süreler içinde çocuk hakkında hazırladığı raporları mahkemeye sunarlar. Raporlara yansıyan olumlu ya da olumsuz değişimler, yapılan rehberliğin ne derece yararlı olduğunun göstergesi olacaktır. Günümüzde artık toplum

içinde eğitimin önemi tartışmasız kabul edilmesine rağmen ülkemizde gözetim delegelerinin yeterli sayıda olmaması, bu elemanların aşırı derecede yüklenmelerine ve görevlerini gereği gibi yerine getirememelerine neden olmaktadır. O nedenle bu elemanların sayılarının artırılmasında ve görevlerini etkili şekilde yapabilmelerine olanak tanınmasında yarar vardır (Kaner,1991).

Her toplum kendi yetiştirdiği bireylerden özellikle sorumludur. Çocuklar ve gençler ve hatta yetişkinler için bile eğitim sonsuz olanaklar sunar. Bu olanaklardan yararlanmanın birçok yolu ve yöntemi bulunmaktadır. Yolu gösterici ilk eğitimi veren ailedir, çevre ve okul aileden sonra gelir. Olumsuzluk da içerebilen bu gruplar, bazı gençlerin üzerinde farklı etkiler yaratır. Bu etkilenme sonucunda ise güçsüz ve çaresiz kalan gençler yasal olmayan yollara başvurmaktadır. İslahevlerindeki gençler bu grup gençlerdir. Burada yeniden topluma kazandırılmak için bulunmaktadırlar. Uyum sağlamak, ruh sağlıklarını sağaltmak için bir dizi etkinlikler içine girerler, önemli görülen uyum sorunu çözümlenmeye çalışılır (Tüfekçi, 1996).

Kurumsal bakım dediğimizde çocuk ıslahevleri ve cezaevleri söz konusu olmaktadır. Suçlu çocuklar ve gençler yaşları itibarıyla ilgili kurumlara yerleştirilmektedirler. "Suç işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup da 15 yaşını doldurmamış ve cezasının infazına başlandığı sırada 18 yaşını ikmal etmemiş küçükler çocuk ıslahevine sevk olunur. Suçu işlediği zaman 15 yaşını bitirmiş olup da 18 yaşını bitirmemiş ve cezasının infazına başlandığı sırada 18 yaşını geçmemiş çocukların cezası çocuk cezaevinde infaz olunur". (www.tbmm.gov.tr).

2.7.5. Tretman

Ceza İnfaz Kurumları İle Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzükteki İyileştirme ve Eğitim Çalışmaları (Tretman) başlığı altında bulunan Madde 110'da topluma yeniden kazandırma kapsamının çerçevesi belirlenmiştir. Buna göre;

İyileştirme ve eğitim çalışmaları (tretman) hükümlüde, yasalara saygılı olarak yaşama düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı kişisel ve

toplumsal sorumluluk duygusunun gelişmesi, normal yaşama uyması, geçimini sağlayabilmesi için uygulanan rejim, önlem ve yöntemlerin tümünü içerir.

Açık ve yarı açık ceza infaz kurumlarıyla çocuk ıslah evlerinde ve çocuk cezaevlerinde bulunan hükümlüler, Bakanlığın onayıyla kurum dışındaki spor, eğitim, tiyatro vb. çalışmalara katılabilirler (tbmm.gov.tr).

Madde 115'te çocuklara uygulanacak tretman başlığı altında ise;

Çocuklara uygulanacak tretmanda, yukarıda belirtilen hükümlerden başka aşağıdaki hususlar da nazara alınır:

- a) Çocukların, kendilerine güven, büyüklerine saygı ve küçüklerine sevgi hislerini kuvvetlendirmek,
- b) Ulusun ve ailenin bir ferdi olması bakımından kendisinde sorumluluk ve vakar hissini uyandırmak,
- c) Kurumda bulunduğu sırada ve normal hayata dönüşte her türlü ihtiyaçlarını temin bakımından mesleki yetişmelerini sağlamak, gerekli eğitim ve öğretimi yapmak suretiyle kabiliyetlerini geliştirmek,
- d) Ailesiyle ve toplumla ilişkilerini kolaylaştırmak,
- e) Çocuk üzerinde kötü etki yapan etkenleri ve olumsuz hareketleri gidermek,
- f) Çocuğun olumlu hareketlerini geliştirmek ve kendisini iyi yola yöneltmek.

Bu hususların sağlanmasında pedagojik ve psikolojik usullere başvurulur (tbmm.gov.tr).

Beden eğitimi ve spor uygulamalarının çerçevesi ise Ceza İnfaz Kurumları İle Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzükteki "Beden Eğitimi" başlığı altında bulunan Madde 128'de açıklanmıştır. Buna göre;

Beden eğitimi işleri, müdürün görevlendireceği yeterli bir kimsenin gözetimi altında, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünce tespit edilen esaslara göre yaptırılır (tbmm.gov.tr).

3. MATERYAL VE METOT

Araştırmanın evrenini 2011 ve 2012 yıllarında Elazığ Çocuk İslahevi'nde hükümlü bulunan 50 kişi kontrol grubunda, 40 kişi de çalışma grubunda olmak üzere 90 erkek çocuk ve genç oluşturmaktadır.

Araştırma; deneysel bir araştırma olan, deney ve kontrol grubundan oluşan, ön test, eğitim uygulaması ve son test uygulamalarını içeren kontrollü bir çalışmadır.

Bu tez çalışması, Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından PYO. YDS.1904.11.004 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

3.1. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak üç ayrı form kullanılmıştır. Birinci form, öğrencilerin kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan Kişisel Bilgi Formudur. İkinci form Ersanlı ve Balcı tarafından geliştirilen "İletişim Becerileri Envanteri"dir. Çalışmada kullanılan üçüncü form ise; İbrahim Ethem ÖZGÜVEN tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)'nin Sosyal Uyum Alt Boyutu Bölümüdür.

Kişisel Bilgi Formu ve Envanterler çocuklara madde madde okunmuş ve önlendeki cevap anahtarına cevaplarını işaretlemeleri istenmiştir. Okuma yazma bilmeyen ya da algıda gecikme yaşayan çocukların işaretlemeleri, yanlarında bulunan görevliler tarafından yapılmıştır.

3.1.1. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)

Hacettepe Kişilik Envanteri, orijinal olarak Özgüven (1976) tarafından tek bir takım halinde hazırlanmıştır. Daha sonra 1985 yılında bir de "Kısa Form" Takım B geliştirilmiştir. HKE, Takım A ile ilgili bilgiler aşağıda kısaca özetlenmiştir. Hacettepe Kişilik Envanteri, bireyin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini ölçen ve "Kişisel" ve "Sosyal Uyum" olmak üzere iki temel bölüm ile sekiz alt bölüme ve toplam 168 maddeden meydana gelmiştir.

Hacettepe Kişilik Envanteri'nin (HKE) Alt Ölçeklerinin Tanımları

Hacettepe Kişilik Envanterinin iki temel bölümüne ilişkin alt ölçekleri aşağıda tanımlanmıştır (Özguven, 1992).

1. Kişisel Uyum Alt Ölçekleri: Kişisel uyum dört alt ölçekten oluşmuştur:

a) Kendini Gerçekleştirme (KG): Kendini Gerçekleştirme puanı, kendini gerçekleştiren kişinin davranış özelliklerinden kendine güvenme, kendi yeteneklerinin farkında olma, kendi kendine kararlar verebilme, doğru bildiğini söyleme, kabul edildiği ve bir işe yaradığı duygusu içinde olma gibi niteliklerle ilişkilidir. Puanın yüksek ve düşük olması, bireyin bu nitelikteki davranışlarını değerlendirme olanağı sağlamaktadır.

b) Duygusal Kararlılık (DK): Duygusal kararlılık puanı yüksek olan bireylerin duygusal yönden kararlı olduğunu belirtir. Duygusal kararlılığı yüksek olan bireyler genellikle kendine güvenen, az üzülen, alıngan olmama özellikleri gösteren kişilerdir. Çoğu kez sakin ve huzurlu bireyler izlenimi verirler. Pek az başkalarından tavsiye isterler, kendi kararlarını kendileri verme eğilimindedirler. Ortaya çıkan yeni ve kendilerine yabancı duygulardan çekinmezler. Acil durumlarda etkili davranış gösterirler. Duygusal kararlılık puanı düşük olan bireyler, sıklıkla mutsuzluğa düşerler, alıngandırlar, çabuk kızarlar. Bu tür kişiler genellikle gergin, kaygılı olurlar. Sıkıntılı durumlarda gözyaşlarını tutamazlar. Karşılaştıkları yeni durumlarda ise, ya korkak ya da aşırı düzeyde kavgacı ve atak olurlar.

c) Nevrotik Eğilimler (NE): Nevrotik belirtileri olan kişiler, kronik yoğunluk, baş ağrısı, uyuyamama, görme güçlükleri, iştahsızlık gibi çeşitli psikosomatik belirtilerin birinden ya da bir kaçından şikayetçidirler. Nevrotik belirtilere sahip olan kişiler, duygusal çatışmalarını genellikle fiziksel yollardan ifade etmektedirler. Nevrotik eğilimleri ayrıca benliğini olduğu gibi kabul edememe, mükemmeliyetçi olma, eleştiriye açık olmama, gibi davranışları da içerir. Nevrotik eğilimler puanının yüksek bulunması, bu tür belirtilerin azlığını gösterir.

d) Psikotik Belirtiler (PB): Psikotik belirtiler puanı düşük olan bireylerde, insanlardan uzaklaşma ve yalnız kalmayı yeğleme eğilimi, dikkatini bir noktada toplama güçlüğü ve hayal kurma eğilimi gözlenir. Bu bireyler alıngan ve aşırı duygusaldır. Kendilerine yönelik düşünceler fazladır. Psikotik belirtiler puanının yüksek olduğu normal bir uyum tarzında birey, bağımsız olarak yaşamını sürdürür.

2. Sosyal Uyum Alt ölçekleri (SU): Sosyal uyum alt ölçekleri dört alt ölçekten oluşmaktadır:

a) Aile İlişkileri (Aİ): Bu alt ölçekten elde edilen puan, bireyin ailesiyle olan ilişkilerini yansıtır. Puanın yüksek bulunması, kişinin anne, baba ve kardeşleriyle dostça, sağlıklı ilişkiler içinde olduğunu gösterir. Bu tür bireyler, aile üyelerinin normal ölçüler içinde kendilerinden istekte bulunan, ancak belli bir düzeyde bağımsız olma hakkının onlara tanıyan kişiler olarak görürler. Zamanlarının çoğunu aileleriyle birlikte geçirirler ve birlikte etkinlik gösterirler. Aile ilişkileri puanının düşük bulunması ise, bireyin ailesiyle olan ilişkilerinde karışıklık ve uyumsuzluk bulunduğu işaret eder.

b) Sosyal İlişkiler (Sİ): Sosyal ilişkiler puanı, bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinin niteliğini belirtir. Puanın yüksek oluşu, sosyal olgunluk yönünden bireyin uyumlu ve sosyal becerilerinin yüksek düzeyde arkadaşları ve diğer yetişkin grupları içinde mutlu ve rahat bir görünüm verirler. Konuşmaktan hoşlanırlar ve başkalarının söylediklerine ilgi gösterirler. Başkalarını sever ve başkaları tarafından da sevilirler. Mutluluk içinde esnek bir tutumu benimserler, kabul gören davranışlar sergilerler. Kendilerini sosyal durumlara uygun şekilde idare etmesini bilirler. Sosyal ilişkiler puanının düşük olması ise, bireyin sosyal beceriler ve sosyalleşme bakımından durgun olduğu anlamına gelir.

c) Sosyal Normlar (SN): Sosyal normlar puanı, uyulması zorunlu yasal durumlarda olduğu kadar, dikkate alınması gereken sosyal kural ve toplum değerlerine ve başkalarının haklarına saygılı olma, bunun yanı sıra kendi istek ve gereksinimlerini de toplumla uzlaşarak, belli ölçülerde bağımsız olarak karşılama gibi davranışları biçer. Sosyal normlar puanının yüksek olması, bireyin başkalarının haklarını anlayışla karşıladığını, kişisel isteklerini, grubun gereksinimlerine göre erteleyebildiğini ya da

değiştirebildiğini gösterir. Bu kişiler toplumda neyin doğru, neyin yanlış olarak kabul edildiğinin farkındadırlar.

c) Antisosyal Eğilimler (AE): Antisosyal eğilimler puanının düşük olması, bireyin antisosyal eğilimlere sahip olduğunu gösterir. Bu tür eğilimler gösteren kişiler, genellikle sert ve öfkeyle dolu, kavgacı, incitme isteği duyan, zor kullanmaya eğilimli, öç alma duyguları içinde olan saygısız bireylerdir. Eşyalara, özellikle başkalarının eşyalarına zarar vermektan, bilinçli olarak toplumsal normlara ters düşen davranışlarda bulmaktan hoşlanırlar ve bu şekilde doyum sağlamaya çalışırlar. Antisosyal eğilimler puanının yüksek olması bireyin belli ölçütler içinde bu tür eğilimleri olmadığını işaret eder.

Hacettepe Kişilik Envanterinin Puanlaması

Zorunlu seçme tekniğine göre hazırlanan ölçekte yanıt seçeneği "E" ve "H" olmak üzere iki tanedir. Anahtarda belirtilen her bir yanıt için bir puan verilir. Alt ölçekler 20'ser maddeden oluşmuştur. Her alt ölçekten elde edilen puanlar 0 ile 20 arasında değişmektedir. Puanın yükselmesi, bireyin uyum düzeyinin yüksek; düşmesi ise, uyum düzeyinin düşük olduğuna işaret eder (Özgüven, 1992).

Toplam puanlar: Hacettepe Kişilik Envanterinin alt ölçeklerine ilişkin sekiz puana ek olarak üç de toplam puan elde edilmektedir. Bunlar kişisel, sosyal ve genel uyumdur.

1) Kişisel Uyum (KU): Kendini gerçekleştirme, Duygusal Kararlılık, Nevrotik Eğilimler ve Psikotik Belirtiler alt ölçeklerinden elde edilen puanların toplamından oluşmaktadır.

2) Sosyal Uyum (SU): Aile İlişkileri, Sosyal İlişkiler, Sosyal Normlar ve Antisosyal Eğilimler alt ölçeklerinden elde edilen puanların toplamından oluşmaktadır.

3) Genel Uyum (GU): Kişisel ve sosyal uyum puanlarının toplamından oluşmaktadır.

4) Geçerlik Puanı (G): Bireylerin envanteri yanıtlama davranışının geçerliliğini verir. Sekiz maddeden oluşmuştur. Araştırma grubunun toplam geçerlilik puanı sekiz üzerinden beş ve daha az ise doldurulan yanıt kağıdı geçersiz sayılmakta ve puanlamaya dahil edilmemektedir.

HKE'nin Güvenirliği; Özgüven (1976-82) tarafından çeşitli gruplar üzerinde yapılmıştır (Özgüven, 1992). Envanterin ağırlıklı tekrarı yöntemi ile yapılan güvenirlilik çalışmalarının genel sonuçları; ait ölçeklere ilişkin güvenirlilik katsayıları; standart normlar alt ölçeğinde en düşük (0.58) ve genel uyum puanında en yüksek (0.92) olmak üzere ortalama güvenirlilik 0.82 olarak bulunmuştur.

Değerlendirmede Genel Ölçütler

Değerlendirmede genel bir ölçüt olarak puanın düzeyi dikkate alınmalıdır. Bireyin puanının yükselmesi onun uyumlu uca; puanın düşmesi ise derece derece uyumsuzluk ucuna yaklaştığına işaret eder.

- 1- Her hangi bir puanın %75'inci yüzdeliğin karşılığı olan ham puanın üstünde veya bu puana yakın olması bireyin uyumlu davranışlara sahip olduğunun işareti sayılabilir.
- 2- Bireyin puanının %50'inci yüzdeliği gösteren ham puanın üstünde ya da bu puana yakın olması derece farkı ile bireyin uyumlu ve kabul edilebilir tutum ve davranışlar içinde olduğunun göstergesi sayılabilir.
- 3- Toplam ve alt ölçeklerden bireyin aldığı puanın %25'inci yüzdeliği gösteren ham puanın altında veya bu puanlara yakın olması bireyin uyumsuz davranışlara sahip olması olasılığının bir işareti olarak düşünülebilir.

3.1.2. İletişim Becerileri Envanteri

Ersanlı ve Balcı tarafından geliştirilen “İletişim Becerileri Envanteri”dir. İletişim becerilerinin ölçülmesi amacıyla araştırmacı tarafından kullanılan İletişim Becerileri Envanteri; ilk olarak Balcı tarafından geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Gerekli geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları yapılan envanterin bu ilk sürümünün madde sayısı 70'tir. Envanter daha sonra tekrar, 500 üniversite öğrencisinden oluşan bir örnekleme uygulanmış, yapılan faktör analizi sonucunda madde sayısı 45'e indirilmiştir. Son halide 1998 yılında verilen envanter, likert tipi 45 sorudan oluşmaktadır. Envanter zihinsel, duygusal ve davranışsal açıdan iletişim becerilerini ölçmektedir. Her bir boyutu ölçen 15 madde vardır. Her boyuta giren maddeler aşağıda görülmektedir:

Zihinsel: 1, 3, 6, 12, 15, 17, 18, 20, 24, 28, 30, 33, 37, 43, 45

Duygusal: 5, 9, 11, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44

Davranışsal: 2, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 19, 21, 22, 23, 25, 32, 41

Maddeler; “her zaman”, “genellikle”, “bazen”, “nadiren”, “hiçbir zaman” olarak yanıtlanmaktadır. Boyutlarda ve genel (toplam) iletişim becerisinde yüksek puan, daha yüksek iletişim becerisine karşılık gelmektedir.

Envanterin geçerlik güvenirlik sınaması, 500 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmayla yapılmıştır. Testi yarılama yöntemiyle yapılan güvenirlik çalışmasında $r = .64$, test tekrar test sonucunda ise $r = .68$ olarak bulunmuştur. Korkut (1996)'ün İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile yapılan geçerlik çalışmasında benzer ölçekler katsayısı $.70$ 'tir (Ersanlı ve Balcı, 1998).

3.2. Spor Aktivitesi

Çocuklara futbol, masa tenisi, badminton ve bocce branşlarının her birinde üç hafta olmak üzere, düzenli spor aktivitesi dönüşümlü olarak yaptırılmıştır. Çalışmalar eğitim faaliyeti ve günlük müsabakalar şeklinde yapılmış, haftanın üç günü olmak üzere 2-3 saat süreyle devam etmiştir. Bu amaçla ıslahevi avlusuna iki adet gerçek ölçülerde badminton sahası çizilmiştir. Futbol faaliyeti çerçevesinde çocuklar özel izinle ıslahevi dışındaki bir halı sahaya götürülmüş, karşılaşmalar daha eğlenceli bir hale getirilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Her iki grubun puanları SPSS (20.0.0.1-2011) programına girilerek, normallik ve varyansların homojenliği varsayımları açısından sırasıyla Shapiro-Wilk ve Levene testleri ile kontrol edilmiştir. Veriler istatistiksel olarak değerlendirilmeden önce Gerekli varsayımların sağlanması durumunda denek ve kontrol gruplarından alınan ön test-son test ölçümleri arasındaki farklılıklar eş-yapma testi (paired sample t-test) ile değerlendirilmiştir. Bulgular sırası ile ortalama ve standart sapma olarak tanımlayıcı istatistikler şeklinde verilmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS (20.0.0.1-2011) istatistik paket programında yapılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmada ele alınan değişkenlerin frekansları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Denek ve Kontrol Gruplarının araştırılan değişkenler bakımından frekans dağılımları

	Değişkenler	Çalışma Grubu	Kontrol Grubu
Anne Sağ-Ölü	Anne Sağ	31	42
	Anne Ölü	9	8
	Toplam	40	50
Baba Sağ-Ölü	Baba Sağ	32	40
	Baba Ölü	8	10
	Toplam	40	50
Yaş	15 Yaş	3	7
	16 Yaş	8	11
	17 Yaş	14	22
	18 Yaş	11	8
	19 Yaş	4	2
	Toplam	40	50
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Değ il	0	11
	Okuryazar	4	15
	İlköğretim	19	21
	Ortaöğretim	17	3
	Toplam	40	50
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar Değ il	16	17
	Okuryazar	10	17
	İlköğretim	13	13
	Ortaöğretim	1	3
	Toplam	40	50
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar Değ il	4	6
	Okuryazar	10	15
	İlköğretim	18	22
	Ortaöğretim	8	7
	Toplam	40	50
Kardeş Sayısı	Bir Kardeş	2	1
	İki Kardeş	5	8
	Üç Kardeş	8	10
	Dört Kardeş	9	14
	Beş ve Üstü Kardeş	16	17
	Toplam	40	50
Aile Gelir Düzeyi	600 TL ve Altı	9	15
	600-899 TL	17	14
	900-1199 TL	7	13
	1200-1499 TL	4	5
	1500 TL ve Üstü	3	3
	Toplam	40	50
Spor Geçmişi	Spor Yapmış	12	19
	Spor Yapmamış	28	31
	Toplam	40	50

Çalışma ve kontrol gruplarının Sosyal Uyum Ölçeği puanları Tablo 2’de gösterilmiştir. Çalışma grubunun Sosyal Uyum Ölçeği’ni algılama ortalamaları, ön test değerlendirmesinde 43,20, son test değerlendirmesinde ise 46,60’tır. Katılımcıların araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeğini algılama düzeyine bakıldığında ise ön test sonucuna göre 46.66 olan ortalama puanda, son test değerlendirmesine göre 44,32 puanla, 2,34 puanlık bir gerileme görülmektedir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubundaki anlamlı pozitif farklılığın sosyal ilişki ve antisosyal eğilim alt boyutlarından kaynakladığı belirlenmiştir. “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutu 11,15 ile en yüksek ortalamaya sahipken, “Antisosyal Eğilim” alt boyutunun ise 10,28 ile en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya “Sosyal İlişki” alt boyutu (12,65), en düşük ortalamaya ise “Sosyal Norm” alt boyutu (10,98) sahiptir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” puanının (12,06) en yüksek ortalamaya, “Antisosyal Eğilim” puanının ise (11,16) en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Antisosyal Eğilim” puanının (11,48) ve “Aile İlişki” alt boyutu puanının (11,46) en yüksek, “Sosyal Norm” puanının ise (10,90) en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Antisosyal Eğilim” alt boyutu dışındaki tüm alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 2'ye göre çalışma grubu, İletişim Becerisi Envanteri bakımından ön test değerlendirmesinde ortalama 143,15 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 149,05 puanlık ortalamaya ulaştığı görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 141,18 puana, son test değerlendirmesinde 139,44 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık vardır ($P<0,01$).

Tablo 2'de çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 48,55 ortalama ile en yüksek puana sahipken, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 46,60 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine "Davranışsal İletişim" alt boyutu 51,43 ortalama ile en yüksek, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 47,18 puanla en düşük puana sahiptir.

Çalışma grubunda iletişim becerisi yönünden en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 2,88 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyutun ise 0,58 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin tüm alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$ ve $P<0,05$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanteri alt boyutlarından "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 2. Denek ve Kontrol Gruplarının Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi İçin Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P
Sosyal Uyum	Denek Grubu	40	Ön-Test	43,20	7,32	0,000 **
			Son-Test	46,60	5,39	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	46,66	8,48	0,000 **
			Son-Test	44,32	7,31	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	40	Ön-Test	10,83	3,23	0,117
			Son-Test	11,25	2,48	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	12,06	3,13	0,003 **
			Son-Test	11,46	2,58	
	Sosyal İlişki	40	Ön-Test	11,15	2,64	0,000 **
			Son-Test	12,65	2,18	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	11,90	2,94	0,002 **
			Son-Test	11,36	2,41	
	Sosyal Norm	40	Ön-Test	10,90	2,19	0,723
			Son-Test	10,98	2,08	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	11,74	2,76	0,000 **
			Son-Test	10,90	2,51	
Antisosyal Eğilim	40	Ön-Test	10,28	2,52	0,000 **	
		Son-Test	11,68	2,20		
Kontrol Grubu	50	Ön-Test	11,16	2,41	0,707	
		Son-Test	11,48	6,70		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	40	Ön-Test	143,15	21,38	0,000 **
			Son-Test	149,05	19,77	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	141,18	21,96	0,000 **
			Son-Test	139,44	22,42	
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	40	Ön-Test	48,00	9,70	0,000 **
			Son-Test	50,45	8,88	
	Kontrol Grubu	50	Ön-Test	45,70	8,00	0,094
			Son-Test	45,26	8,28	
	Davranışsal İletişim	40	Ön-Test	48,55	7,45	0,000 **
			Son-Test	51,43	7,45	
Kontrol Grubu	50	Ön-Test	48,38	8,67	0,001 **	
		Son-Test	47,52	8,68		
Duygusal İletişim	40	Ön-Test	46,60	6,69	0,035 *	
		Son-Test	47,18	6,19		
Kontrol Grubu	50	Ön-Test	47,08	7,45	0,329	
		Son-Test	46,84	7,58		

* $P < 0,05$ ** $P < 0,01$

Çalışma ve kontrol grubundaki annesi sağ olan çocukların Sosyal Uyum Ölçeği puanları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3’e göre denek grubundaki annesi sağ olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları, ön test değerlendirmesinde 43,81, son test değerlendirmesinde ise 46,84’tür. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Kontrol grubunda ise annesi sağ olan katılımcıların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 46,45, son test değerlendirmesinde 44,38 olarak görülen, ortalama puanda 2,07’lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Sosyal İlişki ve Antisosyal Eğilim alt boyutlarından kaynaklandığı Tablo 2’de görülmektedir. ($P<0,01$). Sosyal ilişki alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,42 puanlık) ortaya çıkmıştır ($P<0,01$). Antisosyal eğilim alt boyutunda ise son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,36 puanlık) bulunmuştur. ($P<0,01$). Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde Antisosyal Eğilim alt boyutu puanının en düşük (10,32), diğer alt boyut ortalamalarının ise birbirine çok yakın olduğu gözlenmiştir. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya “Sosyal İlişki” alt boyutu (12,55) sahipken, diğer alt boyutların ortalamalarının birbirine çok yakın oldukları görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin Aile İlişki ve Sosyal İlişki Alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ($P<0,05$), Sosyal Norm Alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 3'e göre denek grubundaki annesi sağ olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri bakımından ön test değerlendirmesinde ortalama 143,03 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 6,58 puanlık bir artışla 149,61 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 142,83 puana, son test değerlendirmesinde 141,60 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 48,58 ortalamayla en yüksek puana sahipken, Duygusal İletişim alt boyutu ortalama 46,16 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine "Davranışsal İletişim" alt boyutu 51,77 ortalamayla en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 46,58 puanla en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 3,19 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,42 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Zihinsel İletişim ve Davranışsal İletişim alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 3'deki kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanteri alt boyutlarından "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 3. Denek ve Kontrol Gruplarının “Anne Sağ” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P		
Sosyal Uyum	Denek Grubu	31	Ön-Test	43,81	7,449	0,000	**	
			Son-Test	46,84	5,734			
	Kontrol Grubu	42	Ön-Test	46,45	8,626	0,000	**	
			Son-Test	44,38	7,564			
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	31	Ön-Test	11,23	3,304	0,374		
			Son-Test	11,48	2,644			
		Kontrol Grubu	42	Ön-Test	12,07	3,264	0,035	*
				Son-Test	11,62	2,547		
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	31	Ön-Test	11,13	2,642	0,000	**
				Son-Test	12,55	2,263		
		Kontrol Grubu	42	Ön-Test	11,81	3,102	0,012	*
				Son-Test	11,33	2,466		
	Sosyal Norm	Denek Grubu	31	Ön-Test	11,06	2,294	1,000	
				Son-Test	11,06	2,159		
		Kontrol Grubu	42	Ön-Test	11,64	2,748	0,000	**
				Son-Test	10,79	2,543		
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	31	Ön-Test	10,32	2,574	0,000	**	
			Son-Test	11,68	2,242			
	Kontrol Grubu	42	Ön-Test	11,14	2,374	0,588		
			Son-Test	11,69	7,267			
İletişim Becerisi	Denek Grubu	31	Ön-Test	143,03	22,230	0,000	**	
			Son-Test	149,61	20,337			
	Kontrol Grubu	42	Ön-Test	142,83	22,265	0,010	*	
			Son-Test	141,60	22,506			
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	31	Ön-Test	48,29	9,863	0,000	**	
			Son-Test	51,26	9,007			
		Kontrol Grubu	42	Ön-Test	46,33	7,685	0,320	
				Son-Test	46,05	7,920		
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	31	Ön-Test	48,58	7,894	0,000	**
				Son-Test	51,77	7,667		
	Kontrol Grubu	42	Ön-Test	49,29	8,774	0,003	**	
			Son-Test	48,45	8,645			
Duygusal İletişim	Denek Grubu	31	Ön-Test	46,16	6,967	0,187		
			Son-Test	46,58	6,292			
	Kontrol Grubu	42	Ön-Test	47,19	7,853	0,658		
			Son-Test	47,07	7,804			

* $P < 0,05$ ** $P < 0,01$

Annesi sağ olmayan çocukların Sosyal Uyum Düzeylerindeki farklılıklar Tablo 4’de görölmektedir.

Çalışma grubundaki annesi sağ olmayan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 41,11, son test değerlendirmesinde ise 45,78’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görölmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise annesi sağ olmayan katılımcıların sosyal uyum düzeyleri ön test değerlendirmesinde 47,75, son test değerlendirmesinde 44,00 olarak görülen, ortalama puanda 3,75’lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Sosyal İlişki ve Antisosyal Eğilim alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Soysal ilişki alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,22 puanlık) ortaya çıkmıştır ($P<0,05$). Antisosyal eğilim alt boyutunda ise son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,56 puanlık) olduğu görölmektedir ($P<0,01$). Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki alt boyutunun 11,22 ile en yüksek, Antisosyal Eğilim alt boyutu puanının ise 10,11 ile en düşük puana sahip olduğu görölmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya “Sosyal İlişki” alt boyutu (13,00) sahipken, en düşük ortalamaya Aile ilişkisi alt boyutunun (10,44) sahip olduğu görölmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin Aile İlişki alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 4'e göre denek grubundaki annesi sağ olmayan çocuklar İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 143,56 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 3,55 puanlık bir artışla 147,11 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülse de bu artış istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 132,50 puana, son test değerlendirmesinde 128,13 puana sahip olarak görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 1,78 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,67 ortalama puanla "Zihinsel İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Duygusal İletişim alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde "Duygusal İletişim" alt boyutunun 46,50 puanla en üst, "Zihinsel İletişim" alt boyutunun 42,38 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine "Duygusal İletişim" alt boyutu 45,63 ortalama puanla en yüksek, "Zihinsel İletişim" alt boyutu da 41,13 ortalama puanla en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin herhangi bir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4. Denek ve Kontrol Gruplarının “Anne Ölü” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P		
Sosyal Uyum	Denek Grubu	9	Ön-Test	41,11	6,827	0,006	**	
			Son-Test	45,78	4,147			
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	47,75	8,137	0,013	*	
			Son-Test	44,00	6,234			
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	9	Ön-Test	9,44	2,698	0,160		
			Son-Test	10,44	1,667			
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,00	2,507	0,008	**
				Son-Test	10,63	2,774		
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	9	Ön-Test	11,22	2,774	0,028	*
				Son-Test	13,00	1,936		
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,38	1,996	0,064	
				Son-Test	11,50	2,204		
	Sosyal Norm	Denek Grubu	9	Ön-Test	10,33	1,803	0,347	
				Son-Test	10,67	1,871		
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,25	2,964	0,111	
				Son-Test	11,50	2,390		
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	9	Ön-Test	10,11	2,472	0,003	**	
			Son-Test	11,67	2,179			
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	11,25	2,765	0,087		
			Son-Test	10,38	1,847			
İletişim Becerisi	Denek Grubu	9	Ön-Test	143,56	19,372	0,050		
			Son-Test	147,11	18,691			
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	132,50	19,228	0,005	**	
			Son-Test	128,13	19,387			
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	9	Ön-Test	47,00	9,631	0,419		
			Son-Test	47,67	8,322			
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	42,38	9,319	0,060	
				Son-Test	41,13	9,448		
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	9	Ön-Test	48,44	6,085	0,073	
				Son-Test	50,22	6,942		
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	43,63	6,653	0,286		
			Son-Test	42,63	7,558			
Duygusal İletişim	Denek Grubu	9	Ön-Test	48,11	5,754	0,040	*	
			Son-Test	49,22	5,652			
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	46,50	5,155	0,175		
			Son-Test	45,63	6,610			

* $P < 0,05$ ** $P < 0,01$

Tablo 5’te görüldüğü üzere denek grubundaki babası sağ olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,50, son test değerlendirmesinde ise 46,78’dir. Son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu meydana gelmiştir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise babası sağ olan katılımcıların sosyal uyum düzeyleri ön test değerlendirmesinde 46,53, son test değerlendirmesinde 43,90 olarak görülen, ortalama puanda 2,63’lük bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Sosyal İlişki ve Antisosyal Eğilim alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Sosyal ilişki alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,59 puanlık) ortaya çıkmıştır ($P<0,01$). Antisosyal eğilim alt boyutunda ise son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,34 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki alt boyutunun 11,22 ile en yüksek, Antisosyal Eğilim alt boyutu puanının ise 10,22 ile en düşük puana sahip olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya “Sosyal İlişki” alt boyutu (12,81) sahipken, en düşük ortalamaya Sosyal Norm alt boyutu (10,84) ulaşmıştır.

Tablo 5’den kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında Sosyal Uyum Ölçeğinin Aile İlişki, Sosyal Norm ve Antisosyal Eğilim alt boyutlarında ($P<0,01$) düzeyinde, Sosyal İlişki Alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 5’deki denek grubundaki babası sağ olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 145,03 puana sahip oldukları, son test değerlendirmesinde 5,53 puanlık bir artışla 150,56 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 142,90 puana, son test değerlendirmesinde 141,20 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubunda “Davranışsal İletişim” alt boyutu 2,81 ortalama puanla en fazla, “Duygusal İletişim” alt boyutu ise 1,72 ortalama puanla en az artış gösteren alt boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Zihinsel İletişim alt boyutunun ve Davranışsal İletişim alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 49,08 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 46,08 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Davranışsal İletişim” alt boyutu 48,28 ortalamayla en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutu da 45,70 ortalamayla en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Davranışsal alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 5. Denek ve Kontrol Gruplarının “Baba Sağ” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P
Sosyal Uyum	Denek Grubu	32	Ön-Test	43,50	7,742	0,000 **
			Son-Test	46,78	5,841	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	46,53	8,878	0,000 **
			Son-Test	43,90	7,564	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	32	Ön-Test	11,09	3,402	0,191
			Son-Test	11,50	2,627	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	12,00	3,289	0,006 **
			Son-Test	11,38	2,599	
	Sosyal İlişki	32	Ön-Test	11,22	2,562	0,000 **
			Son-Test	12,81	2,117	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	11,68	3,050	0,015 *
			Son-Test	11,18	2,490	
	Sosyal Norm	32	Ön-Test	10,91	2,234	0,794
			Son-Test	10,84	2,096	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	11,83	2,791	0,000 **
			Son-Test	10,95	2,591	
Antisosyal Eğilim	32	Ön-Test	10,22	2,549	0,000 **	
		Son-Test	11,56	2,184		
Kontrol Grubu	40	Ön-Test	11,10	2,540	0,001 **	
		Son-Test	10,45	2,480		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	32	Ön-Test	145,03	22,253	0,000 **
			Son-Test	150,56	20,569	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	142,90	23,505	0,003 **
			Son-Test	141,20	23,794	
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	32	Ön-Test	48,84	9,949	0,000 **
			Son-Test	51,28	9,102	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	46,08	8,275	0,217
			Son-Test	45,70	8,543	
	Davranışsal İletişim	32	Ön-Test	49,47	7,692	0,000 **
			Son-Test	52,28	7,697	
	Kontrol Grubu	40	Ön-Test	49,08	9,203	0,011 *
			Son-Test	48,28	9,081	
Duygusal İletişim	32	Ön-Test	46,72	6,971	0,359	
		Son-Test	47,00	6,273		
Kontrol Grubu	40	Ön-Test	47,75	7,996	0,327	
		Son-Test	47,48	8,143		

* $P < 0,05$ ** $P < 0,01$

Babası sağ olmayan çocukların Sosyal Uyum Ölçeği puanları Tablo 6'da görülmektedir.

Denek grubundaki babası sağ olmayan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,00, son test değerlendirmesinde ise 45,88'dir. Son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise babası sağ olmayan katılımcıların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 47,20, son test değerlendirmesinde 46,00 olarak görülen, ortalama puanda 1,20'lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasındaki negatif yöndeki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Antisosyal Eğilim alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Antisosyal eğilim alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,63 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki ve Sosyal Norm alt boyutlarının 10,88 ile en yüksek, Aile İlişki alt boyutu puanının ise 9,75 ile en düşük puana sahip olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya "Antisosyal Eğilim" alt boyutu (12,13) sahipken, en düşük ortalamaya Aile İlişki alt boyutunun (10,25) sahip olduğu görülmektedir. Bu grupta en büyük artış "Antisosyal Eğilim" alt boyutunda (1,63), en düşük artış ise "Aile İlişki" puanında (0,5) meydana gelmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında Sosyal Uyum Ölçeğinin Sosyal İlişki Alt boyutunda ($P<0,05$) düzeyinde istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 6’da aynı çocukların İletişim Becerisi puanları da görülmektedir.

Denek grubundaki babası sağ olmayan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 135,63 puana sahip oldukları, son test değerlendirmesinde ise 7,37 puanlık bir artışla 143,00 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 134,30 puana, son test değerlendirmesinde 132,40 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,05$).

Çalışma grubunda“ Duygusal İletişim” alt boyutu 3,48 ortalama puanla en fazla, “Zihinsel İletişim” alt boyutu ise 2,50 ortalama puanla en az artış gösteren alt boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Davranışsal İletişim alt boyutunun ve Duygusal İletişim ($P<0,01$) alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık yoktur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 45,60 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 44,20 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Davranışsal İletişim” alt boyutu 44,50 ortalamayla en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutu da 43.50 ortalamayla en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Davranışsal alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$)

Tablo 6. Denek ve Kontrol Gruplarının “Baba Ölü” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P
Sosyal Uyum	Denek Grubu	8	Ön-Test	42,00	5,555	0,016 *
			Son-Test	45,88	3,137	
	Kontrol Grubu	10	Ön-Test	47,20	7,052	0,217
			Son-Test	46,00	6,254	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	8	Ön-Test	9,75	2,315	0,407
			Son-Test	10,25	1,488	
		10	Ön-Test	12,30	2,541	0,244
			Son-Test	11,80	2,616	
	Sosyal İlişki	8	Ön-Test	10,88	3,091	0,148
			Son-Test	12,00	2,449	
		10	Ön-Test	12,80	2,394	0,025 *
			Son-Test	12,10	1,969	
	Sosyal Norm	8	Ön-Test	10,88	2,167	0,180
			Son-Test	11,50	2,070	
		10	Ön-Test	11,40	2,757	0,066
			Son-Test	10,70	2,263	
Antisosyal Eğilim	8	Ön-Test	10,50	2,563	0,002 **	
		Son-Test	12,13	2,357		
	10	Ön-Test	11,40	1,897	0,333	
		Son-Test	15,60	13,938		
İletişim Becerisi	8	Ön-Test	135,63	16,526	0,000 **	
		Son-Test	143,00	15,875		
	10	Ön-Test	134,30	12,876	0,038 *	
		Son-Test	132,40	14,600		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	8	Ön-Test	44,63	8,366	0,021
			Son-Test	47,13	7,549	
		10	Ön-Test	44,20	6,957	0,191
			Son-Test	43,50	7,261	
	Davranışsal İletişim	8	Ön-Test	44,88	5,303	0,000 **
			Son-Test	48,00	5,503	
		10	Ön-Test	45,60	5,602	0,048 *
			Son-Test	44,50	6,346	
	Duygusal İletişim	8	Ön-Test	46,13	5,842	0,000 **
			Son-Test	47,88	6,175	
	10	Ön-Test	44,40	3,864	0,853	
		Son-Test	44,30	4,084		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Denek grubundaki 15 yaşında olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Buna göre Sosyal Uyum Düzeyi ön test değerlendirmesinde 46,67, son test değerlendirmesinde ise 51,00’dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise 15 yaşında olan katılımcıların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 45,71, son test değerlendirmesinde 43,86 olarak görülen, ortalama puanda 1,85’lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda ise sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık ortaya koyulmamıştır.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Sosyal İlişki ve Antisosyal Eğilim alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir ($P<0,05$). Sosyal ilişki alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (2,67 puanlık) ortaya çıkmıştır ($P<0,05$). Antisosyal eğilim alt boyutunda ise son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,67 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki puanının en yüksek (12,43), Aile İlişki alt boyut ortalama puanının ise en düşük (10,71) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde Sosyal İlişki alt boyutu puanının en yüksek (11,71), Aile İlişki alt boyutunun ise en düşük (10,57) ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin herhangi bir alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 7 aynı zamanda 15 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi puanlarını da göstermektedir.

Denek grubundaki 15 yaşında olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri bakımından ön test değerlendirmesinde ortalama 135,00 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,67 puanlık bir artışla 140,67 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olmakla birlikte, ön test ve son test değerlendirme puanları arasındaki bu artışın, istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 124,71 puana, son test değerlendirmesinde 122,57 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda çalışma sonunda katılımcıların İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında azalma olduğu görülsede bu artışın da istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Çalışma grubunda Zihinsel İletişim ve Davranışsal İletişim alt boyutları ortalama 2,66 puan, Duygusal İletişim alt boyutu ise ortalama 0,33 puan artış göstermiştir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Duygusal İletişim” alt boyutunun 43,71 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 41,00 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Duygusal İletişim” alt boyutu 44,43 ortalama ile en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutu da 40,71 ortalama ile en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda da İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7. Denek ve Kontrol Gruplarının Yaş Durumu “15 Yaş” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P
Sosyal Uyum	Denek Grubu	3	Ön-Test	46,67	7,638	0,039 *
			Son-Test	51,00	7,000	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	45,71	4,499	0,066
			Son-Test	43,86	3,891	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	3	Ön-Test	11,67	3,512	0,667
			Son-Test	12,00	2,646	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	10,71	1,976	0,736
			Son-Test	10,57	1,618	
	Sosyal İlişki	3	Ön-Test	11,33	1,528	0,015 *
			Son-Test	14,00	2,000	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	12,43	2,440	0,094
			Son-Test	11,71	2,690	
	Sosyal Norm	3	Ön-Test	11,33	2,082	0,423
			Son-Test	11,00	2,646	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	11,29	3,094	0,766
			Son-Test	11,14	2,410	
Antisosyal Eğilim	3	Ön-Test	12,33	3,055	0,038 *	
		Son-Test	14,00	2,646		
Kontrol Grubu	7	Ön-Test	11,43	1,902	0,182	
		Son-Test	10,71	2,360		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	3	Ön-Test	135,00	18,735	0,190
			Son-Test	140,67	17,616	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	124,71	14,682	0,178
			Son-Test	122,57	13,352	
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	3	Ön-Test	42,67	10,970	0,157
			Son-Test	45,33	9,292	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	41,00	7,024	0,654
			Son-Test	40,71	7,204	
	Davranışsal İletişim	3	Ön-Test	45,67	4,619	0,094
			Son-Test	48,33	5,132	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	39,86	4,741	0,216
			Son-Test	38,86	6,414	
	Duygusal İletişim	3	Ön-Test	46,67	3,512	0,808
			Son-Test	47,00	3,464	
Kontrol Grubu	7	Ön-Test	43,71	5,407	0,220	
		Son-Test	44,43	5,442		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

16 yaşındaki çocukların Sosyal Uyum düzeyi ortalama puanları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Denek grubundaki 16 yaşındaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 41,38, son test değerlendirmesinde ise 43,25’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda ise 16 yaşındaki çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 51,82, son test değerlendirmesinde 47,55 olarak görülen, ortalama puanda 4,27’lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Antisosyal Eğilim alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Antisosyal eğilim alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,25 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 2,91 ile Antisosyal Eğilim puanında görülürken, Sosyal Norm puanında ortalama 0,25 puanlık bir gerileme olmuştur.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki puanının en yüksek (14,00), Sosyal Norm alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (12,27) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde Antisosyal Eğilim alt boyutu ortalama puanı en yüksek (15,73), Sosyal Norm alt boyutu puanının da en düşük (10,82), ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin Aile İlişki, Sosyal İlişki ve Sosyal Norm alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 8'deki 16 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi ortalamalarına bakıldığında denek grubundaki çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 140,38 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 9,62 puanlık bir artışla 150,00 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 140,09 puana, son test değerlendirmesinde 137,00 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 4,5 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 1,00 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Zihinsel İletişim ($P<0,05$) ve Davranışsal İletişim ($P<0,01$) alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutunun 47,27 puanla en üst, "Zihinsel İletişim" alt boyutunun 45,82 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise "Davranışsal İletişim" ve "Duygusal İletişim" alt boyutları 46,36 ortalamayla en yüksek, "Zihinsel İletişim" alt boyutu da 44,27 ortalamayla en düşük puana ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Zihinsel İletişim" alt boyutunda ($P<0,01$) ve "Davranışsal İletişim" alt boyutunda ($P<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 8. Denek ve Kontrol Gruplarının Yaş Durumu “16 Yaş” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	8	Ön-Test	41,38	7,873	0,125	
	Kontrol Grubu	11	Son-Test	43,25	5,339	0,002 **	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	Denek Grubu	Ön-Test	10,88	2,357	0,867	
		Kontrol Grubu	Son-Test	11,00	1,773	0,003 **	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	Ön-Test	13,36	1,690	0,080	
		Kontrol Grubu	Son-Test	12,09	1,514	0,000 **	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	Ön-Test	10,75	2,121	0,626	
		Kontrol Grubu	Son-Test	11,50	1,512	0,000 **	
	Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	Ön-Test	10,13	1,727	0,028 *	
		Kontrol Grubu	Son-Test	9,88	1,126	0,464	
	İletişim Becerisi	Denek Grubu	Ön-Test	12,27	2,284	0,006 **	
		Kontrol Grubu	Son-Test	10,82	2,136	0,000 **	
	İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	Denek Grubu	Ön-Test	9,63	2,973	0,026 *
			Kontrol Grubu	Son-Test	10,88	2,295	0,464
Davranışsal İletişim		Denek Grubu	Ön-Test	12,82	1,888	0,006 **	
		Kontrol Grubu	Son-Test	15,73	13,093	0,000 **	
Duygusal İletişim		Denek Grubu	Ön-Test	140,38	20,812	0,026 *	
		Kontrol Grubu	Son-Test	140,09	17,952	0,002 **	
Kontrol Grubu	Son-Test	137,00	18,504	0,033 *			
Denek Grubu	Ön-Test	45,75	7,005	0,000 **			
Kontrol Grubu	Son-Test	50,25	5,548	0,214			
Denek Grubu	Ön-Test	47,27	7,058	0,255			
Kontrol Grubu	Son-Test	46,36	7,698				
Denek Grubu	Ön-Test	46,13	7,434				
Kontrol Grubu	Son-Test	47,13	6,833				
Denek Grubu	Ön-Test	47,00	4,754				
Kontrol Grubu	Son-Test	46,36	4,760				

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

17 yaşındaki çocukların Sosyal Uyum düzeyi puanları Tablo 9'da gösterilmektedir.

Denek grubundaki 17 yaşındaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,21, son test değerlendirmesinde ise 46,43'dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise 17 yaşındaki çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 45,82, son test değerlendirmesinde 43,73 olarak görülen, ortalama puanda 2,09'luk bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. "Sosyal İlişki" alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,64 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artışın, ortalama 1,64 ile "Sosyal İlişki" puanında, en düşük artışın ise 0,85 ortalama puanla "Sosyal Norm" alt boyutunda gerçekleştiği görülmüştür.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Aile İlişki" puanının en yüksek (12,41), "Antisosyal Eğilim" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,91) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde Aile İlişki alt boyutu ortalama puanı en yüksek (11,73), Sosyal Norm alt boyutu puanının da en düşük (10,95), ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin Aile İlişki ($P<0,05$) ve Sosyal Norm ($P<0,01$) alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur.

17 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi puanları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Denek grubundaki 17 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 145,36 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,64 puanlık bir artışla 151,00 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırma sonucunda son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 139,00 puana, son test değerlendirmesinde 136,86 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında ise negatif yönde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 2,71 puanla “Davranışsal İletişim” alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,43 ortalama puanla “Duygusal İletişim” alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Zihinsel İletişim ve Davranışsal İletişim alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına göre İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Davranışsal İletişim” ve “Duygusal İletişim” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 9. Denek ve Kontrol Gruplarının Yaş Durumu “17 Yaş” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	14	Ön-Test	42,21	7,748	0,003 **	
			Son-Test	46,43	5,125		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	45,82	9,303	0,001 **	
			Son-Test	43,73	8,293		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	14	Ön-Test	10,36	3,104	0,089	
			Son-Test	11,21	2,190		
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	12,41	2,856	0,025 *
				Son-Test	11,73	2,694	
	Sosyal İlişki	14	14	Ön-Test	11,00	3,138	0,006 **
				Son-Test	12,64	2,170	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	11,36	2,517	0,119
				Son-Test	10,95	2,058	
	Sosyal Norm	14	14	Ön-Test	10,57	2,174	0,212
				Son-Test	11,00	2,386	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	11,23	2,927	0,000 **
				Son-Test	10,45	2,668	
Antisosyal Eğilim	14	14	Ön-Test	10,29	2,494	0,023 *	
			Son-Test	11,43	2,209		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	10,91	2,448	0,284	
			Son-Test	10,59	2,384		
İletişim Becerisi	14	14	Ön-Test	145,36	21,918	0,000 **	
			Son-Test	151,00	20,438		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	139,00	22,537	0,003 **	
			Son-Test	136,86	23,208		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	14	Ön-Test	48,36	10,218	0,003 **	
			Son-Test	50,86	9,197		
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	44,09	7,438	0,329
				Son-Test	43,68	8,208	
	Davranışsal İletişim	14	14	Ön-Test	50,00	7,390	0,000 **
				Son-Test	52,71	7,248	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	48,32	8,571	0,016 *
				Son-Test	47,27	8,213	
	Duygusal İletişim	14	14	Ön-Test	47,00	7,463	0,306
				Son-Test	47,43	6,969	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	46,59	8,325	0,046 *
				Son-Test	45,86	8,676	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 10'daki 18 yaşındaki çocukların Sosyal Uyum Ölçeği puanları görülmektedir.

Buna göre denek grubundaki 18 yaşında olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 44,45, son test değerlendirmesinde ise 46,91'dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olmadığı görülmektedir.

Kontrol grubunda ise 18 yaşında olan katılımcıların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 44,75, son test değerlendirmesinde 43,75 olarak görülen, ortalama 1 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık ortaya koyulmamıştır.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutlarından Sosyal ilişki alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,36 puanlık) ortaya çıkmıştır ($P<0,05$). Antisosyal eğilim alt boyutunda ise son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,55 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Sosyal Norm" puanının en yüksek (12,75), "Antisosyal eğilim" alt boyut ortalama puanının ise en düşük (9,63) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde yine "Sosyal Norm" alt boyutu puanının 0,62 puanlık bir düşüşe rağmen en yüksek (12,13), "Antisosyal Eğilim" alt boyutunun ise en düşük (9,38) ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin herhangi bir alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

18 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi ortalamaları da Tablo 10'da gösterilmektedir.

Denek grubundaki 18 yaşında olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri bakımından ön test değerlendirmesinde ortalama 143,36 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,46 puanlık bir artışla 148,82 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasındaki bu artışın, istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 163,75 puana, son test değerlendirmesinde 164,25 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda çalışma sonunda katılımcıların İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında artış olduğu görülse de bu artışın da istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Çalışma grubunda en fazla artışı ortalama 2,54 puanla “Davranışsal İletişim” alt boyutu, en az artışı ise ortalama 0,54 puanla Duygusal İletişim alt boyutu göstermiştir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Zihinsel İletişim ve “Davranışsal İletişim” alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 57,88 puanla en üst, “Duygusal İletişim” alt boyutunun 51,13 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Davranışsal İletişim” alt boyutu 0,63 puanlık bir düşüşe rağmen 57,25 ortalama ile en yüksek, “Duygusal İletişim” alt boyutu da 51,88 ortalama ile en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 10. Denek ve Kontrol Gruplarının Yaş Durumu “18 Yaş” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P
Sosyal Uyum	Denek Grubu	11	Ön-Test	44,45	7,647	0,117
			Son-Test	46,91	4,763	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	44,75	10,444	0,200
			Son-Test	43,75	8,988	
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	11	Ön-Test	10,91	4,085	0,852
			Son-Test	10,82	3,311	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,00	4,342	1,000
			Son-Test	12,00	2,777	
	Sosyal İlişki	11	Ön-Test	10,91	2,914	0,027 *
			Son-Test	12,27	2,284	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	10,38	4,502	0,802
			Son-Test	10,25	3,412	
	Sosyal Norm	11	Ön-Test	12,00	2,608	0,733
			Son-Test	11,82	2,136	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,75	2,866	0,250
			Son-Test	12,13	2,850	
Antisosyal Eğilim	11	Ön-Test	10,45	2,583	0,011 *	
		Son-Test	12,00	2,049		
Kontrol Grubu	8	Ön-Test	9,63	2,387	0,563	
		Son-Test	9,38	2,615		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	11	Ön-Test	143,36	25,366	0,005 **
			Son-Test	148,82	25,262	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	163,75	17,966	0,717
			Son-Test	164,25	15,163	
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	11	Ön-Test	48,27	11,217	0,012 *
			Son-Test	50,64	10,975	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	54,75	4,743	0,584
			Son-Test	55,13	3,603	
	Davranışsal İletişim	11	Ön-Test	49,55	9,180	0,011 *
			Son-Test	52,09	10,348	
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	57,88	6,058	0,493
			Son-Test	57,25	4,400	
	Duygusal İletişim	11	Ön-Test	45,55	6,948	0,341
			Son-Test	46,09	6,107	
Kontrol Grubu	8	Ön-Test	51,13	9,387	0,303	
		Son-Test	51,88	8,610		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 11'den 19 yaşındaki çocukların Sosyal Uyum Ölçeği ortalamaları izlenebilmektedir.

Denek grubundaki 19 yaşındaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 44,25, son test değerlendirmesinde ise 49,75'dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise 19 yaşındaki çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 38,50, son test değerlendirmesinde 37,00 olarak görülen, ortalama puanda 1,50 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın "Sosyal İlişki" alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. "Sosyal İlişki" alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (2 puanlık) olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artışın, ortalama 2 puanla "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarında, en düşük artışın 0,5 ortalama puanla "Sosyal Norm" alt boyutunda gerçekleştiği görülmüştür.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Sosyal Norm" puanının en yüksek (12,00), "Aile İlişki" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (6,00) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde "Sosyal İlişki" alt boyutu ortalama puanı en yüksek (11,50), "Aile İlişki" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (6,00) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin hiçbir alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 11'e göre denek grubundaki 19 yaşındaki çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 146,50 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 0,75 puanlık bir artışla 147,25 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmesine rağmen bu artış istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 138,50 puana, son test değerlendirmesinde 141,00 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına göre ise en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 1,25 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,50 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir. "Zihinsel iletişim" alt boyutunda ortalama 1 puanlık düşüş görülmüştür.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde "Duygusal İletişim" alt boyutunun 48,50 puanla en üst, "Zihinsel İletişim" alt boyutunun 43,00 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine "Duygusal İletişim" alt boyutu 48,50 ortalamayla en yüksek, "Zihinsel İletişim" alt boyutu da 44,50 ortalamayla en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda da İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmamıştır.

Tablo 11. Denek ve Kontrol Gruplarının Yaş Durumu “19 Yaş” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	4	Ön-Test	44,25	4,992	0,019 *	
			Son-Test	49,75	5,058		
	Kontrol Grubu	2	Ön-Test	38,50	12,021	0,205	
			Son-Test	37,00	11,314		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	4	Ön-Test	11,50	3,873	0,252	
			Son-Test	12,50	2,646		
		Kontrol Grubu	2	Ön-Test	6,00	4,243	1,000
				Son-Test	6,00	2,828	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	4	Ön-Test	13,00	1,414	0,016 *
				Son-Test	15,00	1,633	
		Kontrol Grubu	2	Ön-Test	10,50	2,121	0,670
				Son-Test	11,50	2,121	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	4	Ön-Test	10,25	1,500	0,182
				Son-Test	10,75	1,708	
		Kontrol Grubu	2	Ön-Test	12,00	2,828	0,205
				Son-Test	10,50	2,121	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	4	Ön-Test	9,50	0,577	0,139	
			Son-Test	11,50	1,732		
	Kontrol Grubu	2	Ön-Test	10,00	2,828	0,500	
			Son-Test	9,00	4,243		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	4	Ön-Test	146,50	18,628	0,822	
			Son-Test	147,25	14,908		
	Kontrol Grubu	2	Ön-Test	138,50	9,192	0,126	
			Son-Test	141,00	8,485		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	4	Ön-Test	49,00	8,246	0,514	
			Son-Test	48,00	5,715		
		Kontrol Grubu	2	Ön-Test	43,00	2,828	0,500
				Son-Test	44,50	0,707	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	4	Ön-Test	48,50	5,745	0,555
				Son-Test	49,75	4,646	
	Kontrol Grubu	2	Ön-Test	47,00	1,414	0,764	
			Son-Test	48,00	1,414		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	4	Ön-Test	49,00	5,477	0,495	
			Son-Test	49,50	5,802		
	Kontrol Grubu	2	Ön-Test	48,50	4,950	1,000	
			Son-Test	48,50	6,364		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Eğitim durumu okuryazar olan çocukların Sosyal Uyum Düzeyleri ortalamaları Tablo 12’de görölmektedir.

Denek grubundaki sadece okuryazar olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 39,75, son test değerlendirmesinde ise 45,25’dir. Son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görölmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise sadece okuryazar olan katılımcıların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 46,47, son test değerlendirmesinde 43,67 olarak görölen, ortalama puanda 2,28’lik bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasındaki negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın Antisosyal Eğilim alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Antisosyal eğilim alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış (1,75 puanlık) olduğu görölmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde Sosyal İlişki puanının en yüksek (12,47), Antisosyal Eğilim alt boyut ortalama puanlarının ise en düşük ortalama (10,87) sahip oldukları görölmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Sosyal İlişki” alt boyutu puanının en yüksek (11,93), “Antisosyal Eğilim” alt boyutunun ise en düşük (10,40) ortalama puana sahip olduğu görölmektedir.

Kontrol grubunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında Sosyal Uyum Ölçeğinin “Aile İlişki” ($P<0,05$) ve “Sosyal Norm” alt boyutlarında ($P<0,01$) düzeyinde istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı sonuç bulunmuştur.

Tablo 12’den okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi puanlarına bakıldığında ise denek grubundaki sadece okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 137,25 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 9 puanlık bir artışla 146,25 ortalama puana ulaştıkları

görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında artış olduğu görülmesine rağmen son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış bulunmamıştır.

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 143,53 puana, son test değerlendirmesinde 142,00 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında düşüş olduğu görülmesine rağmen son test İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bir artış bulunmamıştır.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde “Zihinsel İletişim” alt boyutu 46,75 ortalama ile en yüksek puana sahipken, “Davranışsal İletişim” alt boyutu ortalama 44,00 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Zihinsel İletişim” alt boyutu 51,00 ortalama ile en yüksek puana, “Duygusal İletişim” alt boyutu da ortalama 47,50 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda “Zihinsel İletişim” alt boyutu 4,25 ortalama puanla en fazla, “Duygusal İletişim” alt boyutu ise 1,00 ortalama puanla en az artış gösteren alt boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin Davranışsal İletişim alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P < 0,05$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ortalama puanlarda düşüşler görülse de bu, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 12. Denek ve Kontrol Gruplarının Eğitim Durumu “Okuryazar” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	4	Ön-Test	39,75	6,185	0,032 *	
			Son-Test	45,25	4,992		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	46,47	7,918	0,001 **	
			Son-Test	43,67	6,278		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	4	Ön-Test	8,75	0,957	0,092	
			Son-Test	9,75	0,957		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,33	3,331	0,041 *
				Son-Test	10,53	2,642	
	Sosyal İlişki	4	Ön-Test	10,75	2,363	0,201	
			Son-Test	12,75	1,258		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	12,47	2,232	0,088
				Son-Test	11,93	1,981	
	Sosyal Norm	4	Ön-Test	9,50	1,291	0,058	
			Son-Test	10,25	1,258		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,87	2,475	0,000 **
				Son-Test	10,67	2,257	
Antisosyal Eğilim	4	Ön-Test	10,75	3,403	0,035 *		
		Son-Test	12,50	2,646			
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	10,87	1,922	0,187	
			Son-Test	10,40	2,063		
İletişim Becerisi	4	Ön-Test	137,25	15,798	0,055		
		Son-Test	146,25	16,581			
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	143,53	20,121	0,079	
			Son-Test	142,00	20,633		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	4	Ön-Test	46,75	5,560	0,082	
			Son-Test	51,00	7,071		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	45,47	7,643	0,527
				Son-Test	45,13	7,463	
	Davranışsal İletişim	4	Ön-Test	44,00	5,944	0,022 *	
			Son-Test	47,75	5,620		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	48,87	7,909	0,106
				Son-Test	48,20	8,152	
	Duygusal İletişim	4	Ön-Test	46,50	6,557	0,423	
			Son-Test	47,50	5,196		
Kontrol Grubu		15	Ön-Test	49,20	6,097	0,178	
			Son-Test	48,60	6,501		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Eğitim düzeyi ilköğretim olan ocukların Sosyal Uyum düzeyi ortalama puanları Tablo 13’de gösterilmektedir.

Denek grubundaki eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum lğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 44,79, son test değerlendirmesinde ise 46,84’tür. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 44,43, son test değerlendirmesinde 42,76 olarak görülen, ortalama puanda 1,67 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum lğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. “Sosyal İlişki” alt boyutunda ($P<0,01$) ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ($P<0,05$) son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir.

Çalışma grubuna ait sosyal uyum lği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,26 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, “Sosyal Norm” alt boyutunda 0,26 puanlık düşüş gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum lği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (12,14), “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,67) olduğu grlmştir. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum lği alt boyutları incelendiğinde yine “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanı en yüksek (11,71), “Sosyal Norm” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,19) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Sosyal Norm” alt boyutu ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Aynı çocukların Tablo 13’de gösterilen İletişim Becerisi puanlarına göre denek grubundaki eğitim durumu ilköğretim olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 146,79 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 3,95 puanlık bir artışla 150,74 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 142,86 puana, son test değerlendirmesinde 140,71 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 1,95 puanla “Davranışsal İletişim” alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,11 ortalama puanla “Duygusal İletişim” alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ”Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 49,76 puanla en üst, “Duygusal İletişim” alt boyutunun 46,29 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 48,90 ortalamayla en yüksek, “Duygusal İletişim” alt boyutunun da ortalama 46,10 ortalamayla en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır.

Tablo 13. Denek ve Kontrol Gruplarının Eğitim Durumu “İlköğretim” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	19	Ön-Test	44,79	7,269	0,049 *	
			Son-Test	46,84	5,058		
	Kontrol Grubu	21	Ön-Test	44,43	7,678	0,010 *	
			Son-Test	42,76	6,633		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	19	Ön-Test	11,58	3,388	1,000	
			Son-Test	11,58	2,795		
		Kontrol Grubu	21	Ön-Test	12,14	2,414	0,176
				Son-Test	11,71	2,261	
	Sosyal İlişki	19	Ön-Test	11,16	2,693	0,001 **	
			Son-Test	12,42	2,411		
		Kontrol Grubu	21	Ön-Test	10,90	2,700	0,260
				Son-Test	10,57	2,039	
	Sosyal Norm	19	Ön-Test	11,21	2,070	0,481	
			Son-Test	10,95	1,985		
		Kontrol Grubu	21	Ön-Test	10,81	2,732	0,006 **
				Son-Test	10,19	2,294	
Antisosyal Eğilim	19	Ön-Test	10,84	2,433	0,025 *		
		Son-Test	11,95	2,094			
	Kontrol Grubu	21	Ön-Test	10,67	2,456	0,162	
			Son-Test	10,29	2,390		
İletişim Becerisi	19	Ön-Test	146,79	22,560	0,005 **		
		Son-Test	150,74	22,048			
	Kontrol Grubu	21	Ön-Test	142,86	22,826	0,005 **	
			Son-Test	140,71	23,037		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	19	Ön-Test	48,68	10,419	0,006 **	
			Son-Test	50,58	9,980		
		Kontrol Grubu	21	Ön-Test	46,76	8,123	0,180
				Son-Test	46,19	8,436	
	Davranışsal İletişim	19	Ön-Test	49,89	7,630	0,009 **	
			Son-Test	51,84	8,085		
		Kontrol Grubu	21	Ön-Test	49,76	8,774	0,064
				Son-Test	48,90	8,420	
Duygusal İletişim	19	Ön-Test	48,21	7,192	0,813		
		Son-Test	48,32	6,750			
	Kontrol Grubu	21	Ön-Test	46,29	8,439	0,605	
			Son-Test	46,10	8,631		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 14’de ortaöğretim mezunu çocukların Sosyal Uyum düzeyi ortalama puanları gösterilmiştir.

Denek grubundaki eğitim durumu ortaöğretim olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,24, son test değerlendirmesinde ise 46,65’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 53,33, son test değerlendirmesinde 50,33 olarak görülen, ortalama puanda 3 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Hem “Sosyal İlişki” alt boyutunda hem de “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde En yüksek artış, ortalama 1,5 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, en düşük artış 0,08 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeğinin hiçbir alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Ortaöğretim mezunu çocukların İletişim Becerisi ortalamaları da Tablo 14’de gösterilmektedir.

Denek grubundaki eğitim durumu ortaöğretim olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 140,47 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 7,35 puanlık bir artışla 147,82 ortalama puana ulaştıkları

görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 167 puana, son test değerlendirmesinde 169,33 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 3,7 puanla “Davranışsal İletişim” alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 1,00 ortalama puanla “Duygusal İletişim” alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin bütün alt boyutlarında ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 58,67 puanla en üst, “Duygusal İletişim” alt boyutunun 52 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 58,33 ortalama ile en yüksek, “Duygusal İletişim” alt boyutunun da 53 ortalama ile en düşük puana sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı fark bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 14. Denek ve Kontrol Gruplarının Eğitim Durumu “Ortaöğretim” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	17	Ön-Test	42,24	7,546	0,000 **	
			Son-Test	46,65	6,062		
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	53,33	21,385	0,122	
			Son-Test	50,33	19,425		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	17	Ön-Test	10,47	3,243	0,079	
			Son-Test	11,24	2,306		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	14,67	6,807	0,423
				Son-Test	13,67	5,132	
	Sosyal İlişki	17	Ön-Test	11,24	2,773	0,001 **	
			Son-Test	12,88	2,147		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	11,67	8,386	1,000
				Son-Test	11,67	6,658	
	Sosyal Norm	17	Ön-Test	10,88	2,446	0,264	
			Son-Test	11,18	2,378		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	16,00	2,000	0,478
				Son-Test	15,00	3,464	
Antisosyal Eğilim	17	Ön-Test	9,53	2,375	0,000 **		
		Son-Test	11,18	2,243			
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	11,00	5,292	0,576	
			Son-Test	10,00	5,292		
İletişim Becerisi	17	Ön-Test	140,47	21,515	0,000 **		
		Son-Test	147,82	18,642			
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	167,00	29,614	0,499	
			Son-Test	169,33	25,007		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	17	Ön-Test	47,53	10,019	0,007 **	
			Son-Test	50,18	8,413		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	56,33	6,429	0,038 *
				Son-Test	58,00	6,245	
	Davranışsal İletişim	17	Ön-Test	48,12	7,466	0,000 **	
			Son-Test	51,82	7,222		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	58,67	9,504	0,893
				Son-Test	58,33	6,807	
Duygusal İletişim	17	Ön-Test	44,82	6,044	0,002 **		
		Son-Test	45,82	5,780			
Kontrol Grubu	3	Ön-Test	52,00	14,000	0,423		
		Son-Test	53,00	12,530			

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 15’de annesi okuryazar olmayan çocukların Sosyal Uyum Düzeyi ortalama puanları gösterilmektedir.

Denek grubundaki annesi okuryazar olmayan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,81, son test değerlendirmesinde ise 46,06’dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise annesi okuryazar olmayan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 42,76, son test değerlendirmesinde 41,35 olarak görülen, ortalama puanda 1,41 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Hem “Sosyal İlişki” alt boyutunda hem de “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” alt boyutunun 11,06 ile en yüksek, “Antisosyal Eğilim” alt boyut ortalama puanının ise 10,38 ile en düşük olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya “Sosyal İlişki” alt boyutu (12,50) sahipken, en düşük ortalamaya “Sosyal Norm” alt boyutunun (10,44) sahip olduğu görülmektedir. En yüksek artış, ortalama 1,69 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, “Sosyal Norm” alt boyutunda 0,12 puanlık bir gerileme gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Annesi okuryazar olmayan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ortalamaları da Tablo 15’de gösterilmektedir.

Çalışma grubundaki annesi okuryazar olmayan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 149,75 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,75 puanlık bir artışla 155,50 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 140,76 puana, son test değerlendirmesinde 138,59 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 3,5 puanla “Davranışsal İletişim” alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,56 ortalama puanla “Duygusal İletişim” alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Zihinsel İletişim” alt boyutunda ($P<0,05$) düzeyinde, “Davranışsal İletişim” alt boyutunda ise ($P<0,01$) düzeyinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 49,06 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 45.18 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 47,88 ortalama puanla en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun da 44,71 ortalama puanla düşük puana sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı fark bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 15. Denek ve Kontrol gruplarının Anne Eğitim Durumu “Okuryazar Değil” için Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	16	Ön-Test	42,81	9,042	0,008 **	
			Son-Test	46,06	5,603		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	42,76	7,710	0,043 *	
			Son-Test	41,35	6,689		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	16	Ön-Test	11,06	3,941	0,300	
			Son-Test	11,56	2,851		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	11,76		3,882
				Son-Test	11,12		3,180
	Sosyal İlişki	16	Ön-Test	10,81	2,482	0,000 **	
			Son-Test	12,50	1,897		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,71		2,201
				Son-Test	10,47		1,663
	Sosyal Norm	16	Ön-Test	10,56	2,874	0,751	
			Son-Test	10,44	2,279		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,18		1,944
				Son-Test	9,82		1,741
Antisosyal Eğilim	16	Ön-Test	10,38	2,729	0,005 **		
		Son-Test	11,63	2,335			
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,12		2,288	
			Son-Test	10,06		2,512	
İletişim Becerisi	16	Ön-Test	149,75	21,202	0,000 **		
		Son-Test	155,50	20,425			
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	140,76		23,771	
			Son-Test	138,59		24,272	
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	16	Ön-Test	51,25	9,706	0,044 *	
			Son-Test	52,94	9,161		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	45,18		8,669
				Son-Test	44,71		9,068
	Davranışsal İletişim	16	Ön-Test	51,56	6,957	0,000 **	
			Son-Test	55,06	7,325		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	49,06		9,114
				Son-Test	47,88		8,901
Duygusal İletişim	16	Ön-Test	46,94	6,836	0,208		
		Son-Test	47,50	6,367			
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	46,53		7,795	
			Son-Test	46,00		7,992	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 16’da annesi okuryazar olan çocuklara ait Sosyal Uyum Düzeyi ortalamaları yer almaktadır.

Denek grubundaki annesi okuryazar olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 44,60, son test değerlendirmesinde ise 49,20’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise annesi okuryazar olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 46,24, son test değerlendirmesinde 43,76 olarak görülen, ortalama puanda 2,48 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Hem “Sosyal İlişki” alt boyutunda ($P<0,05$) hem de “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ($P<0,01$) son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir.

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,70 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, “Sosyal Norm” alt boyutunda 0,2 puanlık bir gerileme gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Sosyal Norm” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (12,24), “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,00) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanı en yüksek (13,00), “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,65) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Sosyal İlişki” alt boyutunda ($P<0,05$) düzeyinde, “Sosyal Norm” alt boyutunda ise ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 16’da ayrıca annesi okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi envanteri ortalamaları da yer almaktadır.

Denek grubundaki annesi okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 137,40 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 4,4 puanlık bir artışla 141,80 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 132,35 puana, son test değerlendirmesinde 130,59 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde ”Duygusal İletişim” alt boyutu 47.60 ortalamayla en yüksek puana sahipken, “Zihinsel İletişim” alt boyutu ortalama 44.20 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Duygusal İletişim” alt boyutu 48.30 ortalamayla en yüksek puana, “Zihinsel İletişim” alt boyutu da ortalama 46,50 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 2,3 puanla “Zihinsel İletişim” alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,7 ortalama puanla “Duygusal İletişim” alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 16. Denek ve Kontrol gruplarının Anne Eğitim Durumu “Okuryazar” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	10	Ön-Test	44,60	3,978	0,001 **	
			Son-Test	49,20	3,706		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	46,24	7,102	0,000 **	
			Son-Test	43,76	6,960		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	10	Ön-Test	10,60	2,011	0,111	
			Son-Test	11,20	1,989		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	11,00	2,031	0,138
				Son-Test	10,65	1,869	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	10	Ön-Test	11,80	2,936	0,025 *
				Son-Test	13,50	2,224	
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	12,00	3,335	0,018 *
				Son-Test	11,29	2,801	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	10	Ön-Test	10,90	1,663	0,052
				Son-Test	11,40	2,011	
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	12,24	2,796	0,003 **
				Son-Test	11,29	2,592	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	10	Ön-Test	11,30	1,703	0,005 **	
			Son-Test	13,10	1,524		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	11,47	2,095	0,546	
			Son-Test	13,00	11,040		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	10	Ön-Test	137,40	14,661	0,036 *	
			Son-Test	141,80	13,774		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	132,35	15,182	0,106	
			Son-Test	130,59	15,645		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	10	Ön-Test	44,20	5,329	0,022 *	
			Son-Test	46,50	5,583		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	43,12	7,052	0,198
				Son-Test	42,59	6,856	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	10	Ön-Test	45,60	5,562	0,138
				Son-Test	47,00	4,967	
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	44,82	6,247	0,350	
			Son-Test	44,29	7,269		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	10	Ön-Test	47,60	5,873	0,153	
			Son-Test	48,30	5,417		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	44,35	4,703	0,868	
			Son-Test	44,29	5,034		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 17 anne eğitim durumu ilköğretim olan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi düzeyi ortalamalarını göstermektedir.

Denek grubundaki anne eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,54, son test değerlendirmesinde ise 45,46'dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre bulunan artış, istatistiki olarak anlamlı değildir.

Kontrol grubunda ise anne eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 49,92, son test değerlendirmesinde 46,46 olarak görülen, ortalama puanda 3,46 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Hem "Sosyal İlişki" alt boyutunda hem de "Antisosyal Eğilim" alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$). Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,31 puanla "Antisosyal Eğilim" alt boyutunda görülürken, "Aile İlişki" alt boyutunda ve "Sosyal Norm" alt boyutunda 0,07 puanlık bir gerileme gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Aile İlişki" ve "Sosyal İlişki" alt boyutları ortalama puanının en yüksek (12,77), "Antisosyal Eğilim" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (12,15) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise "Sosyal İlişki" alt boyutu ortalama puanı en yüksek (12,15), "Sosyal Norm" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,77) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Sosyal Norm" alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Denek grubundaki anne eğitim durumu ilköğretim olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 140,38 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 6,7 puanlık bir artışla 147,08 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 145,92 puana, son test değerlendirmesinde 144,69 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Zihinsel İletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutları 47,15 ortalamayla en yüksek puana sahipken, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 46,08 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 50,31 ortalamayla en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 46,54 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 3,16 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 0,46 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Zihinsel İletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde hiçbir alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 17. Denek ve Kontrol Gruplarının Anne Eğitim Durumu “İlköğretim” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	13	Ön-Test	43,54	6,753	0,058	
			Son-Test	45,46	6,064		
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	49,92	6,861	0,002	
			Son-Test	46,46	4,858		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	13	Ön-Test	11,15	2,911	0,866	
			Son-Test	11,08	2,499		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,77	2,204	0,082
				Son-Test	12,08	1,656	
	Sosyal İlişki	13	Ön-Test	11,46	2,367	0,027	
			Son-Test	12,38	2,434		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,77	2,713	0,120
				Son-Test	12,15	2,075	
	Sosyal Norm	13	Ön-Test	11,38	1,660	0,851	
			Son-Test	11,31	1,974		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,23	2,587	0,000
				Son-Test	10,77	2,127	
Antisosyal Eğilim	13	Ön-Test	9,38	2,725	0,012		
		Son-Test	10,69	2,097			
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,15	1,864	0,069	
			Son-Test	11,46	1,761		
İletişim Becerisi	13	Ön-Test	140,38	25,621	0,002		
		Son-Test	147,08	22,385			
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	145,92	21,195	0,136	
			Son-Test	144,69	21,465		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	13	Ön-Test	47,15	11,803	0,005	
			Son-Test	50,23	10,313		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	46,92	6,576	0,457
				Son-Test	46,54	6,948	
	Davranışsal İletişim	13	Ön-Test	47,15	8,678	0,001	
			Son-Test	50,31	7,718		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	49,00	8,612	0,120
				Son-Test	48,38	8,500	
Duygusal İletişim	13	Ön-Test	46,08	7,342	0,408		
		Son-Test	46,54	6,666			
Kontrol Grubu	13	Ön-Test	50,00	7,800	0,472		
		Son-Test	49,69	7,941			

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 18’de babası okuryazar olmayan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi düzeyleri incelenmektedir.

Denek grubundaki babası okuryazar olmayan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 39,00 son test değerlendirmesinde ise 43,50’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise babası okuryazar olmayan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 42,33, son test değerlendirmesinde 39,83 olarak görülen, ortalama puanda 2,5 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Antisosyal Eğilim” alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 2,75 puanla “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,5 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (11,00), “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,17) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanı en yüksek (10,67), “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (9,50) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Sosyal Norm” alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Denek grubundaki babası okuryazar olmayan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 153,25 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 7,25 puanlık bir artışla 160,50 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 137 puana, son test değerlendirmesinde 136 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Zihinsel İletişim" alt boyutu 55,50 ortalamayla en yüksek puana sahipken, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 44 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde "Zihinsel iletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutu 57,50 ortalamayla en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 44 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda en fazla artış gösteren alt boyut, ortalama 3,75 puanla "Davranışsal İletişim" alt boyutu, en az artış gösteren alt boyut ise 1,5 ortalama puanla "Duygusal İletişim" alt boyutu olarak görülmektedir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutunun 48,83 puanla en üst, "Duygusal İletişim" alt boyutunun 43,67 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine "Davranışsal İletişim" alt boyutunun 47,67 puanla en yüksek, "Zihinsel İletişim" alt boyutunun ise 44 puanla en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 18. Denek ve Kontrol gruplarının Baba Eğitim Durumu “Okuryazar Değil” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P		
Sosyal Uyum	Denek Grubu	4	Ön-Test	39,00	6,164	0,032	*	
			Son-Test	43,50	5,323			
	Kontrol Grubu	6	Ön-Test	42,33	9,266	0,018	*	
			Son-Test	39,83	7,985			
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	4	Ön-Test	10,00	3,742	0,319		
			Son-Test	10,75	2,986			
		Kontrol Grubu	6	Ön-Test	10,17	4,875	0,490	
				Son-Test	9,67	3,830		
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	4	Ön-Test	11,50	4,655	0,703	
				Son-Test	12,00	2,449		
		Kontrol Grubu	6	Ön-Test	11,00	2,608	0,465	
				Son-Test	10,67	1,966		
	Sosyal Norm	Denek Grubu	4	Ön-Test	10,00	1,826	0,092	
				Son-Test	11,00	2,449		
		Kontrol Grubu	6	Ön-Test	10,67	1,366	0,025	*
				Son-Test	10,00	1,549		
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	4	Ön-Test	7,00	2,160	0,002	**	
			Son-Test	9,75	2,217			
	Kontrol Grubu	6	Ön-Test	10,50	3,017	0,111		
			Son-Test	9,50	2,811			
İletişim Becerisi	Denek Grubu	4	Ön-Test	153,25	10,372	0,041	*	
			Son-Test	160,50	7,853			
	Kontrol Grubu	6	Ön-Test	137,00	17,470	0,377		
			Son-Test	136,00	18,166			
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	4	Ön-Test	55,50	5,686	0,267		
			Son-Test	57,50	3,786			
		Kontrol Grubu	6	Ön-Test	44,50	7,635	0,597	
				Son-Test	44,00	8,390		
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	4	Ön-Test	53,75	3,862	0,015	*
				Son-Test	57,50	3,697		
		Kontrol Grubu	6	Ön-Test	48,83	8,565	0,084	
				Son-Test	47,67	7,815		
	Duygusal İletişim	Denek Grubu	4	Ön-Test	44,00	2,582	0,058	
				Son-Test	45,50	3,000		
	Kontrol Grubu	6	Ön-Test	43,67	4,926	0,286		
			Son-Test	44,33	5,125			

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Baba eğitim durumu okuryazar olan çocukların Sosyal Uyum düzeyi ortalamaları Tablo 19’da yer almaktadır.

Denek grubundaki babası okuryazar olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,30 son test değerlendirmesinde ise 48,30’dur. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise babası okuryazar olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 43,47, son test değerlendirmesinde 42 olarak görülen, ortalama puanda 1,47 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Aile İlişki”, “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. “Aile İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre ($P<0,05$), “Sosyal İlişki” alt boyutunda ise ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir.

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde “Antisosyal Eğilim” alt boyutunun 12,10 ile en yüksek, “Aile İlişki” alt boyut ortalama puanının ise 10,20 ile en düşük olduğu görülmüştür.

Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya yine “Antisosyal Eğilim” alt boyutu (13,80) sahipken, en düşük ortalamaya “Sosyal Norm” alt boyutunun (10,60) sahip olduğu görülmektedir. En yüksek artış, ortalama 2,2 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,3 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında hiçbir alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 19’da ayrıca baba eğitim durumu okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi düzeyleri de yer almaktadır.

Denek grubundaki babası okuryazar olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 135 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 4,40 puanlık bir artışla 139,40 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 136,33 puana, son test değerlendirmesinde 133,73 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunda “Zihinsel İletişim” alt boyutu ortalama 2,3 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu puanında hiçbir değişiklik gerçekleşmemiştir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Zihinsel İletişim” alt boyutunda ($P<0,01$), “Davranışsal İletişim” alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Duygusal İletişim” alt boyutunun 47,4 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 42,73 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine “Duygusal İletişim” alt boyutunun 46,87 puanla en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ise 42,20 puanla en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 19. Denek ve Kontrol gruplarının Baba Eğitim Durumu “Okuryazar” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	10	Ön-Test	43,30	6,499	0,002 **	
			Son-Test	48,30	4,138		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	43,47	6,435	0,050	
			Son-Test	42,00	5,210		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	10	Ön-Test	10,20	3,795	0,011 *	
			Son-Test	11,00	3,197		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,07	2,764	0,250
				Son-Test	10,60	2,530	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	10	Ön-Test	10,70	2,791	0,002 **
				Son-Test	12,90	2,331	
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,33	2,289	0,510
				Son-Test	11,13	1,959	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	10	Ön-Test	10,30	1,889	0,394
				Son-Test	10,60	1,838	
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	10,53	2,232	0,056
				Son-Test	10,00	1,732	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	10	Ön-Test	12,10	1,853	0,012 *	
			Son-Test	13,80	1,814		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	10,60	1,805	0,458	
			Son-Test	10,40	1,993		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	10	Ön-Test	135,00	20,314	0,020 *	
			Son-Test	139,40	18,846		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	136,33	24,254	0,001 **	
			Son-Test	133,73	24,826		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	10	Ön-Test	44,60	9,216	0,008 **	
			Son-Test	46,90	9,195		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	42,73	8,598	0,282
				Son-Test	42,20	8,744	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	10	Ön-Test	45,00	7,483	0,025 *
				Son-Test	47,10	7,370	
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	46,20	9,375	0,001 **	
			Son-Test	44,67	9,309		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	10	Ön-Test	45,40	5,835	1,000	
			Son-Test	45,40	4,766		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	47,40	7,249	0,334	
			Son-Test	46,87	8,052		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 20 baba eğitim durumu ilköğretim olan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi düzeyi ortalamalarını içermektedir.

Denek grubundaki babası eğitim durumu ilköğretim olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 44,44 son test değerlendirmesinde ise 47,06'dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise babası okuryazar olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 47,14, son test değerlendirmesinde 44,73 olarak görülen, ortalama puanda 2,41 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. "Sosyal İlişki" alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre ($P<0,01$) düzeyinde, "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarında ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Aile İlişki" ve "Sosyal Norm" alt boyutu ortalama puanlarının en yüksek (12,18), "Antisosyal Eğilim" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,36) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde ise "Antisosyal Eğilim" alt boyutu ortalama puanı en yüksek (12,73), "Sosyal İlişki" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,00) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin "Sosyal İlişki" ve "Sosyal Norm" alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Denek grubundaki babası eğitim durumu ilköğretim olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 145,61 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,78 puanlık bir artışla 151,39 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 140,45 puana, son test değerlendirmesinde 139,18 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 49,39 ortalama ile en yüksek puana sahipken, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 48,06 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise yine "Davranışsal İletişim" alt boyutu 51,94 ortalama ile en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 48,06 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda "Zihinsel İletişim" alt boyutu ortalama 2,66 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, "Duygusal İletişim" alt boyutu 0,55 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Zihinsel İletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 20. Denek ve Kontrol gruplarının Baba Eğitim Durumu “İlköğretim” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	18	Ön-Test	44,44	7,006	0,003 **	
			Son-Test	47,06	5,965		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	47,14	7,530	0,001 **	
			Son-Test	44,73	6,670		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	18	Ön-Test	11,67	2,567	0,893	
			Son-Test	11,61	2,355		
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	12,18	2,174	0,119
				Son-Test	11,77	1,688	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	18	Ön-Test	11,44	2,255	0,000 **
				Son-Test	12,89	2,220	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	11,82	3,431	0,007 **
				Son-Test	11,00	2,690	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	18	Ön-Test	11,17	2,176	0,604
				Son-Test	11,33	2,275	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	12,18	2,856	0,000 **
				Son-Test	11,14	2,569	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	18	Ön-Test	10,17	2,307	0,011 *	
			Son-Test	11,28	1,904		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	11,36	2,536	0,484	
			Son-Test	12,73	9,745		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	18	Ön-Test	145,61	23,890	0,001 **	
			Son-Test	151,39	21,685		
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	140,45	15,987	0,163	
			Son-Test	139,18	16,329		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	18	Ön-Test	48,17	10,853	0,003 **	
			Son-Test	50,83	9,703		
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	46,45	6,247	0,371
				Son-Test	46,09	6,015	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	18	Ön-Test	49,39	8,023	0,002 **
				Son-Test	51,94	7,689	
		Kontrol Grubu	22	Ön-Test	48,05	6,035	0,916
				Son-Test	48,00	6,655	
	Duygusal İletişim	Denek Grubu	18	Ön-Test	48,06	7,424	0,135
				Son-Test	48,61	6,980	
	Kontrol Grubu	22	Ön-Test	45,91	6,754	0,329	
			Son-Test	45,55	6,717		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 21’de baba eğitim durumu orta öğretim olan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi ortalamaları görülebilmektedir.

Denek grubundaki babası eğitim durumu orta öğretim olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,38 son test değerlendirmesinde ise 45’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre bulunana artış, istatistiki olarak anlamlı değildir.

Kontrol grubunda ise babası eğitim durumu orta öğretim olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 55,71, son test değerlendirmesinde 51,86 olarak görülen, ortalama puanda 3,85 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Antisosyal Eğilim” alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,05$).

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (15,43), “Antisosyal Eğilim“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (12,29) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde yine “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanı en yüksek (13,86), “Antisosyal Eğilim“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,57) ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Aile İlişki” alt boyutunda ($P<0,01$) düzeyinde, “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Denek grubundaki babası eğitim durumu orta öğretim olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 142,75 puana sahipken, son test

değerlendirmesinde 7,38 puanlık bir artışla 150,13 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 157,43 puana, son test değerlendirmesinde 155,43 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında “Davranışsal İletişim” alt boyutu ortalama 4,13 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,87 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 53,71 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 50,71 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir.

Bu grubun son test değerlendirmesinde ise “Duygusal İletişim” alt boyutunun 53 puanla en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutu ise 50,29 puanla en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Tablo 21. Denek ve Kontrol gruplarının Baba Eğitim Durumu “Ortaöğretim” İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	8	Ön-Test	42,38	9,680	0,243	
			Son-Test	45,00	5,292		
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	55,71	8,958	0,010 *	
			Son-Test	51,86	7,988		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	8	Ön-Test	10,13	3,796	0,340	
			Son-Test	11,00	1,773		
		Kontrol Grubu	7	Ön-Test	15,43	2,573	0,005 **
				Son-Test	13,86	2,268	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	8	Ön-Test	10,88	2,532	0,072
				Son-Test	12,13	2,031	
		Kontrol Grubu	7	Ön-Test	14,14	2,035	0,103
				Son-Test	13,57	1,718	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	8	Ön-Test	11,50	2,777	0,133
				Son-Test	10,63	1,996	
		Kontrol Grubu	7	Ön-Test	13,86	3,132	0,062
				Son-Test	12,86	3,436	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	8	Ön-Test	9,88	2,232	0,018 *	
			Son-Test	10,88	1,458		
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	12,29	2,628	0,047 *	
			Son-Test	11,57	2,440		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	8	Ön-Test	142,75	20,380	0,008 **	
			Son-Test	150,13	18,154		
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	157,43	32,108	0,010 *	
			Son-Test	155,43	32,634		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	8	Ön-Test	48,13	8,167	0,146	
			Son-Test	50,50	7,031		
		Kontrol Grubu	7	Ön-Test	50,71	10,484	0,534
				Son-Test	50,29	11,800	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	8	Ön-Test	48,50	6,279	0,000 **
				Son-Test	52,63	6,323	
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	53,71	13,200	0,017 **	
			Son-Test	52,00	12,754		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	8	Ön-Test	46,13	7,586	0,247	
			Son-Test	47,00	7,091		
	Kontrol Grubu	7	Ön-Test	53,00	9,626	1,000	
			Son-Test	53,00	9,037		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Kardeş sayısı durumu iki kardeş olan çocukların Sosyal Uyum düzeyleri ortalamaları Tablo 22’de yer almaktadır.

Denek grubundaki kardeş sayısı durumu iki kardeş olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 39,80 son test değerlendirmesinde ise 45,20’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre bulunana artış, istatistiki olarak anlamlı değildir.

Kontrol grubunda ise kardeş sayısı durumu iki kardeş olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 49,88, son test değerlendirmesinde 47,25 olarak görülen, ortalama puanda 2,63 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Antisosyal Eğilim” alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 2,2 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,4 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (13,50), “Antisosyal Eğilim“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,00) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanı en yüksek (12,50), “Antisosyal Eğilim“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,13) ortalama puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Aile İlişki” ve “Sosyal Norm” alt boyutlarında ($P<0,05$) düzeyinde, “Sosyal İlişki” alt boyutunda ise ($P<0,001$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kardeş sayısı durumu iki kardeş olan çocuklar, İletişim Becerisi düzeyi bakımından Tablo 22’de incelenmişlerdir.

Denek grubundaki kardeş sayısı durumu iki kardeş olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 142,80 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 6,2 puanlık bir artışla 149 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 137,25 puana, son test değerlendirmesinde 133,63 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında “Zihinsel İletişim” alt boyutu ortalama 3,8 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,6 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Duygusal İletişim” alt boyutunun 46,5 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 45 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir.

Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Duygusal İletişim” alt boyutunun 1 puanlık düşüşle, 45,5 puan olarak en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ise 1,75 puanlık düşüşle 43,25 puan olarak en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 22. Denek ve Kontrol Gruplarının Kardeş Sayısı Durumu "İki Kardeş" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	5	Ön-Test	39,80	7,155	0,086	
			Son-Test	45,20	4,970		
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	49,88	6,978	0,029 *	
			Son-Test	47,25	5,471		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	5	Ön-Test	9,00	2,646	0,495	
			Son-Test	9,80	0,837		
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	13,50	2,330	0,028 *
				Son-Test	12,25	2,550	
	Sosyal İlişki	5	5	Ön-Test	10,40	3,507	0,108
				Son-Test	12,60	2,074	
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	13,38	1,923	0,006 **
				Son-Test	12,50	2,138	
	Sosyal Norm	5	5	Ön-Test	9,80	,837	0,374
				Son-Test	10,20	1,483	
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	12,25	2,375	0,041 *
				Son-Test	11,38	1,685	
Antisosyal Eğilim	5	5	Ön-Test	10,60	2,510	0,005 **	
			Son-Test	12,00	2,236		
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	11,00	2,390	0,732	
			Son-Test	11,13	1,642		
İletişim Becerisi	5	5	Ön-Test	142,80	18,144	0,093	
			Son-Test	149,00	18,193		
	Kontrol Grubu	8	Ön-Test	137,25	20,506	0,000 **	
			Son-Test	133,63	20,962		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	5	Ön-Test	48,40	8,532	0,072	
			Son-Test	52,20	10,232		
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	45,00	9,502	0,013 *
				Son-Test	43,25	8,908	
	Davranışsal İletişim	5	5	Ön-Test	48,80	5,630	0,221
				Son-Test	50,60	6,066	
		Kontrol Grubu	8	Ön-Test	45,75	8,311	0,087
				Son-Test	44,88	8,951	
Duygusal İletişim	5	5	Ön-Test	45,60	6,804	0,305	
			Son-Test	46,20	6,301		
Kontrol Grubu	8	8	Ön-Test	46,50	5,099	0,214	
			Son-Test	45,50	5,043		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Kardeş sayısı durumu üç kardeş olan çocukların Sosyal Uyum ortalamaları Tablo 23’de görülmektedir.

Denek grubundaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirilmesinde 43,25 son test değerlendirilmesinde ise 47,13’dür. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış söz konusudur ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise kardeş sayısı durumu üç kardeş olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirilmesinde 47, son test değerlendirilmesinde 43 olarak görülen, ortalama puanda 4 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre “Sosyal İlişki” alt boyutunda ($P<0,05$), “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ise ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir.

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artışın, ortalama 1,5 puanla “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda, en düşük artışın ise “Aile İlişki” (0,37) ve “Sosyal Norm” (0,38) alt boyutlarında gerçekleştiği görülmektedir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirilmesinde “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (12,00), “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,50) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirilmesindeyse yine “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanı 0,9 puanlık düşüşle 11,10 olarak en yüksek, “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise 1,2 puan düşüşle 10,30 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Aile İlişki” ve “Sosyal İlişki” alt boyutlarında ($P<0,05$)

düzeyinde, “Sosyal Norm” alt boyutunda ise ($P<0,001$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 23’e göre denek grubundaki kardeş sayısı durumu üç kardeş olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 136,75 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,25 puanlık bir artışla 142 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma sonunda İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 132,20 puana, son test değerlendirmesinde 129,70 puana sahiptir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde “Duygusal İletişim” alt boyutu 47,00 ortalamayla en yüksek puana sahipken, “Zihinsel İletişim” alt boyutu ortalama 43,13 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde ise “Davranışsal İletişim” alt boyutu 49,00 ortalamayla en yüksek puana, “Zihinsel İletişim” alt boyutu da ortalama 45,25 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda “Davranışsal İletişim” alt boyutu ortalama 2,37 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,75 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Zihinsel İletişim” alt boyutunda ($P<0,01$), “Davranışsal İletişim” alt boyutunda ($P<0,05$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Duygusal İletişim” alt boyutunun 45,6 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 41,8 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir.

Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Duygusal İletişim” alt boyutunun 0,4 puanlık düşüşle, 45,2 puan olarak en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun ise 0,8 puanlık düşüşle 41 puan olarak en düşük ortalamaya sahip görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 23. Denek ve Kontrol Gruplarının Kardeş Sayısı Durumu "Üç Kardeş" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	8	Ön-Test	43,25	8,362	0,019 *	
			Son-Test	47,13	5,842		
	Kontrol Grubu	10	Ön-Test	47,00	6,749	0,001 **	
			Son-Test	43,00	5,077		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	8	Ön-Test	10,88	3,314	0,528	
			Son-Test	11,25	2,493		
		Kontrol Grubu	10	Ön-Test	11,70	1,889	0,029 *
				Son-Test	10,80	1,814	
	Sosyal İlişki	8	Ön-Test	11,00	2,330	0,019 *	
			Son-Test	12,63	2,066		
		Kontrol Grubu	10	Ön-Test	11,90	2,424	0,012 *
				Son-Test	10,80	1,476	
	Sosyal Norm	8	Ön-Test	10,75	2,315	0,351	
			Son-Test	11,13	2,295		
		Kontrol Grubu	10	Ön-Test	11,50	2,173	0,003 **
				Son-Test	10,30	2,406	
Antisosyal Eğilim	8	Ön-Test	10,63	2,973	0,009 **		
		Son-Test	12,13	2,642			
	Kontrol Grubu	10	Ön-Test	12,00	2,708	0,081	
			Son-Test	11,10	1,969		
İletişim Becerisi	8	Ön-Test	136,75	21,326	0,002 **		
		Son-Test	142,00	21,153			
	Kontrol Grubu	10	Ön-Test	132,20	18,618	0,010 *	
			Son-Test	129,70	19,760		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	8	Ön-Test	43,13	9,234	0,003 **	
			Son-Test	45,25	7,924		
		Kontrol Grubu	10	Ön-Test	41,80	5,959	0,104
				Son-Test	41,00	5,869	
	Davranışsal İletişim	8	Ön-Test	46,63	7,050	0,012 *	
			Son-Test	49,00	7,856		
		Kontrol Grubu	10	Ön-Test	44,80	8,011	0,010 *
				Son-Test	43,40	8,475	
	Duygusal İletişim	8	Ön-Test	47,00	6,000	0,170	
			Son-Test	47,75	6,497		
Kontrol Grubu		10	Ön-Test	45,60	6,620	0,343	
			Son-Test	45,20	7,361		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 24’de kardeş sayısı durumu dört kardeş olan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi ortalamaları görülmektedir.

Denek grubundaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 45,67 son test değerlendirmesinde ise 48,67’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubunda ise kardeş sayısı durumu dört kardeş olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 48,36, son test değerlendirmesinde 46,00 olarak görülen, ortalama puanda 2,36 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunda sosyal uyum ölçeğinin “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı artış olduğu görülmektedir. ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,78 puanla “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda görülürken, “Sosyal Norm” alt boyutunda 0,33 puanlık düşüş gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (13,21), “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,21) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanı 2,5 puanlık artışla 13,71 olarak en yüksek, “Sosyal Norm” alt boyutu ortalama puanının ise 0,5 puan düşüşle 11,50 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir.

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Aile İlişki” alt boyutunda ($P<0,01$) düzeyinde ve “Sosyal İlişki” alt boyutunda ise ($P<0,005$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Denek grubundaki kardeş sayısı durumu dört kardeş olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 136,67 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 4,86 puanlık bir artışla 141,56 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış bulunmamıştır.

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 138,43 puana, son test değerlendirmesinde 136,57 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise “Davranışsal İletişim” alt boyutu ortalama 2,67 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,11 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P < 0,05$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 46,71 puanla en üst, “Duygusal İletişim” alt boyutunun 45,79 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir.

Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Davranışsal İletişim” alt boyutu 0,21 puanlık düşüşle, 46,50 puan olarak en yüksek, “Duygusal İletişim” alt boyutu ise 0,43 puanlık düşüşle 45,36 puan olarak en düşük ortalamaya sahip olarak görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 24. Denek ve Kontrol Gruplarının Kardeş Sayısı Durumu "Dört Kardeş" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	9	Ön-Test	45,67	7,348	0,065	
			Son-Test	48,67	6,595		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	48,36	7,386	0,004 **	
			Son-Test	46,00	7,275		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	9	Ön-Test	12,22	3,032	0,645	
			Son-Test	12,44	2,242		
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	13,21	2,517	0,001 **
				Son-Test	12,07	2,200	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	9	Ön-Test	12,00	2,062	0,012 *
				Son-Test	13,44	2,455	
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	12,43	2,593	0,035 *
				Son-Test	11,71	2,367	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	9	Ön-Test	11,11	1,764	0,580
				Son-Test	10,78	1,481	
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	12,00	3,282	0,110
				Son-Test	11,50	3,032	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	9	Ön-Test	10,33	2,345	0,028 *	
			Son-Test	12,11	1,833		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	11,21	2,155	0,417	
			Son-Test	13,71	12,149		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	9	Ön-Test	136,67	21,714	0,088	
			Son-Test	141,56	18,480		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	138,43	19,262	0,080	
			Son-Test	136,57	19,697		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	9	Ön-Test	44,78	10,256	0,153	
			Son-Test	46,89	7,960		
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	45,86	8,217	0,336
				Son-Test	45,43	8,121	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	9	Ön-Test	46,11	6,051	0,035 *
				Son-Test	48,78	5,869	
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	46,71	6,486	0,716	
			Son-Test	46,50	6,802		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	9	Ön-Test	45,78	8,541	0,880	
			Son-Test	45,89	7,184		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	45,79	5,989	0,416	
			Son-Test	45,36	6,605		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 25'deki beş ve üzeri kardeş sayısı durumunda olan denek grubundaki çocukların Sosyal Uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,13, son test değerlendirmesinde ise 46,00'dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise kardeş sayısı durumu beş kardeş olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 43,47, son test değerlendirmesinde 42,35 olarak görülen, ortalama puanda 1,12 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre "Sosyal İlişki" ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,37 puanla "Antisosyal Eğilim" alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,19 puanla "Sosyal Norm" alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde "Sosyal Norm" alt boyutu ortalama puanının en yüksek (11,47), "Sosyal İlişki" alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,59) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde "Aile İlişki" alt boyutu ortalama puanı 0,3 puanlık artışla 11,06 olarak en yüksek, "Antisosyal Eğilim" alt boyutu ortalama puanının ise 0,53 puan düşüşle 10,12 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Sosyal Norm" alt boyutunda ($P<0,01$) düzeyinde ve "Antisosyal Eğilim" alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 25'e göre beş ve üzeri kardeş durumundaki çocuklar İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 152,63 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,68 puanlık bir artışla 158,31 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 151,41 puana, son test değerlendirmesinde 151,18 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Zihinsel İletişim" alt boyutu 53,25 ortalama ile en yüksek puana sahipken, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 47,94 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine "Zihinsel İletişim" alt boyutu 55,19 ortalama ile en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 48,44 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda "Davranışsal İletişim" alt boyutu ortalama 3,25 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, "Duygusal İletişim" alt boyutu 0,5 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Zihinsel İletişim" alt boyutunda ($P<0,05$), ve "Davranışsal İletişim" alt boyutunda ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Tablo 25. Denek ve Kontrol Gruplarının Kardeş Sayısı Durumu "Beş ve Üzeri Kardeş" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	16	Ön-Test	43,13	7,402	0,010 *	
			Son-Test	46,00	4,803		
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	43,47	10,507	0,103	
			Son-Test	42,35	9,007		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	16	Ön-Test	10,56	3,521	0,572	
			Son-Test	10,81	2,810		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,76	4,024	0,400
				Son-Test	11,06	3,249	
	Sosyal İlişki	16	Ön-Test	11,25	2,933	0,005 **	
			Son-Test	12,44	2,250		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,59	3,519	0,696
				Son-Test	10,71	2,845	
	Sosyal Norm	16	Ön-Test	11,31	2,726	0,594	
			Son-Test	11,50	2,449		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	11,47	3,023	0,003 **
				Son-Test	10,59	2,551	
Antisosyal Eğilim	16	Ön-Test	9,88	2,630	0,003 **		
		Son-Test	11,25	2,295			
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	10,65	2,572	0,046 *	
			Son-Test	10,12	2,759		
İletişim Becerisi	16	Ön-Test	152,63	18,708	0,000 **		
		Son-Test	158,31	17,832			
	Kontrol Grubu	17	Ön-Test	151,41	24,658	0,776	
			Son-Test	151,18	23,810		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	16	Ön-Test	53,25	7,987	0,012 *	
			Son-Test	55,19	7,876		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	48,65	7,673	0,269
				Son-Test	49,18	8,126	
	Davranışsal İletişim	16	Ön-Test	51,44	8,107	0,000 **	
			Son-Test	54,69	7,931		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	53,53	9,173	0,043 *
				Son-Test	52,47	8,552	
	Duygusal İletişim	16	Ön-Test	47,94	5,105	0,251	
			Son-Test	48,44	4,774		
		Kontrol Grubu	17	Ön-Test	49,24	9,833	0,463
				Son-Test	49,53	9,301	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Aile gelir durumu 600 TL altındaki çocukların Sosyal Uyum Düzeyleri Tablo 26’da değerlendirilmektedir.

Denek grubundaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 40,11, son test değerlendirmesinde ise 44,00’dır. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunda ise aile gelir durumu “600 TL altı” olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 42,67, son test değerlendirmesinde 41,00 olarak görülen, ortalama puanda 1,67 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” alt boyutundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre “Sosyal İlişki” alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,66 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,11 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (11,40), “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (10,07) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Aile İlişki” alt boyutu ortalama puanı 0,6 puanlık düşüşle 10,80 olarak en yüksek, “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanının ise 0,2 puan düşüşle 9,87 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Sosyal Norm” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

600 TL altında aile gelirine sahip çocukların İletişim becerisi ortalamaları da Tablo 26’da gösterilmiştir.

Denek grubundaki aile gelir durumu “600 TL altı” olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 152,22 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 6,89 puanlık bir artışla 159,11 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 142,60 puana, son test değerlendirmesinde 141,93 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde ”Zihinsel İletişim” alt boyutu 51,44 ortalama ile en yüksek puana sahipken, “Duygusal İletişim” alt boyutu ortalama 49,78 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutu 54,67 ortalama ile en yüksek puana, “Duygusal İletişim” alt boyutu da ortalama 50,44 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda “Davranışsal İletişim” alt boyutu ortalama 3,67 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,66 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Zihinsel İletişim” alt boyutunda ($P<0,05$), ve “Davranışsal İletişim” alt boyutunda ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 26. Denek ve Kontrol Gruplarının Aile Gelir Durumu "600 TL Altı" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	9	Ön-Test	40,11	6,234	0,020 *	
			Son-Test	44,00	3,969		
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	42,67	8,624	0,057	
			Son-Test	41,00	7,101		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	9	Ön-Test	8,78	1,716	0,195	
			Son-Test	9,78	1,202		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,40	3,582	0,167
				Son-Test	10,80	3,098	
	Sosyal İlişki	9	Ön-Test	10,67	2,236	0,001 **	
			Son-Test	12,33	2,000		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	10,07	2,963	0,582
				Son-Test	9,87	2,167	
	Sosyal Norm	9	Ön-Test	10,78	2,635	0,760	
			Son-Test	10,89	2,522		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	11,13	2,446	0,002 **
				Son-Test	10,13	1,995	
Antisosyal Eğilim	9	Ön-Test	9,89	2,571	0,051		
		Son-Test	11,00	2,550			
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	10,20	2,541	1,000	
			Son-Test	10,20	2,597		
İletişim Becerisi	9	Ön-Test	152,22	20,602	0,003 **		
		Son-Test	159,11	18,791			
	Kontrol Grubu	15	Ön-Test	142,60	15,941	0,483	
			Son-Test	141,93	16,516		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	9	Ön-Test	51,44	8,932	0,042 *	
			Son-Test	54,00	8,958		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	46,93	6,617	0,591
				Son-Test	46,60	7,139	
	Davranışsal İletişim	9	Ön-Test	51,00	8,155	0,001 **	
			Son-Test	54,67	6,946		
		Kontrol Grubu	15	Ön-Test	50,00	6,856	0,380
				Son-Test	49,53	6,435	
	Duygusal İletişim	9	Ön-Test	49,78	5,783	0,282	
			Son-Test	50,44	5,102		
Kontrol Grubu		15	Ön-Test	45,60	6,642	0,677	
			Son-Test	45,80	6,689		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 27’de 600-899 TL arası aile gelirine sahip çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi Düzeyi ortalamaları gösterilmektedir.

Denek grubundaki aile gelir durumu “600-899 TL arası” olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,47, son test değerlendirmesinde ise 46,00’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise aile gelir durumu “600-899 TL arası” olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 47,00, son test değerlendirmesinde 45,00 olarak görülen, ortalama puanda 2 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda ise sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Çalışma grubunun sosyal uyum ölçeğindeki farklılığın “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Son test değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,82 puanla “Sosyal İlişki” alt boyutunda görülürken, en düşük artış ise 0,29 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (12,86), “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (11,29) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanı 1,74 puanlık artışla 13,71 olarak en yüksek, “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise 0,58 puan düşüşle 10,71 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Sosyal İlişki” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Denek grubundaki aile gelir durumu “600-899 TL arası” olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 135,47 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 5,94 puanlık bir artışla 141,41 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri bakımından ön test değerlendirmesinde ortalama 135,71 puana, son test değerlendirmesinde 134,14 puana sahiptir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutu 46,53 ortalama ile en yüksek puana sahipken, “Duygusal İletişim” alt boyutu ortalama 44,06 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutu 49,29 ortalama ile en yüksek puana, “Duygusal İletişim” alt boyutu da ortalama 44,12 puanla en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda “Zihinsel İletişim” alt boyutu ortalama 3,12 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Duygusal İletişim” alt boyutu 0,60 puanla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 27. Denek ve Kontrol Gruplarının Aile Gelir Durumu "600-899 TL" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	17	Ön-Test	42,47	8,826	0,007 **	
			Son-Test	46,00	5,969		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	47,00	9,703	0,011 *	
			Son-Test	45,00	8,884		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	17	Ön-Test	10,82	3,844	0,280	
			Son-Test	11,29	2,910		
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	11,79	3,401	0,459
				Son-Test	11,57	2,793	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	17	Ön-Test	10,53	2,695	0,000 **
				Son-Test	12,35	2,317	
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	12,86	2,958	0,012 *
				Son-Test	12,14	2,742	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	17	Ön-Test	10,76	2,412	0,428
				Son-Test	10,47	2,154	
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	11,29	3,245	0,055
				Son-Test	10,71	2,730	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	17	Ön-Test	10,35	2,396	0,003 **	
			Son-Test	11,71	2,085		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	11,57	2,344	0,488	
			Son-Test	13,71	12,156		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	17	Ön-Test	135,47	24,865	0,001 **	
			Son-Test	141,41	22,389		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	135,71	22,120	0,087	
			Son-Test	134,14	21,512		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	17	Ön-Test	44,88	11,005	0,001 **	
			Son-Test	48,00	9,874		
		Kontrol Grubu	14	Ön-Test	43,71	8,498	0,869
				Son-Test	43,64	8,563	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	17	Ön-Test	46,53	8,457	0,000 **
				Son-Test	49,29	8,950	
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	46,14	7,774	0,306	
			Son-Test	45,71	7,770		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	17	Ön-Test	44,06	7,207	0,889	
			Son-Test	44,12	5,988		
	Kontrol Grubu	14	Ön-Test	45,86	7,533	0,486	
			Son-Test	45,50	7,481		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

900-1199 TL arası aile gelir durumuna sahip çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi ortalama puanları Tablo 28’de gösterilmektedir.

Denek grubundaki aile gelir durumu “900-1199 TL arası” olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 47,71, son test değerlendirmesinde ise 51,29’dur. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise aile gelir durumu “900-1199 TL arası” olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 49,31, son test değerlendirmesinde 45,62 olarak görülen, ortalama puanda 3,69 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda ise sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında negatif yönde istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde en yüksek artış, ortalama 1,43 puanla “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında görülürken, en düşük artış ise 0,28 puanla “Aile İlişki” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Çalışma grubunda Sosyal Uyum Ölçeği alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasındaki hiçbir farklılık, tek başına anlamlı olarak değerlendirilmemiştir.

Kontrol grubunun sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ön test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanının en yüksek (12,69), “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise en düşük (12,08) olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde sosyal uyum ölçeği alt boyutları incelendiğinde “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalama puanı 0,92 puanlık düşüşle 11,77 olarak en yüksek, “Sosyal Norm“ alt boyutu ortalama puanının ise 1,16 puan düşüşle 10,92 olarak en düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Aile İlişki”, “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ($P<0,05$), “Sosyal Norm“ alt boyutunda ise ($P<0,01$) düzeyinde istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Denek grubundaki aile gelir durumu “900-1199 TL arası” olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 148,43 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 3 puanlık bir artışla 151,43 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Çalışma sonunda katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarındaki istatistiki artış istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 142,54 puana, son test değerlendirmesinde 139,69 puana sahiptir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin bütün alt boyutları ortalama 1 puanlık bir artış göstermişlerdir.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Duyusal İletişim” alt boyutunda ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Kontrol grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarının ön test değerlendirmesinde “Davranışsal İletişim” alt boyutunun 48,62 puanla en üst, “Zihinsel İletişim” alt boyutunun 45,54 puanla en alt sırada olduğu görülmektedir.

Bu grubun son test değerlendirmesinde “Duyusal İletişim” alt boyutu 0,46 puanlık düşüşle, 47,92 puan olarak en yüksek, “Zihinsel İletişim” alt boyutu ise 1 puanlık düşüşle 44,54 puan olarak en düşük ortalamaya sahip olarak görünmektedir.

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Tablo 28. Denek ve Kontrol Gruplarının Aile Gelir Durumu "900-1199 TL" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	7	Ön-Test	47,71	3,450	0,005 **	
			Son-Test	51,29	4,152		
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	49,31	6,499	0,001 **	
			Son-Test	45,62	4,992		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	7	Ön-Test	12,43	1,902	0,356	
			Son-Test	12,71	1,704		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,31	2,463	0,044 *
				Son-Test	11,54	1,898	
	Sosyal İlişki	Denek Grubu	7	Ön-Test	12,57	2,225	0,094
				Son-Test	14,00	2,000	
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,69	1,974	0,011 *
				Son-Test	11,77	1,691	
	Sosyal Norm	Denek Grubu	7	Ön-Test	11,00	1,826	0,172
				Son-Test	11,57	1,988	
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,08	2,565	0,001 **
				Son-Test	10,92	2,362	
Antisosyal Eğilim	Denek Grubu	7	Ön-Test	11,71	2,289	0,082	
			Son-Test	13,14	1,952		
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	12,31	2,175	0,021 *	
			Son-Test	11,38	2,063		
İletişim Becerisi	Denek Grubu	7	Ön-Test	148,43	13,402	0,210	
			Son-Test	151,43	14,270		
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	142,54	22,482	0,004 **	
			Son-Test	139,69	23,848		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	7	Ön-Test	49,14	6,744	0,403	
			Son-Test	50,14	6,669		
		Kontrol Grubu	13	Ön-Test	45,54	8,079	0,021 *
				Son-Test	44,54	7,870	
	Davranışsal İletişim	Denek Grubu	7	Ön-Test	51,00	1,528	0,356
				Son-Test	52,00	2,708	
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	48,62	8,996	0,017 *	
			Son-Test	47,15	9,379		
Duygusal İletişim	Denek Grubu	7	Ön-Test	48,29	7,274	0,038 *	
			Son-Test	49,29	7,228		
	Kontrol Grubu	13	Ön-Test	48,38	6,690	0,337	
			Son-Test	47,92	7,826		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 29'dan aile gelir durumu 1200-1499 TL arasında olan çocukların Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi ortalamalarına bakılacak olunursa, denek grubundaki çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 46,25, son test değerlendirmesinde ise 47,50'dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubunda ise aile gelir durumu "1200-1499 TL arası" olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 47,20, son test değerlendirmesinde 45,20 olarak görülen, ortalama puanda 2 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Denek grubundaki aile gelir durumu "1200-1499 TL arası" olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 136,75 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 7,25 puanlık bir artışla 144,00 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 133,40 puana, son test değerlendirmesinde 130,00 puana sahiptir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında "Davranışsal İletişim" alt boyutunda istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Tablo 29. Denek ve Kontrol Gruplarının Aile Gelir Durumu "1200-1499 TL" için Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	4	Ön-Test	46,25	7,632	0,612	
			Son-Test	47,50	5,066		
	Kontrol Grubu	5	Ön-Test	47,20	7,396	0,103	
			Son-Test	45,20	7,085		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	4	Ön-Test	13,00	1,826	0,252	
			Son-Test	12,00	2,000		
		Kontrol Grubu	5	Ön-Test	12,60	2,608	0,230
				Son-Test	11,60	2,302	
	Sosyal İlişki	4	Ön-Test	11,00	2,160	0,141	
			Son-Test	12,25	2,217		
		Kontrol Grubu	5	Ön-Test	12,00	2,646	1,000
				Son-Test	12,00	2,121	
	Sosyal Norm	4	Ön-Test	11,75	1,893	0,789	
			Son-Test	11,50	1,000		
		Kontrol Grubu	5	Ön-Test	11,80	2,387	0,208
				Son-Test	11,20	2,387	
Antisosyal Eğilim	4	Ön-Test	10,50	2,380	0,194		
		Son-Test	11,75	,957			
	Kontrol Grubu	5	Ön-Test	10,80	2,490	0,374	
			Son-Test	10,40	1,949		
İletişim Becerisi	4	Ön-Test	136,75	14,592	0,103		
		Son-Test	144,00	12,028			
	Kontrol Grubu	5	Ön-Test	133,40	34,674	0,003 **	
			Son-Test	130,00	34,684		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	4	Ön-Test	44,25	7,411	0,269	
			Son-Test	46,75	5,737		
		Kontrol Grubu	5	Ön-Test	42,40	9,370	0,142
				Son-Test	41,40	10,574	
	Davranışsal İletişim	4	Ön-Test	43,50	5,323	0,002 **	
			Son-Test	47,50	4,509		
		Kontrol Grubu	5	Ön-Test	44,40	14,656	0,011 *
				Son-Test	42,40	14,135	
	Duygusal İletişim	4	Ön-Test	49,00	4,243	0,591	
			Son-Test	49,75	4,573		
Kontrol Grubu		5	Ön-Test	46,60	11,480	0,374	
			Son-Test	46,20	10,986		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 30'a göre denek grubundaki aile gelir durumu "1500 TL ve üstü" olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 42,00, son test değerlendirmesinde ise 45,67'dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubunda ise aile gelir durumu "1500 TL ve üstü" olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde, ön test değerlendirmesinde 52,67, son test değerlendirmesinde 50,67 olarak görülen, ortalama puanda 2 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin "Antisosyal Eğilim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($P<0,05$).

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 30'a göre denek grubundaki aile gelir durumu "1500 TL ve üstü" olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 155,67 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 7,66 puanlık bir artışla 163,33 ortalama puana ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış yoktur.

Kontrol grubu İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 166,67 puana, son test değerlendirmesinde 166,33 puana sahiptir. Kontrol grubunda da İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık yoktur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Kontrol grubunda da İletişim Becerisi Envanterinin hiçbir alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 30. Denek ve Kontrol Gruplarının Aile Gelir Durumu "1500 TL ve Üstü" için Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	3	Ön-Test	42,00	1,732	0,093	
			Son-Test	45,67	3,786		
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	52,67	6,807	0,074	
			Son-Test	50,67	5,859		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	3	Ön-Test	10,33	4,509	0,529	
			Son-Test	11,00	3,606		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	14,67	3,215	0,423
				Son-Test	13,67	1,528	
	Sosyal İlişki	3	Ön-Test	13,00	4,359	0,808	
			Son-Test	12,67	2,517		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	13,00	4,359	0,529
				Son-Test	12,33	3,055	
	Sosyal Norm	3	Ön-Test	10,67	1,528	0,057	
			Son-Test	12,00	1,732		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	15,33	1,155	0,742
				Son-Test	15,00	1,732	
Antisosyal Eğilim	3	Ön-Test	7,33	2,517	0,015 *		
		Son-Test	10,00	2,646			
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	9,67	0,577	1,000	
			Son-Test	9,67	2,082		
İletişim Becerisi	3	Ön-Test	155,67	11,240	0,119		
		Son-Test	163,33	6,658			
	Kontrol Grubu	3	Ön-Test	166,67	7,572	0,885	
			Son-Test	166,33	4,726		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	3	Ön-Test	57,67	4,509	0,497	
			Son-Test	59,33	1,155		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	55,00	5,292	0,691
				Son-Test	55,67	4,041	
	Davranışsal İletişim	3	Ön-Test	53,67	4,726	0,057	
			Son-Test	57,67	4,509		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	56,33	3,786	0,826
				Son-Test	56,00	3,000	
	Duygusal İletişim	3	Ön-Test	44,33	3,055	0,763	
			Son-Test	46,33	3,055		
		Kontrol Grubu	3	Ön-Test	55,33	2,887	0,691
				Son-Test	54,67	1,155	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 31’de spor geçmişı olan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi düzeylerine ait ortalamalar gösterilmektedir.

Denek grubundaki spor geçmişı durumu “Evet” olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,00, son test değerlendirmesinde ise 46,42’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise spor geçmişı durumu “Evet” olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 53,26, son test değerlendirmesinde 49,74 olarak görülen, ortalama puanda 3,52 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutunun en yüksek (11,67), “Antisosyal Eğilim” alt boyutunun ise en düşük (10,00) ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde yine “Sosyal İlişki” alt boyutu 1,66 puan artışla en yüksek (13,33) puana ulaşırken, “Sosyal Norm” alt boyutu da en düşük puana sahip alt boyut olmuştur (10,42).

Bu grupta “Sosyal İlişki” alt boyutu, ortalama 1,66 puanla en fazla artış gösteren boyut olurken, “Sosyal Norm” alt boyutu 0,09 puanlık artışla en az artış gösteren boyut olmuştur.

Çalışma grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ise anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Aile İlişki”, “Sosyal İlişki” ve “Sosyal Norm” alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Tablo 31'e göre denek grubundaki spor geçmişi durumu "Evet" olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 146,42 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 3,25 puanlık bir artışla 149,67 ortalama puan oldukları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,05$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 144,79 puana, son test değerlendirmesinde 142,37 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Zihinsel İletişim" alt boyutu 49,42 ortalama ile en yüksek, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 48,42 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 2,17 puanlık artış ve 50,75 ortalama ile en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 0,41 puan artışla, 48,83 puan olarak en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda "Davranışsal İletişim" alt boyutu 2,17 puanla en fazla, "Duygusal İletişim" alt boyutu da 0,41 puan artışla en az artış gösteren alt boyut olmuştur.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Zihinsel İletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Tablo 31. Denek ve Kontrol Gruplarının Spor Geçmişi Durumu "Evet" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	12	Ön-Test	43,00	7,816	0,008 **	
			Son-Test	46,42	5,823		
	Kontrol Grubu	19	Ön-Test	53,26	7,585	0,000 **	
			Son-Test	49,74	6,707		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	12	Ön-Test	11,00	3,303	0,570	
			Son-Test	11,33	2,188		
		Kontrol Grubu	19	Ön-Test	13,84	2,588	0,001 **
				Son-Test	12,74	1,996	
	Sosyal İlişki	12	Ön-Test	11,67	2,146	0,006 **	
			Son-Test	13,33	1,723		
		Kontrol Grubu	19	Ön-Test	14,00	2,108	0,000 **
				Son-Test	12,84	1,951	
	Sosyal Norm	12	Ön-Test	10,33	1,775	0,777	
			Son-Test	10,42	1,782		
		Kontrol Grubu	19	Ön-Test	13,32	2,668	0,000 **
				Son-Test	12,26	2,845	
Antisosyal Eğilim	12	Ön-Test	10,00	2,558	0,001 **		
		Son-Test	11,33	2,060			
	Kontrol Grubu	19	Ön-Test	12,47	2,412	0,469	
			Son-Test	14,11	10,126		
İletişim Becerisi	12	Ön-Test	146,42	17,128	0,015 *		
		Son-Test	149,67	17,536			
	Kontrol Grubu	19	Ön-Test	144,79	21,335	0,001 **	
			Son-Test	142,37	22,309		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	12	Ön-Test	49,42	8,469	0,331	
			Son-Test	50,08	8,339		
		Kontrol Grubu	19	Ön-Test	48,32	7,682	0,014 *
				Son-Test	47,37	8,036	
	Davranışsal İletişim	12	Ön-Test	48,58	6,082	0,008 **	
			Son-Test	50,75	6,676		
		Kontrol Grubu	19	Ön-Test	48,68	8,440	0,040 *
				Son-Test	47,79	8,798	
Duygusal İletişim	12	Ön-Test	48,42	4,833	0,408		
		Son-Test	48,83	5,114			
	Kontrol Grubu	19	Ön-Test	47,79	6,596	0,150	
			Son-Test	47,16	6,760		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Tablo 32, ıslahevine gelmeden önce spor geçmişi olmayan çocukların Sosyal Uyum ve İletişim Becerisi düzeylerini göstermektedir.

Denek grubundaki spor geçmişi durumu “Hayır” olan çocukların sosyal uyum ölçeğini algılama ortalamaları ön test değerlendirmesinde 43,29, son test değerlendirmesinde ise 46,68’dir. Araştırma sonucunda son test sosyal uyum değerlendirme puanlarında ön test değerlendirme puanlarına göre istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunda ise spor geçmişi durumu “Hayır” olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde ön test değerlendirmesinde 42,61, son test değerlendirmesinde 41,00 olarak görülen, ortalama puanda 1,61 puanlık bir düşüş kaydedilmiştir. Kontrol grubunda da sosyal uyum ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Çalışma grubuna ait sosyal uyum ölçeği alt boyutları ortalamaları incelendiğinde ön test değerlendirmesinde “Sosyal Norm” alt boyutunun en yüksek (11,14), “Antisosyal Eğilim” alt boyutunun ise en düşük (10,39) ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu grubun son test değerlendirmesinde “Sosyal İlişki” alt boyutu 1,43 puan artışla en yüksek (12,36) puana ulaşırken, “Aile İlişki” ve “Sosyal Norm” alt boyutları ise en düşük puana sahip alt boyut olmuşlardır (11,21).

Bu grupta en büyük artış 1,43 puanla “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarında, en düşük artış ise 0,07 puanla “Sosyal Norm” alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Çalışma grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarının ön test ve son test değerlendirmeleri arasında ise anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda Sosyal Uyum Ölçeğinin ön test ve son test değerlendirmeleri arasında “Sosyal Norm“ alt boyutunda ($P<0,01$) ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 32'ye göre denek grubundaki spor geçmişi durumu "Hayır" olan çocukların İletişim Becerisi Envanteri ön test değerlendirmesinde ortalama 141,75 puana sahipken, son test değerlendirmesinde 7,04 puanlık bir artışla 148,79 ortalama puan oldukları görülmektedir. Katılımcıların İletişim Becerisi değerlendirme puanlarında çalışma sonunda istatistiki olarak anlamlı artış vardır ($P<0,01$).

Kontrol grubunun İletişim Becerisi Envanteri yönünden ön test değerlendirmesinde ortalama 138,97 puana, son test değerlendirmesinde 137,65 puana sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda İletişim Becerisi ön test ve son test değerlendirme puanları arasında istatistiki olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Çalışma grubuna ait İletişim Becerisi Envanteri alt boyutları ortalamalarına bakıldığında ise ön test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 48,54 ortalama ile en yüksek, "Duygusal İletişim" alt boyutu ortalama 45,82 olarak en düşük puana sahip görünmektedir. Bu grubun son test değerlendirmesinde "Davranışsal İletişim" alt boyutu 3,17 puanlık artış ve 51,71 ortalama ile en yüksek puana, "Duygusal İletişim" alt boyutu da ortalama 0,64 puan artışla, 46,46 puan olarak en düşük ortalamaya sahiptir.

Çalışma grubunda "Zihinsel İletişim" alt boyutu 3,22 puanla en fazla, "Duygusal İletişim" alt boyutu da 0,64 puan artışla en az artış gösteren alt boyut olmuşlardır.

Çalışma grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Zihinsel İletişim" ve "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($P<0,01$).

Kontrol grubunda İletişim Becerisi Envanterinin "Davranışsal İletişim" alt boyutunun ön test ve son test değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$).

Tablo 32. Denek ve Kontrol Gruplarının Spor Geçmiş Durumu "Hayır" İçin Sosyal Uyum Düzeyi ve İletişim Becerisi Düzeyi Ön-Test ve Son-Test Farkı

Değişkenler	Gruplar	n	Test	Ortalama	Standart Sapma	P	
Sosyal Uyum	Denek Grubu	28	Ön-Test	43,29	7,241	0,000 **	
			Son-Test	46,68	5,299		
	Kontrol Grubu	31	Ön-Test	42,61	6,200	0,001 **	
			Son-Test	41,00	5,508		
Sosyal Uyum Alt Boyutları	Aile İlişki	28	Ön-Test	10,75	3,262	0,130	
			Son-Test	11,21	2,630		
		Kontrol Grubu	31	Ön-Test	10,97	2,961	0,231
				Son-Test	10,68	2,613	
	Sosyal İlişki	28	Ön-Test	10,93	2,827	0,000 **	
			Son-Test	12,36	2,313		
		Kontrol Grubu	31	Ön-Test	10,61	2,642	0,444
				Son-Test	10,45	2,219	
	Sosyal Norm	28	Ön-Test	11,14	2,337	0,798	
			Son-Test	11,21	2,183		
		Kontrol Grubu	31	Ön-Test	10,77	2,376	0,001 **
				Son-Test	10,06	1,879	
Antisosyal Eğilim	28	Ön-Test	10,39	2,544	0,000 **		
		Son-Test	11,82	2,278			
	Kontrol Grubu	31	Ön-Test	10,35	2,058	0,033 *	
			Son-Test	9,87	2,187		
İletişim Becerisi	28	Ön-Test	141,75	23,109	0,000 **		
		Son-Test	148,79	20,956			
	Kontrol Grubu	31	Ön-Test	138,97	22,390	0,042 *	
			Son-Test	137,65	22,655		
İletişim Becerisi Alt Boyutları	Zihinsel İletişim	28	Ön-Test	47,39	10,272	0,000 **	
			Son-Test	50,61	9,251		
		Kontrol Grubu	31	Ön-Test	44,10	7,880	0,714
				Son-Test	43,97	8,288	
	Davranışsal İletişim	28	Ön-Test	48,54	8,071	0,000 **	
			Son-Test	51,71	7,859		
		Kontrol Grubu	31	Ön-Test	48,19	8,938	0,018 *
				Son-Test	47,35	8,750	
	Duygusal İletişim	28	Ön-Test	45,82	7,288	0,053	
			Son-Test	46,46	6,546		
Kontrol Grubu		31	Ön-Test	46,65	7,998	1,000	
			Son-Test	46,65	8,147		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

5. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, ıslahevlerinde gözetim altında tutulan çocuk ya da genç olarak nitelendirebileceğimiz ergen dönemdeki bireylerin sosyal uyum ve iletişim becerisi düzeylerini belirleyip, düzenli spor faaliyetinin bireylerin bu yönleri üzerinde herhangi bir etkiye neden olup olmadığını araştırmaktır. Bu sayede ıslahevi koşullarında toplum yapısını bozacak düşünce yapısı ve davranış şekillerinin değiştirilmesi hedeflenen çocuk ve gençlerin rehabilitasyonu ile ilgili bilgi ve tecrübe birikimine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma, Elazığ Çocuk İslahevi (bugünkü adıyla Çocuk Eğitim Evi) bünyesinde gözetim altında tutulan çocuk ve gençlerden oluşmuş 40 kişilik çalışma grubuyla, 50 kişilik kontrol grubu üzerinde yapılmıştır. Çalışma çocuk ve gençlerin üç aylık düzenli spor faaliyeti öncesinde ve sonrasında Hacettepe Kişilik Envanteri, İletişim Becerisi Envanteri ve Demografik Özelliklerle ilgili sorulara verdikleri cevaplar esas alınarak değerlendirilmiş ve sonuca dayalı olarak konu tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyetinin Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Sosyal Uyum Düzeyine İlişkin Tartışması

Buna göre, çalışma grubunun 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda sosyal uyum düzeyi ortalama puanlarında anlamlı düzeyde artış görülmektedir ($P<0,01$). Kontrol grubunun 3 aylık dönem sonundaki sosyal uyum düzeyi puanlarında düşüş görülmektedir. Bu düşüş negatif olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$). Bundan dolayı 3 aylık düzenli spor faaliyeti öncesinde ve sonrasında, ıslahevinde gözetim altında tutulan çocuk ve gençlerin sosyal uyum düzeyi ortalamaları arasında farklılık olduğunu söyleyebiliriz.

Grupların Sosyal Uyum alt boyutları ortalamalarına göre, çalışma grubunda “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutları ortalama puanlarındaki artışın anlamlı olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Bu alt boyutların kontrol grubuna ait ortalamalarına baktığımızda ise “Sosyal İlişki” alt boyutu ortalamasında negatif yönde

anlamli farklılık ($P<0,01$) görülürken, “Antisosyal Eğilim” alt boyutu ortalama puanında anlamlı bir değişiklik olmadığı değerlendirilmiştir. Bundan yola çıkarak 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda ıslahevindeki çocuk ve gençlerin sosyal uyum ortalamalarında ortaya çıkardığı farklılığa, sosyal uyumun “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutları ortalamalarının ağırlıklı olarak neden olduğunu söyleyebiliriz.

Kızmaz, (2004) çalışmanın sonuçlarına paralel olarak sporcuların kişisel, sosyal ve genel anlamda uyumlu kişilik özellikleri sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Kat (2009)’a göre spor; çocukluk yıllarında bir oyun biçiminde ortaya çıkar ve bir enerji birikiminin ortaya çıkmasında aile ortamı dışında bazı ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olur. Aile ortamına ya da toplumsal ortama uyum sağlayamayan gençler spora yönelindikleri zaman psikolojik boşalım nedeniyle rahatlamakta dengeli bir kişiliğe kavuşmaktadır. Sportif öğelerin tümünde dinlenmek, eğlenmek olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir kaynaşma da vardır. Toplumla kaynaşma ve özdeşleşme konusunda spora önemli görevler düşer.

Tiryaki ve ark. (1991) da spor yapanların yapmayanlara göre daha canlı, dışa dönük, daha çalışkan, daha sabırlı, toplumsal ilişki kurmaya daha hazır, yeni bir duruma uyum sağlamalarının daha kolay, duygusal yönden daha dengeli olduklarını belirtmişlerdir. Benzer çalışmalarında Uslu (1999), Bursa il merkezlerinde lise ve dengi okullarda öğrenim gören gençler üzerine yaptıkları çalışmalarında spor yapan ve yapmayan gençleri uyum düzeylerine göre karşılaştırmış ve spor ile uğraşan gençlerin daha uyumlu olduklarını saptamışlardır.

Çalışma grubundaki çocuk ve gençlerin oyun kurallarına uyma, hakem kararlarına saygı duyma, takım içinde uyum ve birlikte hareket etme özelliklerinin geliştiği bunun sonucunda da spor faaliyetin sosyal uyum düzeylerine pozitif yönde katkı sağlandığı düşünülmektedir. Alt boyut ortalamalarından da anlaşılacağı gibi çocukların sosyal ilişkilerinin iyileştiği, antisosyal eğilim alt boyutu ortalama puanlarının artması, antisosyal davranışlarda azalma olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

5.2. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyetinin Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların İletişim Becerisi Düzeyine İlişkin Tartışması

Çalışma grubunun 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda iletişim becerisi ortalama puanlarında anlamlı düzeyde artış gözlemlenmiştir ($P<0,01$). Kontrol grubunun 3 aylık dönem sonundaki iletişim becerisi puanlarında düşüş görülmektedir. Bu düşüş negatif olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0,01$). Bundan dolayı 3 aylık düzenli spor faaliyeti öncesinde ve sonrasında, ıslahevinde gözetim altında tutulan çocuk ve gençlerin iletişim beceri puanı ortalamaları arasında farklılık olduğunu söyleyebiliriz.

Grupların iletişim becerisi alt boyutları ortalamalarına baktığımızda, çalışma grubunda “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutları ortalamalarında ($P<0,01$) düzeyinde, “Duygusal İletişim” alt boyutunda ise ($P<0,05$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık söz konusudur. Kontrol grubuna ait iletişim becerisi alt boyutlarına baktığımızda ise “Davranışsal İletişim” alt boyutunda negatif yönde anlamlı bir düşüş görülürken ($P<0,01$), “Zihinsel İletişim” ve “Duygusal İletişim” alt boyutlarında anlamlı sayılabilecek bir farklılığa rastlanmamıştır. Bundan yola çıkarak 3 aylık düzenli spor faaliyetinin ıslahevindeki çocuk ve gençlerin iletişim becerisi ortalamalarındaki farklılığın “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” ve “Duygusal İletişim” alt boyutlarında karşılık bulunduğunu söyleyebiliriz.

Değişik çalışmalarda spor ve rekreatif alışverişin, sosyalleşme, akran grubunun cazibesi ve arkadaşlarla iletişim faktörleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Guiry 1999).

Hergüner ve ark. (1997), 200 sporcu, 200 sporcu olmayan 400 üniversite öğrencisiyle yaptıkları araştırma sonucunda sporun üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisinin olmadığı belirlemişlerdir. Bunun nedeni halen spor yapmakta olan bireylerin iletişim becerisi düzeyleri zaten yüksek seviyede olması şeklinde düşünülebilir.

Oysa bizim çalışmamızda bireylerin hali hazırda spora aktif katılım durumunda olmamaları, onların 3 aylık spor faaliyeti sonucunda iletişim becerisi yönünden yüksek düzeyde gelişim göstermesine neden olmuştur. Takım ve bireysel spor uygulamalarında

ve kendi aralarındaki iletişimlerinde ve diyalog şekillerinde pozitif yönde bir ilerlemenin olduğu, bunun yanında kurum idaresi ve gardiyanlarıyla iletişimlerinde de olumlu gelişmeler olduğu hem araştırmacı tarafından hem de ıslahevi idaresi ve öğretmenlerince gözlem yoluyla değerlendirildi. Bu sebeple 3 ay boyunca uygulanan sportif faaliyetlere katılan ıslahevindeki çocuk ve gençlerin iletişim becerilerinin geliştiği düşünülmektedir.

5.3. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Etkisi Yönünden Tartışması

Çalışma grubundaki 15 ve 19 yaşında olan çocuk ve gençlerin 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda sosyal uyum düzeyleri ortalama puanlarında anlamlı düzeyde artış görülmektedir ($P<0,05$). Çalışma grubundaki anlamlı farklılık, “Sosyal İlişki” alt boyutundaki ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutundaki anlamlı artıştan ileri gelmektedir. Kontrol grubundaki bu yaş grubu çocuk ve gençlerde ise 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda sosyal uyum düzeyleri ortalama puanlarında anlamlı bir değişikliğe rastlanmamıştır. 16 ve 18 yaşındaki çocuklara baktığımızda çalışma grubundaki çocukların 3 aylık düzenli spor faaliyeti neticesinde sosyal uyum ortalama puanlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak 16 yaş grubunun “Antisosyal Eğilim” alt boyutu puanında, 18 yaş grubunun Sosyal İlişki”, “Sosyal Norm” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda pozitif yönde anlamlı bir artış söz konusudur. Bu sonuç, bu yaş gruplarındaki çocukların sosyal uyum geliştirici programlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. 17 yaşındaki çocuklardan çalışma grubunda olanların 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda sosyal uyum ortalama puanlarında anlamlı düzeyde artış gözlenmektedir ($P<0,01$). Çalışma grubundaki anlamlı farklılığın “Sosyal İlişki” alt boyutundaki ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutundaki anlamlı artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Kontrol grubunda sosyal uyum ortalama puanında düşüş yönünde anlamlı farklılık söz konusudur ($P<0,01$).

Araştırma sonuçlarına göre çalışma grubundaki farklı yaş gruplarında yer alan çocuk ve gençlerin 3 aylık düzenli spor faaliyetine, sosyal uyum iyileşmesi bakımından

verdikleri geri bildirim aynı görünmemektedir. Farklı yaş grupları, kendilerine özgü sosyal uyum gelişimiyle karşımıza çıkmaktadır.

İsrahevindeki genç bireyin, 15 yaş itibarıyla spor yoluyla sosyal uyum gelişimine bir miktar açık olduğu görülmektedir. Her ne kadar ıslahevi koşullarında yaşıyor olsa bile, yaşadığı toplumdan soyutlanalı fazla olmamış olması, halen toplum içinde edinmek zorunda kaldığı az da olsa uyum alışkanlığını yeni duruma adapte olmak için kullanmaya çalışması bu durumu açıklayabilir. 16 yaşındaki bireylerde sportif faaliyetler sonucunda sosyal uyum düzeyinde bir değişme olmadığı görülmekle birlikte “Antisosyal Eğilim” puanındaki artıştan faaliyetler sonunda gencin antisosyal davranış eğilimlerinde anlamlı düzeyde azalma olduğu söylenebilir. 17 yaş, spor yoluyla sosyal uyumun en yüksek düzeyde geliştiği gözlemlenen grup olarak karşımıza çıkmakta. 18 ve 19 yaşlarında yaşındaki bireylerde sosyal uyum düzeyi gelişiminin spor faaliyetinden yeteri düzeyde etkilenmediği değerlendirildi. Bu yaş grubundaki gençlerin hali hazırda ıslahevinde geçirmiş oldukları süre, diğer gruptakilerden nispeten daha uzun süreyi kapsadığından ve yaşları itibarıyla bilişsel yeteneklerinin daha gelişmiş olmasından hareketle, sosyal uyum sürecinde bu çalışmadan önce bir miktar yol aldıkları düşünülmektedir. Grubun hem ön test hem de son test sosyal uyum ortalama puanları da bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Ayrıca düzenli sportif faaliyetleri sonucunda 16 yaş grubu dışında tüm yaş gruplarında “Sosyal İlişki” alt boyutunda, 19 yaş grubu dışında tüm yaş gruplarında ise “Antisosyal Eğilim” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı iyileşmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Sportif faaliyetlerin suçlu çocuklarda antisosyal davranış eğilimlerini azalttığını savunmamız için çok sağlam sonuçlara ulaşılmıştır.

Asher ve Paquette (2003) ve Twenge ve ark (2003), sporun bir sosyal ilişki aracı olduğunu ve çocuklar için bir gruba ait olma ihtiyacını karşılayabileceğini söyleyerek bu bulgumuzu desteklemektedirler. Aitlik duygusunun tehdit edilmesi genellikle; kaygı, depresyon, yalnızlık, saldırganlık, izolasyon hissi, kıskançlık ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz duygusal tecrübelerle yol açmaktadır. Paralel bir şekilde Simith (2003) de yılında yapmış olduğu çalışmasında; sosyal ilişkilerin fiziksel aktivite yolu ile daha iyi geliştiği sonucunu elde etmiştir.

McMahon (1990) ise sporun psiko-sosyal değeri ile ilgili son araştırmalar sporun anti-sosyal eğilimlerin, uyumsuzlukların azaltılması ve engellenmesinde katkı sağlayabileceği ve sporun potansiyel olarak terapi yönünün olduğu görüşüyle bu bulgumuza destek vermektedir.

Gültekin (1991)'in aktardığına göre, Misoum ve Lafosresterie 16 yaş spor yapan ve spor yapmayan çocuklara, sportif başarılar için en geçerli psikolojik özelliklerini araştırdıkları çalışmalarında; ilişki kurma, rekabet gereksinimi, diğerlerini anlama, duyguların ortaya konuluşu, kontrollü özeleştiri, çevre desteği gereksinimi, sevgi gereksinimi, sosyalli ve kendi kendini değerlendirme gibi kişilik özelliklerine yer veren MPG testlerini uygulamış ve spor yapan çocukların spor yapmayan çocuklara oranla; sosyallik ve ekip çalışmasına önemli ölçüde uyumlu oldukları, çoğunda otoriteye başkaldırma yerine kurallara ve sosyal adetlere bağımlı olduğu ve daha dışa dönük oldukları görülmüştür. Bu bulgu bizim çalışmamızla örtüşmemektedir. Bu, ıslahevi koşullarının kendine özgü psikolojik dinamiklere sahip olmasından dolayı olabilir. Türkel (2008), ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmasına göre sportif faaliyetlere katılım ile sosyal uyum arasında ilişki bulunmadığını bildirmiştir. Bizim çalışmamızda bu yaş grubuna en yakın grup olan 15 yaş grubunun sosyal uyumundaki farklılık istatistiksel olarak orta derecede anlamlı bulunmuştur.

5.4. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Yaş Etkisi Yönünden Tartışması

16 ve 17 yaş grubundaki çocuk ve gençlerde hem çalışma grubunda hem de kontrol grubunda İletişim Becerisi ortalama puanları bakımından pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($P < 0,01$). Bu farklılık, çalışma grubunda pozitif olarak görülürken, kontrol grubunda negatif yönde seyretmiştir. Bu yaş gruplarının çalışma gruplarındaki anlamlı farklılık, “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutlarındaki anlamlı artışın sonucunda gerçekleştiği görülürken, kontrol grubunda 16 yaş itibarıyla “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim”, 17 yaş sırasında da “Davranışsal İletişim” ve “Duyusal İletişim” alt boyutlarında negatif yönde anlamlı değişimler izlenmiştir.

Bu durum şöyle açıklanabilir; Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramına göre ergenlik döneminde, bilişsel yapıdaki gelişme, zihinsel yetilerin olgunlaşması, dış dünyayı algılama ve kavramada değişikliklere yol açar. Diğer taraftan bireyin çevresindeki kişilerin bireyden beklentilerinde gözlenmeye başlayan değişiklikler, üstlenilen sosyal rollerde de değişikliklere neden olmaya başlar. Bu dönem bireyin kimliğini kazandığı dönemdir ve 12-17 yaş aralığındadır (Erden ve Akman, 2002).

Görür (2001)'e göre lise son sınıf öğrencileri, diğerlerine göre iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirmektedirler. İletişim becerisi algılarına ilişkin bulgular yaşları daha büyük olan ergenlerin lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu bizim çalışmamızı destekler nitelikte bir sonuçtur.

Dalkılıç (2006) da lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada yaş büyüdükçe ana-baba ve ergen ilişkilerinde ergenlerin algıladıkları genel anlaşmazlık düzeyinin arttığını bulmuştur. Bizim çalışmamızda da 17 yaşındaki ergenlerin iletişim becerisi ortalama puanı, 18 ve 19 yaşındaki gençlerin iletişim becerisi ortalama puanından yüksektir. Dolayısıyla 18 ve 19 yaş grubu gençler çatışmaya daha açık görünmektedirler. Dalkılıç (2006)'nın çalışması da bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Diğer yandan 18 ve 19 yaş gruplarındaki çocukların yaşları itibarıyla ve halen örgün eğitime devam etmeleri nedeniyle iletişim becerisi düzeyleri belirli bir düzeye ulaştığından yeni uyarıcıların iletişim becerisi düzeyini fazlaca etkilemesi söz konusu olamamaktadır. Yaş grupları yükseldikçe sporun kazandırdığı iletişim becerisinin daha az miktarda olduğu görülmektedir.

Aksi yönde sonuçlara ulaşmış araştırmacılar da mevcuttur. Örneğin; Bir çalışmada Razi ve ark (2009), iletişim becerilerinde yaş grupları bakımından 20–24 yaş grubuyla 15–19 yaş grubu aralarındaki anlamlı fark olduğunu belirlemişlerdir. 20-24 yaş grubunun iletişim becerisi ortalamasının, 15-19 yaş grubunun iletişim becerisi ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Tepeköylü ve ark. (2009) beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalarında yaş değişkeninin iletişim becerisi algıları bakımından anlamlı bir farklılık yaratmadığını bulmuşlardır.

5.5. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Eğitim durumu okuryazar olan çocuklardan çalışma grubunda bulunanlarda 3 aylık düzenli spor faaliyeti sosyal uyum bakımından anlamlı farklılık meydana getirmemiştir. Ancak kontrol grubunda negatif yönde anlamlı farklılık izlenmiştir ($P<0,01$). Kontrol grubunun sosyal uyum alt boyut ortalamalarından, bu negatif anlamlı farklılığın “Aile İlişki” ve “Sosyal Norm” alt boyutlarından kaynaklandığı görülmektedir.

Eğitim durumu ilköğretim olanlarda ise 3 aylık düzenli spor faaliyetinin, çalışma grubunun sosyal uyum düzeyinde pozitif yönde, kontrol grubunun sosyal uyum düzeyinde ise negatif yönde anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($P<0,05$). Çalışma grubundaki anlamlı farklılığın temelinde “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarındaki pozitif yöndeki anlamlı farklılık yatarken, kontrol grubundaki negatif anlamlı farklılığı ise “Sosyal Norm” alt boyutunun etkilediği ortaya çıkmıştır.

Ortaöğretime devam eden çalışma grubundaki çocukların Sosyal Uyum düzeylerinde 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda pozitif yönde anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0,01$). Bu anlamlı farklılık, eğitim durumu ilköğretim olanlarda olduğu gibi “Sosyal İlişki” ve “Antisosyal Eğilim” alt boyutlarındaki pozitif yöndeki anlamlı farklılığın ($P<0,01$) neticesinde ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunda ise 3 aylık düzenli spor faaliyeti, çocukların sosyal uyum düzeylerinde herhangi bir farklılığa neden olmamıştır.

Lise eğitimini yarıda bırakan kişiler, daha düşük yaşam kalitesine sahip olmakta, lise ve üniversite mezunlarıyla kıyaslanınca çok daha düşük bir gelire sahip olmakta ve daha az eğitim gerektiren işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum kişinin yoksulluk döngüsünü başlatan, işsiz ve sosyal açıdan uyumsuz bir birey olmasına neden olan faktör olarak gösterilmektedir (Doll ve Hess, 2001). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hapisanelerdeki kişilerin yaklaşık yarısı okulu terk etmiş kişilerden meydana gelmektedir (Cassel, 2003). Hapisanelerdeki kişilerin yarısını oluşturan bu

toplulukta, gençlik suçluluğundan başlayıp, yetişkin hapisane üyesi kimliğine doğru gidişte okulu bırakma, ara bir karar olarak durmaktadır. Okulu bırakan bireyler; suç ve antisosyal davranışların artmasına neden olmaktadır (Hayes, Nelson, Tabin, Pearson ve Worthy, 2002).

Çalışmamıza katılan çocuk ve gençlerin eğitim eğitim düzeyi arttıkça takım sporları grup içindeki uyum düzeyleri ve bireysel sporlara katılım düzeylerinin daha iyi durumda olduğu gözlemlenmiş olup bu spor faaliyetine katılan ıslahevindeki çocuk ve gençlerin antrenörlerle de daha uyumlu çalışıp hareket ettikleri görülmüştür. Bu farklılığı pozitif yönde etkileyen diğer bir faktör ise örgün eğitim görmüş bu çocuk ve gençlerin öğretmenleriyle ve öğrenci arkadaşlarıyla girdikleri etkileşimin yansımalarıdır. Hiç okula gitmeyen ve çalışmamıza katılan ıslahevindeki çocuk ve gençlerin uyum düzeylerindeki gelişimin anlamlı olmaması da bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

5.6. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Hem çalışma grubunda, hem de kontrol grubunda bulunan okuryazar durumundaki çocuklarda 3 aylık düzenli spor aktivitesinin, iletişim becerisi üzerinde anlamlı bir farklılık meydana getirmediği görülmüştür. Bu durum eğitim düzeyi ilköğretim olan çocuklarda tam tersine seyretmekte ve hem çalışma grubunda, hem de kontrol grubunda yer alan çocuklarda son test sonuçlarında ön test sonuçlarına göre anlamlı farklılık (0,005) olduğu görülmektedir ($P<0,01$). Bu fark çalışma grubunda pozitif yönde seyrederken, kontrol grubunda ise negatif şekilde ortaya çıkmıştır. Ortaöğretim düzeyindeki eğitim durumunda bulunan çocuklarda ise çalışma grubunda anlamlılık düzeyi artmış bir farklılıkla (0,000) karşılaşmaktayız ($P<0,01$). Ayrıca sadece bu eğitim düzeyinde, çalışma grubuna ait “İletişim Becerisi”nin tüm alt boyutlarında yüksek düzeyde anlamlılıkla ($P<0,01$) ortaya çıkan bir farklılıktan söz edilebilmektedir. Buna karşın kontrol grubunun ise herhangi bir anlamlı farklılığa maruz kalmadığı görülmektedir. Kontrol grubundaki çocukların da aynı gruptaki ilköğretim mezunu çocuklara göre daha yüksek iletişim becerisi düzeyinde bulduklarını ortalama puanlarından anlamaktayız.

Razı ve ark (2009), iletişim becerilerinde eğitim durumu bakımından anlamlı fark olmadığını belirlemişlerdir. Savaşır ve Şahin (1988), sözcük hazinesi ve sözel yetenekte sosyal sınıf farklılıklarını bulmaktadır. Battin-Pearson ve ark. (2000), alt sosyoekonomik statüdeki çocukların, ya davranış problemleri ya da geri çekilme davranışları gösterebildiğini, okul başarısızlığını (ilk sınıfta bile) daha çok sıklıkla yaşayabildiğini bildirmişlerdir.

Eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak iletişim becerisi düzeyinde anlamlı artışın olduğu açıkça görülmektedir. Her ne kadar suç işleme davranışı içerisine girmiş olsalar da çocuk ve gençlerin almış oldukları eğitimin onların çevreleriyle sağlıklı iletişim kurmasını kolaylaştırdığı sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle örgün eğitim, iletişim yollarının yoğun şekilde kullanıldığı ve çocuklar arasında etkileşimin çok fazla gerçekleştiği bir faaliyettir. Yaptığımız spor faaliyetleri de eğitim niteliğiyle örgün öğretimin etki mekanizmasını göstermiştir. Çocuk ve gençlerin almış oldukları eğitim, düzeyine bağlı olarak düzenli spor etkinliğinin etkisini artırmıştır. Örgün eğitim kurumlarında eğitim görmüş çocuk ve gençlerin yapılan sportif faaliyetlerde kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve gerek takım arkadaşlarıyla, gerek karşı takım oyuncularıyla, gerekse de antrenörlerle daha sağlıklı iletişim kurabildikleri, karşılaşılan problemleri daha düzgün anlatabildikleri, sportif terim ve kuralları daha doğru ifade edebilmeleri bu sonuca açıklık getirebilir.

5.7. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne-Baba Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Anne eğitim düzeyine baktığımızda 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan ve okuryazar olan çalışma grubundaki çocukların Sosyal Uyumlarında ($P<0,01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık gözlenirken, anne eğitim düzeyi ilköğretim olan çocukların sosyal uyum düzeylerinde anlamlı fark izlenmedi. Kontrol grubunda ise annelerin tüm eğitim düzeylerinde çocukların Sosyal Uyumlarında negatif yönde anlamlı farklılık oluşmuştur.

Baba eğitim durumu söz konusu olduğunda 3 aylık düzenli spor faaliyeti, babaları okuryazar olmayan çocukların Sosyal Uyumlarında ($P<0,05$) düzeyinde pozitif

yönde anlamlı farklılık meydana getirmiştir. Bu farklılık, eğitim düzeyi okuryazar olan ve eğitim düzeyi ilköğretim olan babaların çocuklarında ($P<0,01$) düzeyinde gerçekleşirken, babası ortaöğretim mezunu çocuklarda ise anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Kontrol grubunda ise baba eğitim durumu okuryazar olan çocukların Sosyal Uyum düzeylerinde anlamlı bir farklılık gözlenmezken, baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan ve ortaöğretim olanlarda ($P<0,05$) düzeyinde, baba eğitim düzeyi ilköğretim olanlarda ise ($P<0,01$) düzeyinde negatif yönde anlamlı farklılık gözlenmiştir. Sosyal Uyumdaki anlamlı farklılık, gerek anne, gerekse de baba eğitim durumu bakımından değişik düzeylerde ortaya çıkmıştır.

Türkel (2010), ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada hem anne hem de baba eğitim durumu bakımından sosyal uyumda fark bulunmadığını bildirmiştir. Mehmet Güçlü Ve Jale Yentür (2008), “Milli Takım Düzeyindeki Elit Bayan Sporcuların Kişisel Ve Sosyal Uyum Düzeyleri İle Bedenlerini Algılama Düzeylerinin Karşılaştırılması” adı altında yayımladıkları makalede araştırmaya katılan bayan sporcuların sosyal uyum düzeyi puanlarında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak çok farklılık olmamasına rağmen, baba eğitim düzeyi yükseldikçe sporcuların sosyal uyum düzeylerinin yükseldiği söylenebilir. En yüksek sosyal uyum düzeyi puanları olan sporcuların baba eğitim düzeyi üniversite ve lise, en düşük sosyal uyum düzeyi puanlarına sahip sporcuların babalarının eğitim düzeyinin ilkokul olduğu görülmüştür.

Koç'un (2000), yaptığı çalışmada; anne-babanın eğitim düzeyinin sosyal uyum düzeyi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Eğitimi yüksek öğrenim olan anne-babaya sahip sporcuların sosyal uyum düzeyi, eğitim düzeyi ilk ve ortaokul olan anne-babaya sahip sporcuların sosyal uyum düzeyinden daha yüksektir. Yine ortaöğretim düzeyinde eğitim almış olan anne babaları olan sporcular, ilköğretim düzeyinde eğitim almış olan sporculara oranla daha iyi sosyal uyum göstermektedirler. Uslu ve Hasırcı (1999) da lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında anne-baba öğrenim düzeylerine göre sosyal uyum puanlarını karşılaştırmış ve araştırmanın sonucunda, katılan öğrencilerin hem anne hem de baba öğrenim düzeylerinin, öğrencilerin sosyal uyumunu etkilediğini bildirmişlerdir.

Anne-babanın eğitim düzeyleri, çocuk yetiştirme ve çocuk gelişimi arasındaki güçlü karşılıklı ilişkiler (korelasyonlar), annelerin-babaların kişilik özellikleri ve okulda edindikleri somut becerilerinin çocuklarına daha çok eğitim, bilgi kazandırabildiğini ve çocuklarını daha sağlıklı ve başarılı kılabilirdiğini göstermektedir (Duncan ve Magnuson, 2003). Orta sosyoekonomik statüdeki anneler-babalar daha zengin sözcük hazinesini kullanmakta ve çocuklarını bilişsel olarak etkinliklere daha çok teşvik etmektedir. Orta sosyoekonomik statüdeki annelerle-babalarla karşılaştırıldığında daha alt sosyoekonomik statüdeki anneler-babalar fiziksel cezayı ve davranışlarının sonuçları hakkında çocukları ile akıl yürütmenin yokluğuna işaret eden çocuk yetiştirme daha sert, daha otoriter bir biçimini daha çok kullanmaktadır. Bu tür çocuk yetiştirme uygulamaları, çocukların ve ergenlerin daha az yeterli-yetenekli sosyal ve duygusal gelişimi ile bağlantılı olmaktadır (Hoffman, 2003; Hoff ve diğerleri, 2002). Aileler ekonomik gücünü yaşadığında, çocuklarda bilişsel yetenek, sosyal yetenek, okul başarısı ve annelere-babalara sevgi, bağlılık gibi olumlu düzenlemelerin azalma riski ile moral bozukluğu ve endişe gibi içselleşen problemlerin ya da saldırganlık ve anti-sosyal davranış gibi dışa yansıyan problemlerin artma riski ile karşılaşabilmektedir (Conger ve Donnellan, 2007). Daha iyi eğitilmiş bir anne-baba, çocuk ve ergen gelişimi hakkında daha çok bilgi edinebilmekte, akademik ve sosyal yeteneği teşvik etmek için daha çok strateji anlayışlarına sahip olabilmekte ve çocuklara uyum sağlaması gereken birçok çevreyle görüşmesini öğretmede genellikle daha çok becerikli ve etkili olabilmektedir. (Bornstein, Hahn, Suwalsky ve Haynes, 2003). Daha düşük sosyoekonomik statü ile karşılaştırıldığında orta sosyoekonomik statüdeki anneler-babalar, daha çok bilişsel olarak teşvik eden bir öğrenme çevresi sağlama ve daha çok sözel ve destekleyici öğretme biçimine sahip olma eğilimindedir.

Mangır (1992), Ankara Kabala Çocuk İslahı'nda yapmış olduğu araştırmasının sonuçlarına göre annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan çocukların sosyal uyum puanı ortalamalarının da yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Mangır aynı çalışmada baba eğitim düzeyi ile çocukların sosyal uyum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını bildirmiştir.

Özkan (1995) da araştırmasının sonuçlarında suçlu çocukların ailelerinin eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu sonucuna varmış ve anne babanın öğrenim düzeyi düşükçe çocukların suça yönelme oranlarının arttığını bildirmiştir.

5.8. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Anne-Baba Eğitim Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Anne eğitim düzeyi bakımından incelendiğinde 3 aylık düzenli spor faaliyetinin okuryazar olmayan ve ilköğretim olan annelerin çalışma grubundaki çocuklarında İletişim Becerisinin ($P<0,01$) düzeyinde, okuryazar olan annelerin çocuklarında ise ($P<0,05$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık gözlenmiştir. Gözlemlenen farklılıklar, “Zihinsel İletişim” ve “Davranışsal İletişim” alt boyutlarının uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunda ise anneleri okuryazar olmayan çocukların İletişim Becerisinde negatif yönde anlamlı farklılık oluşurken, anne eğitim durumu okuryazar olan ve ilköğretim olan çocuklarda anlamlı bir farklılık görülmedi.

Baba eğitim durumuna bakacak olursak 3 aylık düzenli spor faaliyeti, babaları okuryazar olmayan ve babaları okuryazar olan çocukların İletişim Becerilerinde ($P<0,05$) düzeyinde, baba eğitim durumu ilköğretim ve ortaöğretim olan çocukların İletişim Becerilerinde ise ($P<0,01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık meydana getirmiştir. Kontrol grubunda ise baba eğitim durumu okuryazar olmayan ve ilköğretim olan çocukların İletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık gözlenmezken, baba eğitim düzeyi okuryazar olan çocuklarda ($P<0,05$) düzeyinde, ortaöğretim olanlarda ise ($P<0,01$) düzeyinde negatif yönde anlamlı farklılık gözlenmiştir.

3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda eğitim düzeyi en yüksek olan anne ve babaların çocukları, İletişim Becerisinde en anlamlı farklılığı ortaya koymuşlardır.

Çiğdem (2010), ortaöğretim öğrencileri üzerinde; Dalkılıç (2006), lise öğrencileri üzerinde; Tepeköylü ve arkadaşları (2009) ile Hergüner ve ark. ise Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında hem anne hem de baba eğitim durumu bakımından İletişim Becerisinde anlamlı farklılık bulunmadığını

bildirmiştir. Razi ve ark (2009), iletişim becerilerinde anababa eğitim durumu bakımından anlamlı fark olmadığını belirlemişlerdir.

Daha az eğitilmiş annelerle-babalarla karşılaştırıldığında, eğitim düzeyi yüksek anneler-babalar, bilişsel olarak daha çok teşvik eden bir ev öğrenme çevresi sağlayabilmekte, sözel ve destekleyici bir öğretim biçimine sahip olabilmektedir (Harris, Terrel ve Allen, 1999). Üniversite mezunu annelerin-babaların yer aldığı 33 aile ve üniversite mezunu olmayan 30 aile ile ilgili yoğun bir araştırmada Hoff (2003), 2 yaş çocukların sözcük dağarcığı gelişimini etkileyen eğitimsel farklılıklara bakmakta ve daha yüksek eğitilmiş annelerin-babaların, çocukları için daha zengin, daha karmaşık bir dil çevresi yarattığını ve çocuklarının daha büyük dil becerileri gösterdiğini bulmaktadır. Anneye özgü konuşmanın zenginliği, anne-baba eğitimi ve çocuğun üretken sözcük hazinesi arasındaki ilişkiye tamamen aracılık etmektedir. Kuntay ve Ahtam'a (2004) göre düşük eğitilmiş annelerle karşılaştırıldığında yüksek eğitilmiş anneler, çocuklarıyla konuşurken daha gelişmiş sözel iletişim becerileri kullanmaktayken, düşük eğitilmiş anneler, çocuklarıyla tekrarlayan ve daha az ayrıntılı bir dil kullanmakta ve büyüklere itaatkar ve saygılı davranma, iyi huylu ve uyumlu olma ve aile ilişkilerine önem verme gibi özelliklere daha çok önem vermektedir. Bu durum da bizim çalışmamızın sonuçlarını açıklar niteliktedir.

5.9. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Kardeş sayısı durumu “iki kardeş” ve “dört kardeş” olan çalışma grubundaki çocukların 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonunda Sosyal Uyum düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmezken, “üç kardeş” ve “beş kardeş ve üstü” olanların Sosyal Uyumlarında ise ($P<0,05$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık bulunmuştur. Kontrol grubundaki çocukların Sosyal Uyumlarında ise “iki kardeş” olanlarda ($P<0,05$) düzeyinde, “üç kardeş” ve “dört kardeş” olanlarda ($P<0,01$) düzeyinde negatif yönde anlamlı farklılık görülürken, “beş kardeş ve üstü” olanlarda ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sosyal uyumun çok önemli göstergelerinden olan yeni arkadaş edinme ve devam ettirme, farklı insanlarla iyi anlaşma, diğer çocuklarla yardımlaşma, duygularını yapıcı şekilde ifade edebilme, başkalarının duygularına karşı duyarlı olma gibi yetenekler, kardeşler arası ilişkiler sayesinde pozitif yönde etkilenirler. Kardeşler, çatışmalarıyla, uzlaşmalarıyla, sürekli olarak değişen duygu durumlarının birbirleri üzerinde oluşturduğu etkiyle devamlılık gösteren bir sosyal uyum gelişimi içindedirler.

Eşsizoğlu ve arkadaşlarına göre (2012), kardeşler birbirleriyle yaşadıkları etkileşimde sadakat, bağlılık, yardımseverlik, koruyuculuk ya da çatışma, hükmetme ve rekabet içeren süreçler yaşarlar. Kardeşler arasındaki iletişim ve etkileşim çocuğun kişiliği üzerinde etkili olur. Kardeşler arasındaki ilişkiler, kardeş sayısı ve yaş farklarına göre biçimlenir. Deckard ve ark. (2002) yaptıkları çalışmada; kardeş ilişkileri farklı aile ortamlarında incelenmiştir. Kardeş çatışma ve agresifliğinin, en yüksek oranda yalnız annelerden oluşan ailelerde görüldüğü, kardeşler arasındaki zıtlığın daha çok çocukların davranışsal ve duygusal problemleriyle ilişkili olduğu, ancak bu etkilerin aile tipine göre değişiklik gösterdiği sonuçlarına varılmıştır.

Ailede tek olan genellikle benmerkezci, diğerlerine bağımlı ve değişken karakterli olabilmektedir. Tek çocukların sosyal duygusal gelişim düzeyleri, ailelerinde iki-üç çocuk olanlar ile dört ve daha fazla çocuk olanlara göre daha yüksektir. Ailelerinde iki- üç çocuk olanların sosyal duygusal uyumları, ailelerinde dört ve daha fazla çocuk olanlara göre daha yüksektir. Çocuk sayısı arttıkça sosyal duygusal uyum düzeyleri azalmaktadır.

Özkan (1995), çocuğun suça yönelmesinde ailenin bazı özelliklerinin etkisini araştırdığı çalışmasına göre suçlu çocukların ailelerindeki birey sayısının artması ile suça yönelme arasında bir ilişki bulunduğu, suçlu çocukların geldikleri ailelerin büyük ve geniş aileler olduğu sonucuna varmıştır. Özkan'a göre ailede çocuk sayısı arttıkça anne-baba çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte, çocuklara karşı aşırı baskı, korkutma, tehdit ve yasaklamalar yapılmakta ya da aşırı serbest olmakta, bu nedenle uygun bir eğitim verme imkanı zorlaşmaktadır.

5.10. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

Kardeş sayısı durumu “iki kardeş” ve “dört kardeş” olan çalışma grubundaki çocukların İletişim Becerisinde 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. “üç kardeş” ve “beş kardeş ve üstü” olanlarda ise ($P<0,01$) düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Kontrol grubunda ise “dört kardeş” ve “beş kardeş ve üstü” olanlarda anlamlı farklılığa rastlanmazken, “iki kardeş” ve “üç kardeş” olanlarda ise negatif yönde anlamlı farklılık tespit edildi.

Bu çalışmadaki kardeş durumu “iki kardeş”ten fazla olan çocukların iletişim becerisi puan ortalamaları hem ön test, hem de son test uygulamasında bariz şekilde iki kardeş olan çocuklardan yüksek çıkmıştır. Değerler, kardeş sayısı arttıkça iletişim becerisinin de arttığını gösterecek şekildedir. Daha çok kardeş demek, çok çeşitli ve farklı düzeylerde iletişim halinin daha sık şekilde günlük hayatın içinde kullanılması ve iletişim becerisinin artması sonucunu getirmektedir. Bu bilgi, bize hem bu çocukların iletişim becerilerinin yüksek olduğunu, hem de spor aktivitesinin var olan iletişim becerisi potansiyeline katkıda bulunduğunu göstermekte. İki kardeş olan çocuklarda ise iletişim beceri düzeyi diğerlerinden oldukça düşüktür ve spor aktivitesinden etkilenmemiştir.

İletişim becerisi gelişiminin gerçekleşebilmesi için salt etkileşimli ortamda bulunmak yeterli olmaz. Aynı zamanda çevresindeki iletişimle ilgili stratejileri algılayıp, geliştirecek ve kazanımlarını kendisinde var olan iletişim altyapısının üzerine inşa edecek bir istemli davranış eğiliminin harekete geçmesi de gerekir. İletişim bu yönüyle aslında içinde bir tür öğrenme sürecini de barındırır. İletişim altyapısı oluşmamış ya da yetersiz kalmış çocuklar, uygun iletişim ortamı oluşması halinde de bu sürece katılmamayı seçebilir, içine kapanık ve iletişim ortamına mesafeli bir duruş sergileyebilir. Bu durum, iki kardeş olan çocukların iletişim becerisindeki durağanlığın açıklaması olabilir.

Bingöl ve Demir (2011), sağlık yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalarında, kardeş sayısı ile öğrencilerin İletişim Becerileri puan ortalamaları

arasında istatistiksel bir ilişki saptamamıştır. Dalkılıç (2006), lise öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiğini bulmuştur.

5.11. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyinin Etkisi Yönünden Tartışması

Aile gelir düzeyi "600 TL altı" olan çalışma grubundaki çocuklarda 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda Sosyal Uyumlarında ($P<0,05$) düzeyinde anlamlı farklılık görülürken, "600-899 TL arası" ve "900-1199 TL arası" olanlarda ($P<0,01$) düzeyinde anlamlı farklılığa ulaşılmıştır. Aile Gelir Durumu "1200-1499 TL arası" ve "1500 TL ve Üstü" olanlarda ise 3 aylık düzenli spor faaliyeti, Sosyal Uyumda anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Kontrol grubunda ise "600 TL altı", "1200-1499 TL arası" ve "1500 TL ve Üstü" olanlarda anlamlı farklılık görülmezken, "600-899 TL arası" ve "900-1199 TL arası" olanlarda ise negatif yönde anlamlı farklılık meydana gelmiştir.

3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda ulaşılan Sosyal Uyum düzeyindeki artış, gelir aralığımızda orta gelir düzeyine tekabül eden sınıra kadar artıştan pozitif olarak etkilenmiştir. Orta gelir düzeyini aştıktan sonra ise çalışma grubundaki çocukların Sosyal Uyumlarının düzenli spor faaliyetinden etkilenmedikleri sonucuna varılmıştır.

Türkel (2010)'in ilköğretim öğrencilerinin sportif faaliyete katılım düzeyi ile sosyal uyum ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasına göre ve Hergüner ve ark. (1997)'nin sporun üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisini araştırdıkları çalışmalarına göre katılanların sosyal uyumlarında ailelerin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir fark yoktur.

Koruç ve Bayar (1989), sosyo-ekonomik düzeyin bazı uyum alanları ve uyum yöntemleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal ilişkiler, coşkusal denge, duygusal durum, gerçeğe uyum ve liderlik davranışı açısından üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrenciler, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilere oranla daha iyi

durumdadırlar. Koç'un (2000) yapmış olduğu araştırmada ise üst sosyoekonomik düzeyden gelen öğrencilerin uyum düzeylerinin orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelenlerinkinden daha yüksek olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin genellikle eğitim düzeylerinin de düşük olduğu ve çocuklarına sert, baskıya dayalı disiplin uyguladıkları, bu durumun da bireylerin uyum düzeylerini olumsuz yönde etkilediği şeklindedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin genellikle eğitim düzeylerinin de düşük olduğu ve çocuklarına sert, baskıya dayalı disiplin uyguladıkları, bu durumun da bireylerin uyum düzeylerini olumsuz yönde etkilediği şeklindedir. Literatürde yer alan bu çalışmalar da araştırmayı destekler nitelikte değildir.

Mangır (1992), Ankara Kabala Çocuk İslahevi'nde yaptığı çalışmasında ailelerinin ekonomik durumu iyi olmayan çocukların genel uyum durumlarının da iyi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özkan (1995) çalışmasında suçlu çocukların büyük bir çoğunluğunun ekonomik yetersizlikler içinde olan ailelerden geldiği sonucuna ulaşarak, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan ekonomik zorlukların, suçluluğun artmasında ve onu teşvik etmekte önemli rol oynayabileceğini söylemiştir.

5.12. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Aile Gelir Düzeyinin Etkisi Yönünden Tartışması

Aile gelir düzeyi "600 TL altı" ve "600-899 TL arası" olan çalışma grubundaki çocukların İletişim Becerilerinde 3 aylık düzenli spor faaliyeti sonucunda ($P<0,01$) düzeyinde anlamlı farklılık meydana geldiği görüldü. "900-1199 TL arası", "1200-1499 TL arası" ve "1500 TL ve Üstü" olanlarda ise 3 aylık düzenli spor faaliyeti, İletişim Becerisinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Kontrol grubunda ise aile gelir durumu "900-1199 TL arası" olanlarda ($P<0,05$) düzeyinde negatif yönde anlamlı farklılık bulunurken, diğer gelir düzeylerinin hiçbirinde anlamlı farklılık görülmemiştir.

3 aylık düzenli spor faaliyetinin, ailesi alt gelir grubunda olan çocukların İletişim Becerisini olumlu yönde etkilediği, ancak aile gelir düzeyi bakımından orta ve üst gelir grubunda olan çocukların İletişim Becerilerini etkilemediği sonucuna varıldı.

Türkel (2010), ilköğretim öğrencilerinin sportif faaliyete katılım düzeyi ile sosyal uyum ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasına göre, araştırmaya katılanların sportif faaliyetlere katılımı ve iletişim becerilerinde ailelerin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunduğunu bildirmiştir. Yine araştırma sonuçlarına göre, orta gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının iletişim beceri düzeyleri de diğer gelir gruplarında yer alan ailelerden yüksek bulunmuştur. Liseli bayan ve erkek öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmasına göre Görür (2001), yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirmektedirler. Saygıdeğer (2004) de lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sosyo-ekonomik düzey ile iletişim becerisi düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğunu ifade etmektedir. Collard (1980)'a göre alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileleri genellikle daha çok çocukları olduğundan ve sosyal güvenceleri olmadığından, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey ailelerine göre çocukları ile daha az vakit geçirmekte, çevreyi keşfetme ve oyun oynamaya daha az zaman ayırmakta, çocuklarının olgunlaşmaya bağlı başarılarını daha az ödüllendirmektedirler. Çocuğun erken dönemdeki bu tür yaşantıları, düşünme becerilerinin gelişimini ve kişilerarası çatışmaları çözümüleme yeteneğini etkilemektedir.

İlaslan ve Sünbül (2008)'ün ortaöğretim öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında ailenin aylık geliri değişkeninin öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Bingöl ve Demir (2011), her sınıf düzeyinden bayan ve erkek üniversite öğrencilerinin yer aldığı çalışmalarında aile gelir düzeyinin iletişim becerisini etkilemediğini bulmuşlardır. Tepeköylü ve ark. (2009) da aynı özellikteki çalışmalarında benzer sonuca ulaşmışlardır. Köker ve ark.(2005), lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında sosyo-ekonomik düzeyin iletişim becerisi düzeyini etkilemediği ifade etmişlerdir.

5.13. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin HKE-Sosyal Uyum Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Spor Yapma Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

3 aylık düzenli spor aktivitesinin, hem spor yapma durumu "evet" olan hem de "hayır" olan çalışma grubundaki çocukların Sosyal Uyumlarında ($P<0,01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık meydana getirdiği görüldü. Her iki grubun kontrol gruplarında ise ($P<0,01$) düzeyinde negatif yönde anlamlı farklılık olduğu görüldü.

Geçmişinde spor yapmış ve yapmamış olan çocukların düzenli spor faaliyetinin hem öncesinde, hem de sonrasında sosyal uyum düzeylerinin birbiriyle aynı olmasını değerlendirilecek olursak; çalışmamızda spor yapma kriteri olarak belirlediğimiz en az bir yıllık süre, esasında bireyin sosyal uyum düzeyinde artış sağlayabilecek bir süredir. Ancak önceki bir süreçte yaptığımız bildirdiği spor aktivitesinin türü, sıklığı, yoğunluğu, çocuğun katılım düzeyi, verilen eğitimin kalitesi, spordan uzaklaştıktan sonra bizim çalışmamıza kadar geçen süre v.b. faktörlerinin tüm çocuklarda aynı olmayabileceği ve bundan dolayı da, kazanılan sosyal uyum iyileşmesinin yetersiz ya da düşmüş olabileceği düşünülmektedir. Bu durumda hiç spor yapmamış durumdaki çocukların elde ettiği sosyal uyum düzeyi farkı ile ıslahevine gelmeden önce en az bir yıl süre spor yaptığını bildiren çocukların ön test-son test sosyal uyum düzeyi farkı benzer olmak koşuluyla istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu nedenle bizim çalışmamızla ilgili olarak, üç aylık düzenli spor aktivitesinin ıslahevlerindeki çocuk ve gençlerin sosyal uyumlarında anlamlı düzeyde farklılık meydana getirdiğini ancak spor yapmış ya da yapmamış olmanın sosyal uyum düzeyi bakımından farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

Korkmaz ve ark (2003), lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada spor yapan ve yapmayan gençlerin uyum düzeyleri, (sosyal uyum, kişisel uyum ve genel uyum) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğunu saptamışlardır. Yıldırım ve Özcan (2011)'in araştırma sonuçlarına göre lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan öğrencilerin, toplam sosyal beceri düzeyleri bakımından spor yapanların tümü lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Uslu ve Hasırcı (1999) da lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında spor yapan öğrencilerle spor yapmayanları sosyal uyum puanlarına göre karşılaştırmış ve araştırmanın sonucunda, spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre daha uyumlu olduğu sonucuna varmışlardır.

5.14. Üç Aylık Düzenli Spor Faaliyeti Sonunda Çocuk ve Gençlerin İletişim Becerisi Envanterinden Aldıkları Puanların Spor Yapma Durumunun Etkisi Yönünden Tartışması

İletişim becerisi yönünden baktığımızda 3 aylık düzenli spor aktivitesinin spor yapma durumu “evet” olan çocuklarda ($P<0,05$) düzeyinde, spor yapma durumu “hayır” olan çocuklarda ise ($P<0,01$) düzeyinde anlamlı farklılık meydana getirdiği görülmektedir. Kontrol grubundaki çocuklarda ise negatif yönde anlamlı farklılık vardır.

Tepeköylü ve ark (2009)’nın beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin düzenli olarak bir spor branşıyla ilgilenip ilgilenmeme durumuna göre iletişim becerisi algıları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmacıya göre bu durum, örnekleme katılan öğrencilerin çoğunun sağlam bir spor geçmişine sahip olmasından, halen spor yapıyor olmasından (% 78,9) ve ayrıca sportif ortamlarda kazandıkları kişisel yeterliliğe olan inançlarını sosyal ve kişilerarası ilişkilerine taşınmasıyla iletişim becerisi algılarının yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmanın ulaştığı sonuç ve araştırmacının yorumu bizim sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Daha önce spor yapmamış grubun, iletişim becerisi düzeyi yönünden spor aktivitesine verdiği cevap, daha önce bir antrenör nezaretinde en az bir yıl süreyle düzenli spor aktivitesine katıldığını bildiren çocuklardan daha fazladır. Bu durumun nedeni olarak, spor yapmış çocukların, bu spor aktivitesi sayesinde kazandıkları iletişim beceri düzeylerinin etkisinin halen devam ediyor olması görülebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı ve toplumu ileri düzeye götürecek niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi, her bakımdan mükemmel planlanan, yapılan planlamanın hem işleyişe aktarıldığı hem de uygulandığı nesillerde olumlu geri bildirimler meydana getirdiği kanıtlanmış bir eğitim sistemiyle mümkün olabilir. Çocuk ve gencin eğitim sürecindeki ilk basamakları, ailesinden kendisine intikal eden davranışsal ve kültürel mirastan oluşmaktadır. Hal böyle iken bu kurumda kendisine aktarılmış olan nitelikli eğitim sayesinde bireyin ileride toplumun kabul ettiği davranışları sergileyen, uyumlu ve kendini gerçekleştirme sürecinde kayda değer bir başarı sağlamış şekilde ortaya çıkması hiç de beklenmedik bir sonuç olmayacaktır.

Eğitim birçok boyutu bulunan bir olgudur. Bu boyutlardan biri de beden eğitimidir ki içinde bulunmadığı hiçbir sistemde bireylerin toplumsal, ruhsal ve kişilik olarak gerçekten sağlıklı oldukları söylenemez. Bireyin bulunduğu topluma karşı uyumlu davranış ve tutum içinde olması onun hayatının bütününe etkiler. Antisozyal davranışlar geliştirebileceği bir aile ya da çevre koşullarında büyümeye başlayan çocukların öfke ve bastırılmışlığını boşaltıp, ruhsal dengesini sağlaması gereksinimi sadece çocuğun kendisi için değil, toplum için de önem arz etmektedir. Davranış bozukluğu içine giren genç, sadece ailesi için üzüntü kaynağı değil aynı zamanda toplumun geneli için de sorun olmaktadır.

Bu çocukların toplum kurallarını içselleştirebilmeleri için kurallara uymak zorunda oldukları ama içerisinde bulunmaktan zevk alacakları bir ortama ihtiyaçları vardır. Spor, içerisinde toplumsal yaşamın tüm unsurlarını barındıran bir tür simülasyon gibi düşünülebilir. Birey bu ortamda olayları görerek, duyarak, dokunarak algılar, her an iletişim yolunu açık tutacak şekilde çaba içerisinde olur. Bedensel aktiviteler sayesinde edinilen psikososyal davranış alışkanlıklarının ve yeteneklerinin günlük hayata transfer olabildiği spor hakkında biraz bilgi sahibi olan herkes tarafından kabul edilir.

Aktif sporculuk devam etmese bile erken yaşlarda sporla tanışma fırsatını bulan çocukların akranlarına göre daha uyumlu ve iletişime açık yönlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çocukların sporlarına katılımları sosyal, fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır. Nitekim araştırmamızda spora katılmış

çocukların antisosyal davranış eğilimlerinde, sosyal uyumlarında, kişisel uyumlarında akranlarına göre anlamlı şekilde gelişmeler ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle sporcu çocuklar ruhsal bakımdan daha uyumludur denilebilir.

Bireyin yaşadığı süreçte öğrendiği ve geliştirdiği iletişim becerileri, güçlü bir pekiştirici etkisinde olmadığı sürece unutulabilme tehlikesiyle yüz yüzedir. Sportif aktivite ortamlarının bu becerileri öğrenmek, pekiştirmek ve kalıcı davranış değişikliği yapmak için uygun ortamlar olduğu düşünülmektedir. Çünkü sporun barındırdığı vücut hareketleri yoluyla birey sadece teknik beceri kazanmaz, çevresindeki insanların ve bu insanların farklılıklarının bilincine varır.

İsrahevlerinde kurulacak spor kulüplerinin ulusal ya da mahalli liglerde mücadele edebilmesinin sağlanması, buradaki bireylerin dış ortamdaki akranlarıyla güçlü arkadaşlık bağları kurmalarını sağlayabilir.

Bu araştırma ulaştığı sonuçlar bakımından ayrı bir öneme haizdir. Toplumsal yaşamdan izole halde yaşayan, toplumla ve kanunlarla ihtilafa düşmüş çocukların içinde buldukları durumda sporun geçerli bir uyarıcı olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Zira toplumsallaşma ve sosyalleşme süreci birçok uyarıcının bireyi tetiklemesiyle oluşur. Toplum dışında kalmış hükümlü çocuklar, bu uyarıcıların tamamından soyutlanmış oldukları halde spor, onların sosyal olarak uyumlu olmalarında ve iletişim becerilerini geliştirebilmelerinde itici bir güç olabilmiştir.

Okullarda beden eğitimi ne kadar gerekli ve önemliyse, islahi gençliği için de en az o kadar gereklidir. İslahi gençliğinin en az ve hatta daha fazla önem arz edecek şekilde normal hayattaki akranları kadar programlı olarak yaptırılacak spor faaliyetlerine ihtiyacı vardır. Bu kadar önemli bir işleve sahip olmasına rağmen, islahi koşullarında çocuklarda olumlu davranış değişikliği geliştirebilecek düzeyde spor aktivitesi bir yana kurumsal bir spor kültürü, bir spor politikası ya da algısının olmadığı gözlemlendi. Çocukların spor yapmaları için hazırlanmış herhangi bir tesis ya da ortam bulunmaması da çocukların istedikleri anda spora ulaşmalarının önünde bir engel teşkil etmekte. Serbest zaman aktivitesi olarak sınırlı çocuğa hizmet edebilecek birkaç öğe haricinde spor adına herhangi bir oluşum bulunmamaktaydı.

Spor tesisinin yanında, kişisel spor malzemesi ihtiyacı da giderilmesi gereken ve etkin şekilde spora katılımın önünde bir engel olarak karşımıza çıkmıştır. Sportif gereçler, spora katılımın kalitesini ve hazzını dolayısıyla da edinilen kazanımları etkilemektedir.

Çalışma esnasında, çocukların spor ve hareketle ilgili olarak ilgi ve ihtiyaçlarının üst düzeyde olduğu ve bu ihtiyacı gidermek için buldukları fırsatları değerlendirme konusunda istekli oldukları izlenmiş olup, oyun veya müsabaka organizasyonları ekseriyetle geniş katılımı gerçekleştirilmiştir. Bu da sporun hükümlü çocukların rehabilitasyonu bakımından etkin şekilde kullanılabilmesi yolunda önemli bir fırsat olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucuna göre, sporun hükümlü çocuklar üzerinde sağlıklı bir kişilik yapısının oluşumunda etkin bir rol oynayacağı ve araştırmanın temel kaynağını oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda önerilerimiz;

- Ailelerin ve spor eğitmenlerinin belediye ve diğer kurumlarla işbirliği yapması suretiyle gençlere spor yapabilecekleri ortamların hazırlanması sağlanmalıdır.
- Spor, özellikle de beden eğitimi dersleri hükümlü çocukların yeniden topluma kazandırılması için büyük önem taşıması ve etkileşimde bulunması yönünden ayrıca değerlendirilmelidir.
- Çocukların özel durumlarına uygun bir müfredat hazırlanmalı ve bu müfredat, hükümlü çocuklarla çalışabilecek şekilde ayrıca formasyon eğitime tabi tutulmuş, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarından mezun olmuş ve spor eğitiminde deneyimli beden eğitimi öğretmenleri ya da spor eğitmenlerince uygulanmalıdır.
- Bu faaliyetlerin sosyal ve duygusal boyutları da ağırlıklı olarak ele alınmalı ve ancak beden eğitimi ve spor alanında eğitilmiş öğretmenlerin fiziksel açıdan bu etkinlikleri diğer boyutlarıyla çeşitlendirebileceği unutulmamalıdır.

- Spor tesis ve imkanlarının yetersizliği göz önüne alındığında, çocukların sporun etkilerinden azami ölçüde yararlanabilmeleri için öncelikle maliyeti yüksek olan tesisler yerine daha düşük maliyetli çok amaçlı spor alanlarının yapılması için önlemler alınmalıdır. Bu tesisler her zaman çocukların kullanımına açık olacak şekilde bulunmalıdırlar. Temizlik ve bakımlarının en üst düzeyde itina ile yapılması ayrıca önem arz etmektedir.
- Çocuklara spor faaliyetleri sırasında kullanacakları kişisel spor malzemeleri sağlanmalı ve eskiyen malzemelerin yenilenmesi aksatılmamalıdır.
- İslah evleri bünyesinde spor kulüpleri kurulmalı, ve işlerliği etkin şekilde sağlanmalıdır.
- Hükümlü çocuklar spora aktif şekilde katılan lisanslı sporcular haline getirilmelidirler.
- Çocuklardan hükümlü olarak ıslah evinde bulunduğu süre içerisinde mahalli, ulusal ya da uluslararası resmi yarışmalara katılabilmelerinin önü açılmalı, bu yarışmalarda dereceye giren hükümlü çocuklara ceza süresinden sayılacak aile ziyareti izni, ceza süresinde indirim v.b. gibi kazanımlar sağlanmalıdır.
- Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarından akademisyen kadrolar davet edilerek çocuklar yetenek seçimi testlerine tabi tutularak içlerinde herhangi bir spor dalında yetenekli olanların yönlendirmesi ve yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Çocuklar özellikle yazın belirli sürelerle yaz kampı formatında çeşitli spor, oyun ve aktivitelerle sosyalleşebilecekleri aktiviteler içine sokulmalıdır.
- Her biri, üzerinde büyük bir incelikle ve dikkatle durulması gereken hükümlü çocukların sporla rehabilitasyonu adına, kadrolu beden eğitimi öğretmenlerinin ve antrenörlerin istihdam edilmesi, bu kurumlarda görev yapan sosyal hizmet uzmanı ve infaz koruma memurlarının çalışmalarına olumlu yönde katkılar sağlayacağı, bu çalışma sonuçlarına dayanarak yapacağımız en önemli tavsiyedir.

KAYNAKLAR

- Adasal R. Yeni Medikal Psikoloji, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul. 1977.
- Akıncı Y, Atakan T. Psikolojik-Pedagojik –Hukuki Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar, Mim Yayınları. 1968; (3):48.
- Akoğuz M. İletişim Becerilerinin Geliştirilmesinde Yaratıcı Dramanın Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Akyüz E. Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması. II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: “Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci”, Ankara. 2003; 123-151.
- Archard D. Children’s Rights And Juvenile Justice, Youth Justice and Child Protection. (Ed.: Hill Malcolm, Andrew Lockyer ve Fred Stone), Jessica Kingsley Publishers, London:GBR. 2006.
- Asher SR, Paquette JA. Loneliness And Peer Relations İn Childhood. Current Directions Psychological Science, 2003; 12(3):75-78.
- Aspegren K. Teaching and Learning Communication Skills in Medicine-A Review With Quality Grading Of Articles. Medical Teacher. 1999; Vol. 21(6):565-570.
- Atasoy S, Ziyalar N. 1997 ve 1998 Yıllarında İstanbul ve Los Angeles’te Güvenlik Birimleriyle İhtilaf Haline Düşen Çocukların Karşılaştırılması. I.Ulusal Çocuk ve Suç:Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Bildiriler. 2001.
- Aykaç M. Adli Psikiyatri, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul. 1993; 1-302.
- Bacanlı H. Sosyal Beceri Eğitimi, 3. Basım, Asal Yayınları, İstanbul. 2008; 1-136.
- Bakırcıoğlu R. Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları, 1. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık. 2002; 65-69
- Battin-Pearson S, Newcomb MD, Abbott RD, Hill KG, Catalano, RF, Hawkins JD. Predictors of early high school drop-out: a test of five theories. Journal Educational Psychology. 2000; (92):568-582.
- Baykara AY. Anne-Baba Tutum Özelliklerinin Gencin Uyumuna Etkisi. Üniversite Gençliğinin Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi, Ankara. 1989, s. 30-32.
- Baykara AY. Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Yaşam Öyküsü Çalışması ve Grupla Sosyal Hizmet Uygulaması. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara. 2004.
- Berk LE. Child Development, Allyn and Bacon, Boston. 1991; 67.

- Binder A. An Historical and Theoretical Introduction, H.C. Quay (Ed.), Handbook of Juvenile Delinquency, A Viley Interscience Publication, New York. 1987; 1-32.
- Bingöl G, Ayşen D. Amasya sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim Becerileri. Göztepe Tıp Dergisi. 2011; 26(4):152-159
- Bornstein M H, Hahn CS, Suwalsky JTD, Haynes OM. Socioeconomic status, parenting, and child development: Socioeconomic status, parenting, and child development. 2003; 29-82.
- Canary DJ, Brian HS Appropriateness and Effectiveness; Perceptions of Conflict Strategies. Human Communication Research. 1987; 14 (1): 83–118.
- Cengizhan C. Bilgisayar ve internet bağımlılığı. 9. Türkiye’de internet konferansı, İstanbul, 2003.
- Collard RR. Exploratory and Play Behaviors of Infants Reared in an Institution and in Lower and Middle-Class Homes, Life Span Development. Macmillian Publishing Co, New York. 1980.
- Conger RD, Donnellan MB. An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. Annual Review of Psychology. 2007; (58):175-199.
- Cunningham B. The Preschool Years: Psychosocial Development. Child Development. 1993; 169-182.
- Cüceloğlu D. Yeniden İnsan İnsana, 47. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul. 2013; 1-268.
- Çağdaş A, Seçer, Z. Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi, 1. Baskı, Nobel Yayınevi, İstanbul. 2002; 1-145.
- Çaha Ö. Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak. Düşünen Siyaset Dergisi. 1999; Yıl: 1, Sayı: 2:115-125.
- Çalışkan N. Sınıf Öğretmenlerinin Sözel Olmayan İletişim Davranışlarının Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum. Yayımlanmamış Doktora Tezi. 2003.
- Çamlıyer H. Eğitim Bütünlüğü İçinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun, 1. Baskı, Manisa, Can Ofset.1997; 40-42.
- Cassel R.N. A High School Drop-Out Prevention Program for the At-Risk Sophomore Students. Education, 2003; 123(4):649-659.
- Çelik H. Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri Bağlanma Tarzları ve Kişilerarası Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006; 25-26

- Çetin F, Bilkay AA, Kaymak DA. Çocuklarda Sosyal Beceriler, Morpa Yayınları, İstanbul. 2003; 1-255.
- Dalkılıç M. Lise Öğrencilerinin Ana- Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Yüksek Lisans Tezi, 2006; 69.
- Deckard K, Dunn, J, Lussier, G. Sibling. Relationships and Social-emotional Adjustment in Different Family Contexts. Social Development. 2002; 11(4);571-588.
- Demirci EE. İletişim Becerileri Eğitiminin Mesleki Eğitim Merkezine Devam Eden Genç İşçilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2002; 2.
- Demircioğlu H. Geleceği Planlama Sürecinde Anne Babaların Rolü. Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi. 2008; (80) 22-23.
- Deniz İ. İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Dewey J. Demokrasi ve Eğitim, çev: Prof. Dr. Tahsin Yılmaz. 1. Baskı, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi. 1996; 11.
- Dirim A. Çocuk Ruh Sağlığı, 1. Baskı, İstanbul, Esin Yayınevi. 2003; 1-128.
- Doğu G. Sporun Sosyal ve Ekonomik Faydaları. Yerel Yönetimlerde Rekreasyon ve Spor Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı, Eskişehir, 2006; 27-18.
- Doll B. ve Hess RS. Trough A New Lens: Contemporary Psychological Perspectives on School Completion and Dropping Out of High School. School Psychology Quarterly, 2001; 16(4); 351-356.
- Dökmen Ü. İletişim Çatışmaları ve Empati. 28. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Dönmezer S, Kriminoloji. 8. Baskı, Beta yayınları, İstanbul. 1994; 1-396.
- Duncan GJ. ve Magnuson K. Off with Hollingshead: Socioeconomic resources, parenting, and child development. Institute for Policy Research. 2003.
- Durak N. Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Niğde İli Örneği. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde, Yüksek Lisans Tezi, 2006; 30.

- Dusek J. B. Adolescent Development and Behavior, 3. Ed., New Jersey, Prentice-Hal International Inc. 1996; 1-512.
- Egan G. Psikolojik Danışmaya Giriş, (Çev. F. Akkoyunlu) 1. Baskı, Form Ofset, Ankara. 1994; 1-110.
- Ekşi A. Çocuk, Genç, Ana-Babalar, 1. Baskı, İstanbul, Bilgi Yayınevi. 1990; 1-331.
- Elkin F. Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması, Gündoğan Yayınları, Ankara. 1995; 1-143.
- Erden M, Akman Y. Gelişim ve Öğrenme. 11. Baskı. Arkadaş Yayınevi, Ankara. 2002.
- Ergin A, Birol C. Eğitimde İletişim, 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara. 2005.
- Erinç E. Okulöncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Erkal ME, Ayan D, Güven Ö. Sosyolojik Açıdan Spor, 3. Baskı, İstanbul, Der Yayınları. 1982; 1-287
- Erkan N. Yaşam Boyu Spor, 1, Baskı, İstanbul, Boyut Yayıncılık. 1996; 68.
- Erkan R. Sosyal Çevrenin Sokak Çocukluğuna ve Çocuk Suçluluğuna Etkisi: Diyarbakır Örneği. 1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu. 2002.
- Ersanlı K, Balcı S. İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerli ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 1998; (10):7-13.
- Ersoy G. Spor ve Beslenme, 1. Baskı, Ankara, Milli Eğitim Basımevi. 1986; 6.
- Eshlaman JR. The Family, 6. Edition, London, Allyn and Bason A Division of Simon and Schuster Inc.1991; 1-595.
- Eşzizoğlu A, Yenilmez Ç, Güleç G, Yazıcıoğlu Y. Aile Yapısı ve İlişkileri, 1. Baskı, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2542. 2012; 27.
- Fidan F. Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış. Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2004; 4(1): 30-49.
- Geçtan E. İnsan Olmak, 6. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi. 2007; 117.
- Gölönü S, Karcı Y. İletişim meslek lisesi öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara il örneği). İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 2010; (31):123-140.

- Görür D. Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Guiry M. The Meaning and Self-Significance of Recreational Shopping. University of Florida: Proquest Dissertations and Theses, Florida, Doktora Tezi, 1999.
- Güçlü M, Yentür J. Milli Takım Düzeyindeki Elit Bayan Sporcuların Kişisel Ve Sosyal Uyum Düzeyleri ile Bedenlerini Algılama Düzeylerinin Karşılaştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2008; VI(4); 183-192.
- Gül G. Öğrencinin Benlik Kavramının Gelişiminde Öğretmenin Rolü. Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 2003; (77):8-11.
- Gültekin H. Sportif Etkinlikte Bulunan (Sporcu) Lise Öğrencileriyle Bulunmayanların Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- Harris YR, Terrel D. ve Allen G. The influence of education context and beliefs on the teaching behavior of African American mothers. Journal of Black Psychology. 1999; (25):490-503.
- Hayes RL, Nelson J, Tabin M, Pearson G ve Worthy C. Using School Wide Data to Advocate for Students Success. Profesional School Counseling, 2002; 6(2):86-95.
- Haslofça E, Kutlay E, Haslofça F, Özkoş MZ. Altı Haftalık Yaz Spor Okulu Eğitiminin 6-13 Yaş Gurubu Çocuklarda Fiziksel Uygunluk Gelişimine Etkileri, Performans, 2003, cilt 9, Sayı 3.
- Hergüner G, Güven Ö, Yaman M. Sporun Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi. Pamukkale üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1997; (3):95-101.
- Hoff E. The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech, Child Development. 2003;(74):1368-1378.
- Hoff E, Laursen B ve Tardif T. Socioeconomic status and parenting. Handbook of parenting: Volume 2: Biology and ecology of parenting, 2nd ed. 2002; 231-252.
- Hoffman A. Tatsachen über Deutschland. Braunschweig, Societats-Verlag. 1992; 234.
- Hoffman LW. Methodological issues in the studies of SES, parenting, and child development. Socioeconomic status, parenting, and child development. 2003; 125-143.
- http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/um_cezaturuk.pdf. 2013

- Hurlock E. B. Developmentel Psychology A Life-Span Approach, 5. Edition, New Delhi, McGraw-Hill Company. 1980; 1-477.
- İlaslan Ö, Sünbül AM. Ortaöğretim Öğrencilerinin Özlük Niteliklerinin ve Baskın Ben Durumlarının İletişim Becerileri İle İlişkisi. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008; (26):27-43.
- İmamoğlu AF. Beden Eğitimi ve Sporun Türk Sporuna Üzerindeki Yeri, Eğitim Dergisi, 1992, Cilt1, Sayı2; 52,53.
- Jones WH, Freeman JH, Goswick, RA. The persistence of loneliness: self and other determinant. Journal of Personality. 1981; 49(1):27-48.
- Kağıtçıbaşı Ç. Günümüzde İnsan ve İnsanlar, 14. Baskı, İstanbul, Evrim Basım-Yayımlar Dağıtım. 2012; 1-476.
- Kağıtçıbaşı Ç. Yeni İnsan ve İnsanlar, 10. Baskı, İstanbul, Evrim Yayınları. 2003; 1-463.
- Kaner S. Suçlu Çocuklara/Gençlere ve Sorunlarına Genel Bir Bakış. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1991; (23).
- Kat H. Bireysel sporcularla takım sporcularının stres düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009; 35-36.
- Keten M. Türkiye’de Spor, 2. Baskı, Ankara, Ayyıldız Matbaası. 1993; 1-147.
- Kılıçgil E. Sosyal Çevre-Spor İlişkileri, 1. Baskı, Ankara, Bağran Yayınevi. 1998; 1-169.
- Kılıçgil E, Bilir P, Özdiç Ö, Eroğlu K, Eroğlu B. İki Farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2009; VII (1):19-28.
- Kılıççı Y. Okulda Ruh Sağlığı, 5. Baskı, İstanbul, Anı Yayıncılık. 2006; 1-3.
- Kızılcık S, Erjem Y. Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, İzmir, Saray Kitabevi. 1996; 493.
- Kızmaz M. Bireysel ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004; 5-35.
- Koç A. Ergenlerin Sosyal Uyumunu Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Tezi, Erzurum, 2000.

- Korkmaz NH, Özduran K, İlhan A. Bursa ve Çevresinde 18-24 Yaşları Arasında Spor yapan Gençlerin Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2003; 5(3):17-25.
- Korkut F. İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.1996; (2):18–23.
- Korkut F. Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara. 2011; 1-464.
- Koruç Z, Bayar P. Sporun Kişilik Üzerine Etkileri, Sesam Arşivi, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 1989; 26.
- Köker S, Evrengöl A, Canat S. Ergenlerin ana babaları ile iletişimlerini algılama düzeyleri. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*. 2005; (1):75-78.
- Köknel Ö. Bireysel ve Toplumsal Şiddet, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul. 2000; 51.
- Küntay A, Ahtam B. Annelerin Çocuklarıyla Geçmiş Hakkındaki Konuşmalarının Anne Eğitim Düzeyi ile İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2004; 19-31.
- Mangır M. Ankara Kabala Çocuk İslahevi'nde Bulunan Suça Yönelmiş Çocukların İşledikleri Suç Türleri İle Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Düzenlenmesi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları. Yayın No:1264. Ankara, 1992; 48-82.
- Mc.Mahon DJ. The Psychological Basic Of Exercise And The Treatment Of Delinquent Adolescents, *Sports Medicine*. 1990; 9(6):344-351.
- Melhuish E, Lambidi A. The Daycare Experience: Quality and Child Development. *The Child in the World of Tomorrow The Next Generation*, Pergaman and Company, New York. 1996; 56
- Mengütay S. Okul Öncesi ve İlkokullarda Hareket Gelişimi ve Spor, İstanbul, Türkiye Jimnastik Federasyonu Eğitim Yayınları. No:1. 1997; 112.
- Muratlı, S. Çocuk ve Spor, 1. Baskı, Ankara, Bağrgan Yayınevi. 1997; 86-87.
- Napoli V, Kilbride JM, Tebs DE Adjustment and growth in a changing world, 5. Edition, New York, West. 1995; 4.
- Noller P, Callan V. The Adolescent in the Family, New York, Routledge, Chopman and Hall Inc. 1991; 1-172.
- Oğuz H. Çocuk ve Spor. *GÇN Dergisi*. 2012; (2):4.
- Oğuzkan A.F Eğitim Terimleri Sözlüğü, 3. Baskı, Ankara, Emel Matbaacılık. 2003.

- Onur B. Gelişim Psikolojisi, 9. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2000; 1-415.
- Öğüt F. Sosyal Uyum ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, Yüksek Lisans Tezi, 2001; 14.
- Özer K. İletişimsizlik Becerisi. 6. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul. 2006.
- Özerkan KN. Spor Psikolojisine Giriş Temel Kavramlar, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara. 2004; 1-162.
- Özgit Ş. İletişim Becerileri Konusunda Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 1991.
- Öztürk F Toplumsal Boyutlarıyla Spor, 1. Baskı, Ankara, Bağırhan Yayınevi. 1998; 47-71.
- Özgüven İE. Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı, Ankara, Odak Ofset Matbaacılık. 1992; 17-20.
- Özgüven İ. Ailede İletişim ve Yaşam. 1. Baskı, PDREM Yayınları, Ankara. 2005; 1-358.
- Özkan H. Ailenin Bazı Özelliklerinin Çocuğun Suça Yönelmesinde Etkisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Samsun. 1995; 46-75.
- Palut B. Sosyal Gelişim ve Arkadaşlık İlişkileri, Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Mor-Pa Kültür Yayınları, İstanbul. 2003.
- Peker H. Çocuk ve Suç, Çocuk Vakfı Yayınları. 1994; 1-160.
- Raver C. Poor Children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent. Brown University Child&Adolescent Behavior Letter. 1997; 13(7):1-2.
- Razı GS, Kuzu A, Yıldız AN, Ocakçı AF, Çamkuşu Arifoğlu B. Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2009; 8(1):17-26.
- Savaşır I, Şahin N. Weschler Çocuk Zekâ Ölçeği (Wisc-R), Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1988.
- Saygıdeğer A. Benlik Saygısı Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

- Sevük HY. Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, 1. Basım, Beta Basım Yayım, İstanbul. 1998; 1-11.
- Simith AL. Peer Relationships İn Physical Activity Context: A Road Less Travelled in Youth Sport And Exercise Psychology Research. Psychology Of Sport And Exercise. 2003; (4):25-39.
- Singer NY Coaching Athletics And Psychology, 1st Edition, Florida, McGraw Hill. 1972; 1-374.
- Svenson B. Criminal Justice Systems in Sweden, Goteborg, 1995; 19.
- Şahan H. Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2007; 59.
- Şahin F. Grupla İletişim Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Ankara, Doktora Tezi, 1997; 2-45.
- Şengönül T. Sosyal Sınıfın Boyutları Olarak Gelirin, Eğitimin ve Mesleğin Ailelerdeki Sosyalleştirme-Eğitim Süreçlerine Etkisi. Eğitim ve Bilim. 2013; Cilt 38, Sayı 167:128-143.
- Tamer K. Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:200, Eskişehir.1988; 6-7.
- Tepeköylü Ö. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Manisa, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Tepeköylü Ö, Soytürk M, Çamlıyer H. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2009; (7):115-124.
- Tiryaki Ş, Erdil G, Acar M, Emlek Y. Sporcu ve Sporcu Olmayan Gençlerin Kişilik Özellikleri. Spor Hekimliği Dergisi. 1991; (26):19-23.
- Toy B. Sanat Eğitimi Alan ve Almayan 15-17 Yaş Grubundaki Ergenlerin Sosyal Uyumlarının ve Benlik Tasarım Düzeylerinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Tüfekçi M. İslahevindeki Çocuk ve Gençlere Verilen Resim Etkinliklerinin Çocuk ve Gençlerin Kişisel ve Sosyal Uyumuna Etkileri. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 1996; 84,85.

Türk Ceza Kanununun Madde 473, 479

Türkel Ç. İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyete Katılım Düzeyi İle Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010; 42-43.

Tüzün B. Çocuk Suçluluğu Kavramı ve Yasal Kurumsal Düzenlemeler, İÜ. Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, İstanbul. 1995; 2.

Twenge JM, Catanese KR, Baumeister RF. Social Exclusion Causes Self-Defeating Behavior. *Journal Of Personality And Social Psychology*. 2003; 83-606.

Uğurtaş Ş. Gençlik Psikolojisi, Acar Matbaası, İstanbul. 1984; 38.

Uluğtekin S. Suçlu Çocuklara İlişkin İslah Sisteminde Kurumsal Bakım ve Çağdaş Tretman Modelleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi. 1985; 3(3):197-215.

Uluğtekin SS. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro, Ankara. 1991.

Uslu A. Lise ve dengi okullarda eğitim gören gençlerin sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1999.

USLU A, HASIRCI S. Lise ve Dengi Okullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Beden Eğitimi Derslerinin Sosyal Uyum Düzeyine Etkilerinin Araştırılması. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 1999; (3):4.

Van Ness D. *Introducing Restorative Justice, Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles*. Oxford – Portland Oregon. 2001.

Varış, F. *Eğitim Bilimine Giriş*, 5. Basım, Alkım Yayınları, İstanbul. 1998; 1.

Yavuzer H. 6-12 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimi. İstanbul Üniversitesi Pedagoji Dergisi. 1980(1):37-49.

Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1987; 1-344.

Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi*, 28. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul. 2005; 262, 132.

Yavuzer H. *Çocuk ve Suç*, 14. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul. 2011; 18, 25.

Yetim A A. Sporun Sosyal Görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2000; 1(5):148.

Yetim AA. Sosyoloji ve Spor, 1. Baskı, Morpa Kùltür Yayınları, İstanbul. 2005; 130, 137.

Yıldırım S, Özcan G. Lisanslı Olarak Takım Sporü ve Bireysel Spor Yapan İle Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2011; 2(23):111-135.

Zembat R, Unutkan Ö. Okul Öncesi Dönemde Çocukun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri, Ya-Pa Yayınları, İstanbul 2001.

EK 1.

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
TIBBİ ARAŞTIRMA ETİK KOMİSYONU

Sayı: 577

01.07.2011

Sayın: Prof.Dr.Osman İMAMOĞLU

Etik Komisyonumuza sunmuş olduğunuz **Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk ve Gençlerin Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi** başlıklı Tıbbi Araştırma Etik Komisyonu 2011/295 Karar nolu **Anket çalışması+ Grup eğitimi** nitelikli araştırma projeniz : Amaç, gerekçe, yaklaşım ve yöntemle ilgili açıklamaları, OMÜ-TAEK yönergesine göre incelenmiş etik açıdan bir sakınca olmadığına, çalışmanın süresi 6 ayı geçerse 6 aylık bildirimlerinin yapılmasına; çalışma tamamlandıktan sonra sonucunun tarafımıza en geç üç(3) ay içerisinde bildirilmesine 28.04.2011 tarihli etik komisyonumuzda oy birliği ile karar verilmiştir

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof.Dr.Abdulkerim BEDİR
Tıbbi Araştırma Etik Komisyonu
Başkanı

EK 2.

HASTA BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

ARAŞTIRMANIN ADI (ÇALIŞMANIN AÇIK ADI):

“Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk ve Gençlerin Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi”

Gönüllünün Baş Harfleri << >>

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağını çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer bir başka çalışmada da yer alıyorsanız bu çalışmada yer alamazsınız.

BU ÇALIŞMAYA KATILMAK ZORUN DAMIYIM?

Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Eğer çalışmaya katılmaya karar verirsiniz imzalamanız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Katılmaya karar verirsiniz, çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI NEDİR?

Ondokuzmayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğretim elemanı tarafından yürütülen bu çalışmada “Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk ve Gençlerin Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi” konusu çalışılacaktır.

Sporun İslahevi şartlarında yapıldığında çocuk ve gençlerin sosyalleşmesine ve iletişim kurma yeteneklerine etki edip etmediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Araştırma, deneysel bir araştırma olan, deney ve kontrol grubundan oluşan ön test, eğitim uygulaması ve son test uygulamalarını içeren kontrollü bir çalışmadır.

Araştırmanın Sportif uygulama ve envanter uygulama aşaması Elazığ Çocuk İslahevi’nde Adalet Bakanlığının izin vereceği tarihler arasındaki üç aylık süre zarfında gerçekleştirilecek. Üç aylık sürenin başında çocuklara 1-“Demografik Özellikler Testi”, 2-“Hacettepe Kişilik Envanteri” (HKE), 3-“İletişim Becerileri Envanteri” uygulanacaktır. Akabinde çalışma grubunun üç ay boyunca haftanın üç günü olmak üzere değişik branşlarda spor aktivitelerine katılmaları sağlanacak.

Üç aylık spor aktivitesi periyodunun sonunda hem çalışma, hem de kontrol grubuna “Hacettepe Kişilik Envanteri” (HKE) ve “İletişim Becerileri Envanteri” tekrar uygulanacak ve verilen eğitimin etkinliği değerlendirilecektir.

Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiklerle analitik istatistikler kullanılacaktır.

Araştırmada gönüllülük esastır. Araştırmada uygun ortam sağlanacak gönüllü katılımcılara konu ile ilgili ön testler verilecek, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra doldurmaları istenecektir. Anketlerin doldurulma süreleri yaklaşık 30-40 dakika kadar zaman alacaktır. Uygulama, gönüllülere herhangi bir rahatsızlık ve risk vermeyecektir. Gönüllülere uygulanacak eğitim uygulamaları katılımcıların uygun oldukları zamanlara göre belirlenecektir.

Bu araştırma ile islahesinde kalmakta olan çocuk ve gençler üzerinde sporun sosyalleştirici ve çevreyle iletişim kurmayı geliştirici etkisinin etkili olup olmayacağı test edilecektir. Bu yönüyle islahesindeki çocukların sosyal hayata dönmek için hazır bulunuşluk düzeyleri ve içinde buldukları duyguları, düşünceleri, sorunlarını iletişimde buldukları insanlara karşı doğru ve etkili şekilde ifade edebilmede yaşadıkları güçlükler dikkat çekilecektir. Araştırmanın, yeni araştırmalara ışık tutularak bilime katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca, sosyal uyum ve iletişim becerisinin sadece doğuştan gelen bir yetenek değil, aynı zamanda sonradan da öğrenilebilen, çevre ve eğitim şartları çerçevesinde şekillenebilen bir beceri olduğu bu vesile ile tekrar vurgulamaktır.

Araştırmaya katılmak tamamen katılımcının kendi rızasıyla olup herhangi bir yükümlülük getirmeyecektir. Araştırmayı bırakmak istediğinde gönüllü kendi isteği ile araştırmadan ayrılabilir.

BENİM NE YAPMAM GEREKİYOR?

Katılımcının karar verilen gün ve saatlerde çok önemli bir engeli bulunmadığı takdirde uygulanacak spor faaliyetlerine katılması, verilen eğitimden etkili yararlanabilmesinde etkilidir. Bir sorunu olduğunda ve eğitime gelemeyeceği zaman çalışmayı yürüten öğretim elemanına durumunu bildirmesi önemlidir.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN NE GİBİ OLASI YAN ETKİLERİ, RİSKLERİ VE RAHATSIZLIKLARI VARDIR?

Araştırmanın katılıcı için herhangi bir riski bulunmamaktadır.

GÖNÜLLÜ KATILIM

Bu araştırmaya katılma kararımı tamamen gönüllü olarak veriyorum. Bu çalışmaya katılmayı reddedebileceğimi veya katıldıktan sonra istediğim zaman, hiçbir sorumluluk almadan ayrılabilirim bilincindeyim.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN MALİYETİ NEDİR?

Çalışma için katılımcılardan herhangi bir maliyet talep edilemeyecektir.

Katılımcıların rahatsız olabilecekleri herhangi bir durumun olması halinde gerekli önlemler alınacaktır.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Bu formu imzalayarak öğretim elemanının çalışma için sizin kişisel bilgilerinizi ("Çalışma Verileri") toplamalarına ve kullanmalarına onay vermiş olacaksınız. Çalışma verilerinizin kullanımı ile ilgili verdiğiniz onayın herhangi bir belirlenmiş birim tarihi yoktur, ancak öğretim elemanını haberdar ederek bu onayınızdan herhangi bir zamanda vazgeçebilirsiniz.

Öğretim elemanı çalışma verilerinizi çalışma için kullanacaktır. Öğretim elemanının çalıştığı kurum yürürlükte olan veri koruma kanunları ile uyumlu olarak çalışma verilerinizin yönetiminden sorumludur.

Çalışmanın sonuçları tıbbi yayınlarda yayınlanabilir, ancak sizin kimlik bilgileriniz bu yayınlarda açıklanmayacaktır.

Öğretim elemanından toplanan çalışma verileriniz hakkında bilgi isteme hakkında sahipsiniz. Aynı zamanda bu verilerdeki herhangi bir hatanın düzeltilmesini isteme hakkında da sahipsiniz. Eğer bu konuda bir isteğiniz olursa lütfen gerekirse öğretim elemanı ile görüşünüz.

Eğer onayınızdan vazgeçerseniz, doktorunuz çalışma verilerinizi artık kullanamayacak ya da diğer kişilerle paylaşamayacaktır.

Bu formu imzalayarak, çalışma verilerinizin bu formda tanımlandığı şekilde kullanımına onay vermektedir.

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE 24 SAAT ULAŞILABİLECEK KİŞİLER:

Öğr. Gör. Levent BAYRAM

ÇALIŞMADAN AYRILMAMI GEREKTİRECEK DURUMLAR:

Katılımcıların çalışmaya düzenli devam edememe gibi bir durumları olduğunda ayrılabilirler.

YENİ BİLGİLER ÇALIŞMADAKİ ROLÜMÜ NASIL ETKİLEYEBİLİR

Çalışma sürerken ortaya çıkmış olan bütün yeni bilgiler bana derhal iletilecektir.

Çalışmaya Katılma Onayı

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen öğretim elemanı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum.

Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. Öğretim elemanı saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Açıklamaları Yapan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Öğr. Gör. Levent BAYRAM

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.10.00/495/80261
Konu : Tez Çalışması

22/06/2011

ON DOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 16/06/2011 tarih ve B.30.2.ODM.0.70.00.00/000.99-(108) 005045 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı doktora öğrencisi Levent BAYRAM'ın, beden eğitimi öğretmenleri Mehmet Akif SÜT ve İhsan SÜT ile birlikte "Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk ve Gençlerin Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkileri" konulu tez çalışması kapsamında, 20.07.2011-20.10.2011 tarihleri arasında Elazığ Çocuk Eğitimevi ile Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda çalışma yapabilmesine izin verilmesi talebine ilişkin ilgi sayılı yazı ve eki incelendi.

Söz konusu çalışmanın; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilerek, kurum işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlüğü ile birlikte çalışma takviminin belirlenmesi, kurum idaresi ve psiko-sosyal yardım servisi refakatinde gerçekleştirilmesi koşuluyla uygun bulunmuştur. Araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde biri CD ortamında olmak üzere iki örneğinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir. Ayrıca yürütülen çalışmanın Genel Müdürlüğümüzün izni olmadan yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılması gerekmektedir.

Çocukların topluma kazandırılmasına yönelik sürdürdüğünüz çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder, bilgilerinize rica ederim.

Sefa MERMERCİ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

EK 4.

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER FORMU

1- Yaşınız

- a) 14 b) 15 c) 16 d) 17
e) 18

2- Eğitim durumunuz nedir?

- a) Okuryazar değil b) Okuryazar c) İlköğretim d) Halen
Lise

3- Anne
Baba

- a) Sağ b) Yaşamıyor
a) Sağ b) Yaşamıyor

4- Annenizin eğitim durumu nedir?

- a) Okuryazar değil b) Okuryazar c) İlköğretim
d) Orta öğretim e) Üniversite

5- Babanızın eğitim durumu nedir?

- a) Okuryazar değil b) Okuryazar c) İlköğretim
d) Orta öğretim e) Üniversite

6- Kardeş sayınız kaç tanedir?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5 ve üstü

7- Ailenizin gelir düzeyi ne kadardır?

- a) 600 TL altı b)600-899 TL c)900-1199 TL d)1200-1499 TL e)1500
TL üstü

8- Yaşadığınız yer nerededir?

- a) İl şehir merkezi b) İlçe şehir merkezi c) belde d) kasaba e) köy

9- Daha önce gelir elde etmek üzere herhangi bir yerde çalıştınız mı?

Belirtiniz:

10- Daha önce bir antrenör gözetiminde en az bir yıl süreyle düzenli olarak herhangi bir branşta spora devam ettiniz mi?

- a) Evet b) Hayır

EK 5.**İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ**

SORULAR	CEVAPLAR				
1- İnsanları anlamaya çalışırım. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
2- İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
3- Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmede zorluk çekerim. (Z) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
4- Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
5- Genelde eleştirilmekten hoşlanmam. (D) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
6- Dikkatimi karşıdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
7- Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
8- Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
9- Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım. (D) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
10- Başkaları konuşurken sabırsızlanır, onların sözünü keserim. (T) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
11- İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim. (D) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
12- Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
13- Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
14- Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
15- Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmasam bile fikirlerine saygı duyarım. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○

16- İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur. (T) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
17- Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
18- Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
19- Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.(T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
20- Dinleyenim anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
21- İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatacak şeyler yaparım. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
22- Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
23- Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atmaktan çekinirim.(T) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
24- Karşımdaki kişinin bana ters düşen duygu ve düşüncelerini yargılarımla (Z) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
25- Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim. (T)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
26- Genellikle insanlara güvenirim.(D)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
27- Karşı cinsten biriyle iletişim kurduğumda rahatsızlık duyarım.(D) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
28- Başkalarını dinlemek mecburiyetinde olmadığımı düşünürüm. (Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
29- Özür dilemek bana zor gelir. (D)(-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○
30- Tartışma sonunda, savunduğum düşüncelerin yanlış olduğunu kabul edebilirim.(Z)	a) Her zaman ○	b) Genellikle ○	c) Bazen ○	d) Nadiren ○	e) Hiçbir zaman ○
31- Konuşurken sözümün kesilmesinden rahatsız olurum.(D) (-)	a) Hiçbir zaman ○	b) Nadiren ○	c) Bazen ○	d) Genellikle ○	e) Genellikle ○

32- insanları kontrol etmeye ve istediğim kalıba sokmaya çalışırım.(T) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
33- iletişim kurduğum kişinin tutumundan daha çok sorununu anlamaya çalışırım. (Z)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
34- Çevremdeki insanlara karşı ilgisiz kaldığım kanısındayım. (D) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
35- Çoğunlukla duygularımdan emin olamıyorum. (D) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
36- iletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılmaktan mutluluk duyarım.(D)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
37- Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapabilirim. (Z) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
38- Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder. (D)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
39- Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım. (D)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
40- iletişim kurduğum kimselerden birşeyler alır ve onlara da birşeyler verdiğimi hissedirim.(D)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
41- İnsanlara cevaplama zorlanacakları ani sorular yöneltirim. (T) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
42- Beni rahatsız eden duygularımı iletmede sıkıntı çekerim.(D) (-)	a) Hiçbir zaman O	b) Nadiren O	c) Bazen O	d) Genellikle O	e) Genellikle O
43- Öneride bulunduğum kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim. (Z)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
44- iletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.(D)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O
45- Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.(Z)	a) Her zaman O	b) Genellikle O	c) Bazen O	d) Nadiren O	e) Hiçbir zaman O

EK 6.

HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)

SOSYAL UYUM ALT BOYUTU

(Takım A)

(İKİNCİ REVİZYON)

Prof. Dr. İbrahim Ethem ÖZGÜVEN

AÇIKLAMA:

Envanter içinde EVET ya da HAYIR şeklinde cevaplandırılabilir sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruyu cevaplandırırken önce sizin için cevabın Evet'mi yoksa Hayır'mı olduğunu kararlaştırınız, sonra da cevap kağıdında uygun yeri karalayarak işaretleyiniz. Cevaplandırmanın nasıl yapılacağını görmek için aşağıda iki örnek verilmiştir.

ÖRNEKLER:

	<u>EVET</u>	<u>HAYIR</u>
1. Geceleri sık sık rüya görür müsünüz?	☐	☐
2. Arkadaşlarınızdan memnun musunuz?	☐	☐

Eğer sık sık rüya görmüyorsanız HAYIR, arkadaşlarınızdan memnunsanız evet cevabını, yukarıdaki örnekte olduğu gibi işaretleyeceksiniz. Çek durumunuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

Açıklamanın tamamını okuduktan sonra cevaplandırmaya başlayınız. Envanter üzerine hiçbir şey yazmayınız, cevaplarınızı CEVAP KAĞIDI üzerine işaretleyiniz. Cevaplandırırken bir kişi olarak sadece kendi gerçek durumunuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?
11. Arkadaşlarınızla dışarıda çok fazla zaman harcadığınız için ailenizin sizden şikâyet ettiği olur mu?
12. Aile içinde kararlar alınırken sizin de fikrinizi alırlar mı?
13. İnsanları birbirleri ile tanıştırmak size kolay gelir mi?
14. Olabildiğince kalabalıktan uzak kalma eğiliminiz var mı?
15. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?
16. Tanışmadığınız yeni birisine de dostça davranmak gerekir mi?
17. Yasalara uymayan davranışları için insanlar haklı görülebilir mi?
18. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?
19. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öç almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?
20. Çoğu zaman yanlış veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?

21. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
25. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
32. Aileniz, onlara karşı düşünceli davrandığınız kanısında mıdır?
33. Aileniz bireyleri genellikle birbirlerine karşı sakin davranırlar mı?
34. Birbiri ile şakalaşan kimseler arasında olmak ister misiniz?
35. Diğer insanlarla ilişki kurmada sizi yetenekli bulurlar mı?
36. Genellikle karşı cinsten birisi ile çalışmaktan hoşlanır mısınız?
37. Sahibine haber vermeden bazı şeyleri ödünç almak doğru sayılabilir mi?
38. Kişinin toplumdaki adet ve geleneklere uyması sizce önemli midir?
39. Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kaldığınız oluyor mu?
40. Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulandır mısınız?
41. Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumdan kurtulmak size kolay gelir mi?
42. Arkadaşlarınız sizi, “eğriye eğri, doğruya doğru” diyen bir kişi olarak mı bilirler?
48. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sınırlendiğiniz olur mu?
53. Ailenizdeki kişilerin bazıları size karşı çok cimri davranıyor mu?
54. Ailenizin çoğu kez her şeye itaat etmenizi beklemeleri sizi kızdırır mı?
55. Mutlu olacağınız sayıda ve nitelikte arkadaşlarınız var mı?
56. Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanır mısınız?
57. Sosyal etkinlikler sırasında başkalarını eğlendirmek size zor gelir mi?
58. İş ve sorumluluklardan kaçmak her zaman hatalı mıdır?
59. İnsan verdiği sözü her zaman yerine getirilmeli midir?
60. Kapılarını açık bırakan kişilerin eşyalarının çalınmasını hakkettikleri görüşüne katılır mısınız?
61. Karşı cinsten birisi ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler mi düşünürsünüz?
62. Bulduğunuz çevrede çok fazla konu komşu dedikoduları yapılıyor mu?
63. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
71. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
74. İstekli olduğunuz toplantı veya etkinliklere katılmanız genellikle engellenir mi?
75. En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündüğünüz oluyor mu?
76. Koşulsuz olarak her insana yardım eder misiniz?
77. Sönük geçmekte olan bir toplantıya öncülük edip canlandırmak size kolay gelir mi?
78. Çabuk arkadaş edinen bir kişi misiniz?
79. Ortaya çıkan fırsatlarda otobüse ücret ödemedi binmek bir şerefsizlik midir?
80. İşlerini düze çıkarmak için pek çok kişinin yalan söylediği kanısında mısınız?
81. Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içinde misiniz?
82. Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?
83. Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?
84. Aileniz, sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
95. Aileniz, yeterli düzeyde başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
96. Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?
97. Ailenizdeki kişilerden bazılarının yakınlık ve sevginize yeterince karşılık vermediği oluyor mu?
98. Yeni tanıştığınız bir kimse ile konuşmaktan çekinir misiniz?
99. Çevrenizdeki insanlar çoğu zaman sizi hayal kırıklığına uğratırlar mı?
100. Sizce geçinilmesi güç kişilere de nazik davranılmalı mıdır?
101. Davranışınızın çevredekilere aykırı düşmesi sizi rahatsız eder mi?
102. Söz dinleyip kendisini problemin içine atmakta ısrar eden kişiler cezalarını çekmeli midir?
103. Bazı konularda kendi kendinizle kavga içinde misiniz?
104. İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onları ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?

105. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
116. Hoşlanmadıkları için ailenizin evde misafir etmek istemedikleri arkadaşlarınız var mı?
117. Ailenizle aranızdaki değer yargıları ve inanç farkları nedeniyle önemli sorunlarla karşılaştığınız oluyor mu?
118. Aileniz sizden çok fazla şeyler mi bekliyor?
119. Kız ve erkeklerin birlikte bulunduğu durumlarda kendinizi rahat hissediyor musunuz?
120. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
121. Çıkarlarınızı korumak için, pek doğru olmayan yollara sapanları ayıplar mısınız?
122. Bir şeyi bulan kişiye onu saklama hakkı verilmeli midir?
123. İnsanların inançlarında kusur etmeleri, bir diğerine bunu başkalarına yayma hakkı verir mi?
124. Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı içinde misiniz?
125. İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına izin verilse toplumun iyi olacağı konusunda mısınız?
126. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sınırlendiğiniz olur mu?
137. Başka bir aile veya grubun üyesi olmayı istediğiniz zamanlar olur mu?
138. Aile bireylerinin kişisel meselelerinizi bilmek istemelerinden şikâyetçi misiniz?
139. Aileniz karşı cinsten olan arkadaşlarınızı genellikle reddeder mi?
140. Bulduğunuz çevrede halk tarafından sevilmeyen çok kişi var mı?
141. Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynaşabiliyor musunuz?
142. Uzlaşma kabul etmeyen kişilere nazik davranır mısınız?
143. Arkadaşlarınız sizi, eğriye eğri doğruya doğru diyen bir kişi olarak mı bilirler?
144. Saygısızlık gösterenlere aynı şekilde cevap verir misiniz?
145. Onlara aldırmamak yerine öç almanın daha iyi olduğu konusunda mısınız?
146. Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?
147. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
158. Evden kaçıp başka bir yere gitmeyi düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
159. Aileniz bireylerinin hepsini denk ölçüler içinde seviyor musunuz?
160. Evde sakin olmak için ya susmak ya da dışarı çıkmak zorunda olduğunuz zamanlar oluyor mu?
161. Taşdığınız sorumlulukların ağırlığı sizi fazlaca hareketsiz hale getiriyor mu?
162. Neşeli arkadaşlar arasına katılınca üzüntülerinizi untabiliyor musunuz?
163. Sıkışık durumlardan kurtulmak için gerçeği söylemediğiniz zamanlar olur mu?
164. Bulmuş olan bir eşyayı her zaman iade etmek gerekli midir?
165. Yaşamının bir döneminde her insanın bir şeyler çalmış olabileceği görüşüne katılır mısınız?
166. Bazı insanların mal ve mülklerinin tahrip etmeyi hak ettiklerini düşündüğünüz olur mu?
167. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
168. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?

CEVAP ANAHTARI

ADI VE SOYADI:		MEDENİ DURUMU		TEST TARİHİ				GU									
DOĞUM TARİHİ :		SINIF/ MESLEĞİ		ADRES				SU									
CİNSİYETİ :		GENEL SAĞLIĞI		TELEFON				KU		B							
E	H	E	H	E	H	E	H	E	H								
1	☐	22	☐	43	☐	64	☐	85	☐	106	☐	127	☐	148	☐		
2	☐	23	☐	44	☐	65	☐	86	☐	107	☐	128	☐	149	☐		
3	☐	24	☐	45	☐	66	☐	87	☐	108	☐	129	☐	150	☐		
4	☐	25	☐	46	☐	67	☐	88	☐	109	☐	130	☐	151	☐		
5	☐	26	☐	47	☐	68	☐	89	☐	110	☐	131	☐	152	☐		
6	☐	27	☐	48	☐	69	☐	90	☐	111	☐	132	☐	153	☐		
7	☐	28	☐	49	☐	70	☐	91	☐	112	☐	133	☐	154	☐		
8	☐	29	☐	50	☐	71	☐	92	☐	113	☐	134	☐	155	☐		
9	☐	30	☐	51	☐	72	☐	93	☐	114	☐	135	☐	156	☐		
10	☐	31	☐	52	☐	73	☐	94	☐	115	☐	136	☐	157	☐		
11	☐	32	☐	53	☐	74	☐	95	☐	116	☐	137	☐	158	☐		
12	☐	33	☐	54	☐	75	☐	96	☐	117	☐	138	☐	159	☐		
13	☐	34	☐	55	☐	76	☐	97	☐	118	☐	139	☐	160	☐		
14	☐	35	☐	56	☐	77	☐	98	☐	119	☐	140	☐	161	☐		
15	☐	36	☐	57	☐	78	☐	99	☐	120	☐	141	☐	162	☐		
16	☐	37	☐	58	☐	79	☐	100	☐	121	☐	142	☐	163	☐		
17	☐	38	☐	59	☐	80	☐	101	☐	122	☐	143	☐	164	☐		
18	☐	39	☐	60	☐	81	☐	102	☐	123	☐	144	☐	165	☐		
19	☐	40	☐	61	☐	82	☐	103	☐	124	☐	145	☐	166	☐		
20	☐	41	☐	62	☐	83	☐	104	☐	125	☐	146	☐	167	☐		
21	☐	42	☐	63	☐	84	☐	105	☐	126	☐	147	☐	168	☐		

184

GU : Genel Uyum
SU : Sosyal Uyum
KU : Kişisel Uyum

KG : Kendini Gerçekleştirme
DK : Duygusal Kararlılık
NE : Nevrotik Eğilim

PB : Psicotik Belirtiler
Aİ : Aile İlişkileri
Sİ : Sosyal İlişkiler

SN : Standart Normlar
AE : Antisosyal Eğilim
G : Geçerlilik

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Levent BAYRAM

Doğum Yeri : Samsun

Doğum Tarihi : 12.08.1976

Medeni Hali : Bekar

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Eğitim Durumu : Yüksek Lisans (2003)
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Çalıştığı Kurum : Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

E-posta : levent.bayram@omu.edu.tr